

§ 1 Meddelande om frågestund

Förste vice talmannen meddelade att frågestund skulle äga rum *torsdagen den 4 juni kl. 14.00*.

§ 2 Anmälan om fördröjt svar på interpellation

Följande skrivelse hade kommit in:

Interpellation 2025/26:497

Till riksdagen

Interpellation 2025/26:497 Långa betaltider och svenska företags konkurrenskraft

av Rashid Farivar (SD)

Skälet till dröjsmålet är att det ännu inte är bestämt vilket statsråd som bör besvara interpellationen.

Stockholm den 29 maj 2026

Klimat- och näringslivsdepartementet

Ebba Busch (KD)

Enligt uppdrag

Jonas Pontén

Rättschef

§ 3 Ärende för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Skrivelse

2025/26:130 till finansutskottet

Anf. 1 MATTIAS VEPSÄ (S):

Herr talman! I dag debatterar vi ett antal förslag för att stärka samhällets möjligheter att förhindra kriminalitet. Lagförslagen vi senare i veckan kommer att rösta om handlar bland annat om följande:

Rymning från fängelse, häkten, förvar och ungdomshem, exempelvis Sis, kriminaliseras. Risken för återfall i brottslighet får större betydelse vid straffmätningen. Möjligheter att förena skyddstillsyn med fängelse utökas. Skärpta möjligheter för kriminalvården att begränsa en gängkriminells rörelsefrihet, så kallad vistelseföreskrift, om man är dömd till skyddstillsyn eller är villkorligt frigiven förtydligas. Det handlar om att ge större möjligheter att individanpassa utslussningen så att de insatser som i dag kan erbjudas ska fungera bättre. Slutligen handlar det om att skärpa reglerna vid permission, så att man ska ha deltagit i behandlingsprogram och de insatser som erbjuds under tiden i fängelse. Inte minst kommer kriminalvården att ges möjlighet att väga in koppling till kriminellt gäng eller grupp som utövar allvarlig brottslighet vid beslut om permission.

Herr talman! Vi kommer att rösta för förslagen i betänkandet. Vi välkomnar särskilt delarna där regeringen arbetar vidare med de förslag som handlar om att stärka kriminalvårdens möjligheter att jobba med de återfallsförebyggande insatserna. Vi menar att det är viktigt att tydliggöra att samhällets mening är att tiden i anstalt ska användas för att stärka den intagnes möjligheter att komma bättre ut så att färre brott begås. Det är mycket positivt.

Det är också bra att begränsa rörelsefriheten för den som har kopplingar till gäng vid beslut om permission eller vid villkorlig frigivning där risken att återfalla eller delta i grov kriminalitet är överhängande. Inte minst är det nödvändigt att stärka brottsofferperspektivet, så att den som har begått grova brott inte ska ha rätt att röra sig nära brottsoffret. Vi menar att det är avgörande att bryta våldsvågen och möjligheterna till fortsatt rekrytering till gängen.

Herr talman! Vi kommer, som sagt, att rösta för förslaget, men jag vill ändå ta tillfället i akt att peka lite grann på kriminalvårdens utmaningar. Det är värt att i debatten påminna om att de allra flesta som begår brott någon gång kommer ut ur fängelset. Det är därför avgörande att tiden på anstalt är meningsfull och används rätt. Då måste kriminalvården och frivården ges rätt förutsättningar, och vi ser att läget är alltmer ansträngt. När vi är ute på anstalter, i fängelser och på häkten möter vi personal som gör allt de kan för att man ska komma bättre ut, men vi ser att med dubbelbeläggning och en mer ansträngd situation på anstalterna ökar också incidenterna. Vi kan se att färre deltar i programverksamhet.

Vi menar att det är viktigt att skärpa verktygen som vi pratar om här i dag, att begränsa misshandelsrisken och att förebygga så att ingen rymmer, men vi menar att det är lika viktigt att tiden används rätt och att man har

rätt till sysselsättning, programverksamhet och studier under tiden i fängelse.

Vi har bland annat i kammaren föreslagit att det ska finnas ett mål för kriminalvården att 90 procent av klienterna med en strafftid överstigande ett år ska påbörja ett behandlingsprogram under sin verkställighet. Vi vill också se ökat samarbete mellan Kriminalvården, Arbetsförmedlingen och aktörerna utanför så att fler kan slussas in i ett liv utan kriminalitet.

Herr talman! Rekryteringen till gängen är regeringens stora misslyckande. Över 700 procent fler unga är misstänkta för grova brott i dag än när regeringen tillträdde. Vi ser hur gängen fortsätter att rekrytera och att allt fler lockas in i grov kriminalitet. Nu på morgonen kom nyheten att allt fler unga tjejer dras in i grov kriminalitet och misstänks vara inblandade i den allra grövsta brottsligheten i region Syd.

När samhället inte rör sig tillräckligt snabbt ökar i stället hastigheten i gängens rekryteringskretsar. Den viktigaste insatsen framåt i kriminalpolitiken måste vara att kapa nyrekryteringen till gängen och pressa tillbaka den grova organiserade brottsligheten.

Med dessa ord yrkar jag bifall till förslagen i betänkandet.

Anf. 2 ULRIKA WESTERLUND (MP):

Herr talman! Propositionen som vi debatterar i dag innehåller flera förslag, och Miljöpartiet ställer sig bakom alla utom ett. Bland annat menar vi att återfall i brott ska få större betydelse vid straffmätningen och att vistelseföreskrifter ska kunna meddelas i syfte att skydda målsäganden. Med det sagt kommer resten av mitt anförande att handla om vår reservation och att vi inte tycker att det är en bra idé att kriminalisera rymning från häkten och anstalter. Även om vi också anser att det är rimligt att samhället reagerar när ett frihetsberövande inte fullföljs kan det ifrågasättas om en ny kriminalisering är den mest ändamålsenliga och effektiva vägen framåt.

Regeringens egen utredning bedömer att det inte finns tillräckligt starka skäl för att kriminalisera rymning. Utredningen pekar bland annat på att det är oklart i vilken utsträckning en kriminalisering faktiskt skulle innebära att intagna avhöll sig från att rymma och därmed förebygga rymningar. Utredningen konstaterar också att antalet rymningar är få och att kriminalvården redan i dag har ett fungerande och effektivt sanktions-system vid olika former av misskötsamhet under verkställigheten.

För att motverka rymningar och avvikelser har kriminalvården under lång tid stärkt säkerheten i verksamheten, bland annat genom förbättrad säkerhet i lokaler och rastgårdar, skärpta rutiner för förflyttningar inom anstalt, ökad kontroll av besök och fler visitationer. Dessutom genomförs riskbedömningar av återfall i brott för samtliga intagna.

De avvikelser som förekommer från öppna anstalter i säkerhetsklass 3 är ofta av impulsiv karaktär och kopplade till plötsligt uppkomna problem utanför anstalten, exempelvis i familjen. Vid sådan misskötsamhet kan kriminalvården redan i dag ingripa snabbt och tydligt inom ramen för den pågående verkställigheten. Villkorlig frigivning kan skjutas upp, den intagne kan flyttas till en anstalt med högre säkerhetsklass, permissioner kan dras in och frigivningsförberedande åtgärder kan stoppas. Även studier, yrkesutbildning och möjligheter till kontakt med anhöriga kan påverkas. Om brott begås i samband med avvikelser leder detta därutöver, såklart, till polisutredning och ny påföljd.

Prot. 2025/26:129
1 juni

*Ett förstärkt samhälls-
skydd och tydligare
reaktioner vid återfall
i brott*

Herr talman! Eftersom det i utredningens uppdrag ändå ingick att lämna förslag på kriminalisering presenterades ett sådant förslag. Förslaget har remissbehandlats, och samtliga remissinstanser som har yttrat sig om just det förslaget ifrågasätter om en kriminalisering skulle vara effektiv. Remissinstanserna pekar på att det redan finns konsekvenser vid rymning, och de framhåller att det ofta är bättre för den enskilde och för samhället att konsekvenserna hanteras inom ramen för den pågående verkställigheten i stället för genom ytterligare en brottmålsprocess.

Även Kriminalvården instämmer i att det saknas tillräckligt starka skäl för att kriminalisera rymning och anser att en kriminalisering skulle vara förenad med tillämpningssvårigheter. Trots utredningens bedömning och remissinstansernas synpunkter går regeringen vidare med förslaget. Som skäl för den bedömningen anges att det är av stor vikt för straffsystemets trovärdighet, legitimitet och effektivitet att intagna på anstalt eller häkte inte avviker. Det är ett resonemang som Miljöpartiet delvis håller med om, men samtidigt visar utredningens slutsatser och remissinstansernas synpunkter att det är oklart i vilken utsträckning en kriminalisering skulle vara en effektiv åtgärd för att motverka rymningar och att antalet rymningar är få.

Lagrådet avstyrker förslaget, eftersom de anser att det är mycket tveksamt att förslaget skulle tillgodose det uttalade syftet: att mer effektivt än i dag motverka rymningar. De framhåller också att dagens ordning med till exempel beslut om uppskjuten villkorlig frigivning har betydande fördelar som reaktion på en rymning. Reaktionen kan komma snabbt, och förfarandet är inte särskilt resurskrävande. En dom för rymning måste där emot föregås av förundersökning och domstolsprocess, vilket kräver mer tid och resurser. En sådan reaktion riskerar dessutom att komma så sent att den i praktiken verkställs först efter att den intagne redan har blivit villkorligt frigiven.

Mot den bakgrunden menar Miljöpartiet att regeringen inte har visat att en ny kriminalisering är den mest effektiva och proportionerliga vägen framåt. Det finns ett värde i tydliga reaktioner, men sådana reaktioner måste också vara väl underbyggda och fungera i praktiken. Om regeringen vill gå vidare med en kriminalisering bör den återkomma med ett mer genomarbetat förslag som tydligt hanterar de invändningar som utredningen, remissinstanser och Lagrådet har lyft upp.

Jag yrkar alltså bifall till Miljöpartiets reservation.

Anf. 3 ADAM MARTTINEN (SD):

Herr talman! Vi debatterar en av regeringens alla propositioner som lämnas på riksdagens bord. Denna proposition, *Ett förstärkt samhällsskydd och tydligare reaktioner vid återfall i brott*, syftar till att stärka samhällsskyddet vid allvarlig och upprepad brottslighet, minska risken för återfall i brott, öka tryggheten för brottsoffer och skärpa reaktionerna vid misskötsamhet eller återfall i brott.

Det finns flera delar i propositionen. En av dem handlar om att rymningar från vissa former av frihetsberövande, såsom häkte, anstalt och förvar, kommer att kriminaliseras. Andra delar handlar om att återfall i brott ska få större betydelse vid straffmätningen, och möjligheten att förena skyddstillsyn med fängelse utökas.

Den som är dömd till skyddstillsyn eller är villkorligt frigiven ska meddelas begränsningar av rörelsefriheten om han eller hon är involverad i eller har koppling till en grupp som utövar allvarlig brottslighet och riskerar att begå brott eller på annat sätt medverka till allvarlig brottslighet på en viss plats eller i ett visst område. Det kan handla om exempelvis gängkriminella som behöver få rörelsefriheten begränsad för att hindras från att återfalla i brott.

Vistelseföreskrifter ska kunna meddelas i syfte att skydda målsäganden. Vi tycker att det är fullt rimligt att stärka brottsofferperspektivet när man ändå reglerar de här föreskrifterna.

Det anges i lag att involvering i eller koppling till en grupp som utövar allvarlig brottslighet ska beaktas vid beslut om permission, det vill säga att gängkriminella ska kunna få mer begränsad permission utifrån de förutsättningar de har och den hotbild som de innebär genom sin gängkriminella tillhörighet.

I betänkandet har Miljöpartiet en reservation med invändningar mot en del i betänkandet. Det handlar om rymningar från häkte, anstalt och förvar. Man menar att det inte behövs en kriminalisering av det. Man tycker kanske till och med – om jag förstod föregående talare rätt – att det är ett dåligt förslag att kriminalisera rymningar från fängelser och anstalter.

Som motiv för sitt avslagsyrkande lyfter man fram att det sker ganska få rymningar och att det är oklart om det får en avskräckande effekt och om det är en effektiv åtgärd. De invändningarna, herr talman, kan lyftas mot en rad olika brott. Om det exempelvis är relativt få överfallsvåldtäkter ett år kan man kanske undra varför det ska vara straffbart. Ska en överfallsvåldtäkt vara straffbar om det inte har en avskräckande effekt? Är det en effektiv åtgärd mot en överfallsvåldtäktsman att han får ett straff för en våldtäkt? Vem vet? När det gäller den kategorin är antalet återfall i brott ganska högt.

Med de motiven skulle man kunna avkriminalisera en rad olika brottsliga och klandervärda handlingar. Det som jag vill betona när jag lyfter fram regeringens ståndpunkt är just att detta är en klandervärd handling, som i sig förtjänar en kriminalisering.

Herr talman! De senaste åren har vi sett ett antal rymningar och fritagningar. Till exempel skedde en väpnad fritagning av en morddömd 17-åring våren 2023 i samband med ett tandläkarbesök. Varje rymning är ett hån mot brottsoffer och deras anhöriga. Och det är ett slag i ansiktet på polis och åklagare som lyckats lagföra brottslingen. Det är också ett angrepp på kriminalvårdens medarbetare och är stötande för medborgarna. Det kan även innebära att farliga kriminella rör sig fritt i samhället.

Regeringen och Sverigedemokraterna har vidtagit en rad åtgärder för att höja säkerheten på anstalter, för att förebygga och förhindra rymningar och fritagningar. Men det förekommer fortfarande att frihetsberövade personer rymmer. I de fall det sker måste det finnas en reaktion från samhället som speglar allvaret i att rymma.

I dag är det som sagt inte straffbart i sig att rymma från exempelvis ett häkte, ett fängelse eller Migrationsverkets förvar. Det är inte rimligt. Samhällets signaler ska vara entydiga, och konsekvenserna för den som rymmer måste bli än mer kännbara.

Herr talman! Jag tror ärligt talat att många medborgare skulle bli förvånade om de visste att det i dag är i princip lagligt att rymma från ett fäng-

elsestraff. Därför går vi fram med den här propositionen, som bland annat innebär att rymning och försök till rymning ska kriminaliseras. Brottet omfattar den som dömts till fängelse eller slutna ungdomsvård eller som sitter i häkte på grund av misstanke om brott och som rymmer. Men även utlännningar som har tagits i förvar och rymmer från Migrationsverkets förvar omfattas. Straffet för rymning föreslås bli fängelse i högst två år.

Vi föreslår också att det ska införas en grov grad av brottet. Brottet ska kunna bedömas som grovt om det till exempel föregås av noggrann planering och om det har varit organiserat eller på annat sätt särskilt hänsynslöst eller farligt. Det kan handla om att personer på utsidan har hjälpt till eller att vapen, våld och allvarliga hot har använts. Straffet för grov rymning ska vara fängelse i lägst sex månader och högst fyra år.

Herr talman! Sverigedemokraternas kriminalpolitik ger rättvisa åt brottsoffer och trygghet till folket. Det talar de tydliga resultaten för. Antalet sprängningar och skjutningar har minskat, och allt färre dör i de gängkriminella uppgörelserna när vi låter rättssamhället flytta fram sina positioner, ger polis och åklagare nya verktyg och lägger fram nya straffskärpningar som ger effekt.

Socialdemokraterna kan såklart låtsas att de är överens i sak med regeringen och Sverigedemokraterna i fråga om stora delar av Tidöavtalets kriminalpolitik. Men man ska komma ihåg att Socialdemokraterna inte under ett enda av sina regeringsår tog ett enda initiativ för att genomföra någon del av det kriminalpolitiska program som vi nu genomför.

Herr talman! Det gäller inte minst kriminalisering av rymningar. Där återfinns nu Socialdemokraternas tidigare kompakta motstånd i en ensam reservation från Miljöpartiet, alltså det parti som Socialdemokraterna helst av allt vill utforma morgondagens kriminalpolitik tillsammans med.

Med det sagt yrkar jag bifall till utskottets förslag till beslut.

Anf. 4 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik:

Herr talman! Jag kände att jag var tvungen att säga någonting eftersom det gjordes en märklig jämförelse med domar för grova våldtäkter där det framstod som att de situationerna skulle vara jämförbara.

Det låter som att ledamoten inte lyssnade på mitt anförande, där jag försökte förklara varför vi inte tycker att det här är en god idé. Det är inte så att det inte blir någon konsekvens om man rymmer i dag. Det är inte heller så att Miljöpartiet tänker att det inte ska bli någon konsekvens, precis som att vi självklart inte tycker att det inte ska bli någon konsekvens för personer som begår grova brott. Det finns ingenting i vår kriminalpolitik som tyder på det.

Vi försöker hela tiden hitta en balans och se om de åtgärder som man föreslår får önskad effekt. Här har synpunkterna från till exempel själva utredningen, som ligger till grund för förslaget, och alla remissinstanser som har brytt sig om att svara på just den här delen varit kritiska. Och Lagrådet har ifrågasatt om det får den önskade effekten. Det är anledning till vår reservation – inte att vi tycker att det skulle vara ett bra beteende eller ett beteende som inte ska leda till någon konsekvens.

Låt mig åter nämna det jag sa i mitt anförande. Kriminalvården kan redan i dag ingripa snabbt och tydligt mot personer som rymmer. Villkorlig frigivning kan skjutas upp. Man kan flyttas till en anstalt med högre säkerhetsklass. Man kan få permissioner indragna, och man kan få sina

frigivningsförberedande åtgärder stoppade. Man kan också få andra typer av förmåner indragna eller påverkade på olika sätt, till exempel rätten att studera eller ha kontakt med sin familj. Detta får alltså redan en konsekvens.

Vår invändning är huruvida detta är effektivt eller inte. Eller blir det bara en signalpolitik som inte får önskad effekt? Det är orsaken till reservationen.

Anf. 5 ADAM MARTTINEN (SD) replik:

Herr talman! Jag förstår precis Miljöpartiets invändningar. Det är precis samma retorik som Socialdemokraterna anförde i åtta år i regeringsställning när vi år efter år försökte få en kriminalisering av rymningar på plats. Morgan Johansson var väldigt bestämd och framförde ungefär samma invändningar som Miljöpartiet gör här i dag.

Det jag noterat är att man pekar på att rymningarna är ganska få, och därför behövs det ingen kriminalisering. Det är oklart om det får en avskräckande effekt, och därför vill man inte kriminalisera rymningar. Det är också oklart om den i övrigt är effektiv, och därför vill man inte kriminalisera rymningar. Det här är tre skäl som jag tycker är ganska svaga i sammanhanget.

Det jag lyfte fram i mitt anförande var att en rymning från anstalt, häkte eller förvar är en klandervärd handling i sig som gör att man genom sitt klandervärda handlande förtjänar en straffrättslig konsekvens. Jag tycker inte att det ska råda strafffrihet för den som utsätter kriminalvården för till exempel situationer som eskalerar till följd av en rymning. Det kan vara väldigt många situationer som uppstår där personalen kan fara väldigt illa.

Man ställer till oredda, och man visar ingen respekt för rättssamhället i stort om man väljer att försöka rymma. Vi tycker helt enkelt att det är en klandervärd handling som förtjänar en straffrättslig konsekvens. Det är motivet till att vi går fram med förslaget.

Vi tycker också att det är viktigt att ta hänsyn till allmänhetens förtroende för rättssamhället. Vi tror inte att det räcker med att man får en permission indragen eller liknande. Det är en alldeles för klen respons för dem som väljer att avvika eller rymma från en frihetsberövande påföljd.

Vi tycker helt enkelt olika i frågan. Det är helt tillåtet och bara bra. Då blir det enklare för väljarna att göra sitt val. Tycker man att det ska vara kriminaliserat att rymma kan man rösta på Sverigedemokraterna. Vill man att det ska räcka med att en villkorlig frigivning blir uppskjuten kan man rösta på Miljöpartiet.

Anf. 6 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för svaret!

Att antalet rymningar är få är något som utredningen själv konstaterar. Det var en sak jag refererade till, men det är inte hela anledningen till vår reservation gällande den här delen. Det handlar mer om effektiviteten och om vi kan förvänta oss att antalet rymningar minskar till följd av en kriminalisering.

Det är oftast det som man är ute efter med sina kriminalpolitiska förslag och åtgärder. Man vill att olika typer av brottslighet och klandervärda beteenden ska minska. Det är syftet. Här verkar alla instanser som har uttalat sig ifrågasätta om det kommer att bli konsekvensen.

Prot. 2025/26:129
1 juni

*Ett förstärkt samhälls-
skydd och tydligare
reaktioner vid återfall
i brott*

Återigen: Det här är ett klandervärt beteende. Man ska inte rymma. Det får redan konsekvenser. Det handlar inte bara om indragna permissioner, utan det kan även bli förflyttning till en anstalt med högre säkerhetsklass. Man kan också få olika förmåner indragna.

Lagrådet säger också att det här är något som såklart använder samhällets resurser, som då behöver gå till förundersökning, domstolsprocess och så vidare. Det kan därför innebära en reaktion som kommer sent. I praktiken verkställs den kanske först efter att den intagne redan har blivit villkorligt frigiven. Det vore dumt.

Det är bättre om det blir en konsekvens direkt: Du rymde, så nu blir det inga fler permissioner. Nu får du inte bli villkorligt frigiven, utan vi hanterar det på en gång.

För att parafrasera det som ledamoten sa: Vill man ha åtgärder som får effekt, där vi tar hänsyn till vad olika expertinstanser och Lagrådet säger, även i kriminalpolitiken, kan man rösta på Miljöpartiet i nästa val.

Anf. 7 ADAM MARTTINEN (SD) replik:

Herr talman! Jag märker att ledamoten först distanserar sig från de anledningar och motiv som hon själv angav till att rösta nej, nämligen att det sker få rymningar. Det var tydligen inte Miljöpartiet som sa det, utan det kom från en remissinstans. Men i slutklämmen är det ändå ett av flera huvudmotiv till att man väljer att rösta nej till att kriminalisera rymningar.

Ledamoten säger att det får en oklar avskräckande effekt. Jag har inte anfört att det är den avskräckande effekten som är det huvudsakliga skälet till att vi går fram med en kriminalisering av rymningar. Det här är ett klandervärt beteende som ska få en straffrättslig konsekvens. Det är bara så det är – svart eller vitt, punkt slut, nu är det klart. Nu åker du in i fängelse igen om du rymmer.

Vad som är rätt och fel i samhället måste vara enkelt och begripligt. För mig är det obegripligt att det har varit straffritt att fly från fängelsestraff. Det är nästan pinsamt att vi inte har åtgärdat det här tidigare i vårt land.

Vi har som sagt olika motiv till våra olika röstutfall i voteringen. Vi får väl bara konstatera att vill man ha kriminaliseringar av klandervärda beteenden och vill man ha ett politiskt ledarskap som tar politiskt ansvar för sina beslut och inte bara lägger sig platt för lättvindiga invändningar från remissinstanser ska man rösta på något av de partier som styr landet just nu. Vill man däremot ha en lite svajigare regering som hellre lutar sig tillbaka och är nöjd med sakernas tillstånd kan man rösta på något av de rödgröna partierna.

Anf. 8 LUDVIG CEIMERTZ (M):

Herr talman! Den här propositionen innehåller ett flertal olika lagförändringar med gemensam riktning, och den är tydlig. Samhällsskyddet ska väga tyngre. Återfall i brott ska få större konsekvenser. Brottsoffer ska inte längre vara de som tvingas anpassa sina liv efter gärningsmän. Det är grundläggande.

Om man gång på gång begår nya brott ska det märkas i straffet. Om man rymmer från anstalt eller Sis ska det vara brottsligt. Om människor utsätts för hot och våld måste vi kunna se till att de slipper träffa förövaren där de bor.

Herr talman! Många delar av lagförslaget har tagits upp. Men lagförslaget är brett, så jag tänkte uppehålla mig kring vissa delar.

En central del av lagförslaget handlar om att återfall i brott ska få en betydlig skärpning i straffet. Återfall i brott ska märkas i den påföljd du får.

Herr talman! Det ska ändå sägas att de flesta människor som avtjänar en kriminalvårdspåföljd inte återfaller i nya brott. Samtidigt är statistiken väldigt tydlig. Att redan ha återfallit i ny brottslighet är den enskilt största riskfaktorn för att fortsätta begå brott och fortsätta återfalla i ny brottslighet.

För de personer som har sex eller fler kriminalvårdspåföljder är återfallsstatistiken hög. Över 90 procent återfaller inom tre år i brott med ny kriminalvårdspåföljd. Det innebär något viktigt. När samma personer gång på gång begår nya brott handlar det inte längre om en engångsföreteelse. Det handlar inte om personer som begår misstag, utan det handlar om personer som systematiskt begår nya brott och skapar nya brottsoffer. Då måste vi kunna reagera tydligare.

Därför går vi nu fram med förslaget att återfall i brott ska få ett mycket större genomslag vid straffmätning vid ny brottslighet, inte av symboliska skäl utan för att det skyddar människor. Den som sitter frihetsberövad kan inte samtidigt begå nya rån, nya våldsbrott eller nya övergrepp ute i samhället. Det är en konkret brottsförebyggande åtgärd.

Herr talman! En annan del av förslaget är att vi kriminaliserar rymningar och avvikelser från anstalt, häkte och Sis. Det är anmärkningsvärt att detta inte redan var kriminaliserat i Sverige. Jag är ganska säker på att de flesta människor i Sverige tror att det är kriminellt och förbjudet att rymma från ett fängelsestraff. Men så har det alltså inte varit, och det ändrar vi på nu.

Den som avviker från rättvisan utsätter både personal och allmänhet för risker. Det gäller inte minst vid fritagningar. Vi har till exempel sett mycket allvarliga situationer på Sis-hem de senaste åren.

Vi har sett uppmärksammade rymningar från häkten och anstalter under senare år. Som sagts här, herr talman, löser en kriminalisering inte allt. Säkerhetsarbetet inom kriminalvården och inom Sis är helt avgörande. Mycket arbete har också skett, ska sägas, och mycket har förändrats. Frågan har tagits på stort allvar, och antalet rymningar från Sis och fängelser har minskat de senaste åren.

Samtidigt, herr talman, och det är viktigt att komma ihåg, har rymningarna från öppna anstalter dubblerats de senaste fem åren. Detta är ett stadig växande problem.

För mig handlar detta om trovärdighet och om människors tilltro till rättssystemet. Det handlar också om den grundläggande principen att den som försöker undandra sig ett fängelsestraff inte ska kunna göra det utan nya straffrättsliga konsekvenser.

För den som sitter hemma vid köksbordet framstår det som självklart att den som försöker undandra sig ett fängelsestraff också ska mötas av nya påföljder. Det är precis den självklarhet som nu förs in i lagstiftningen.

Herr talman! Jag vill gå vidare till frågan om vistelseförbud, vistelseföreskrifter, permissioner och villkorlig frigivning. Även här finns ett tydligt exempel på det viktiga perspektivskifte som har skett i svensk kriminalpolitik de senaste åren. Under alltför lång tid har det varit brottsoffret

som har fått bära de stora konsekvenserna. Den som har blivit utsatt har fått flytta, ändra sina vanor eller leva med oro för att möta sina förövare i sitt eget område.

Det är en felaktig ordning. Det kan inte vara den som har utsatts för brott som ska behöva anpassa sitt liv, medan gärningsmannen rör sig friare och utan tydliga begränsningar. Därför tydliggörs och stärks nu möjligheten att använda vistelseföreskrifter och geografiska begränsningar, bland annat vid villkorlig frigivning. Det handlar om att vi tydligare ska kunna säga: Du får inte vistas här. Du får inte vara i närheten av målsäganden. Du ska inte kunna dyka upp vid en arbetsplats, barnens skola eller andra miljöer där brottsoffer ska behöva känna oro.

Det är en rimlig ordning. Permission är ingen rättighet, och villkorlig frigivning innebär inte heller att man ska släppa kontrollen över personer med hög återfallsrisk eller kopplingar till kriminella nätverk. Tvärtom måste samhällsskyddet väga tyngre.

Om en person bedöms innebära en risk för fortsatt brottslighet, hot eller påverkan mot brottsoffer ska det också få konkreta konsekvenser för vilka permissioner som kan beviljas och vilka vistelseföreskrifter som gäller vid frigivning. Det kan handla om att en person som har fått permission inte ska kunna röra sig i det område där brottsoffret bor eller vistas av andra skäl. Det kan handla om tydliga geografiska begränsningar efter villkorlig frigivning för att skydda människor som har blivit utsatta för brott.

Herr talman! Detta är en avgörande del av det perspektivskifte som nu genomförs i svensk rättspolitik. Vi stärker samhällsskyddet, skärper synen på återfall, kriminaliserar rymningar och stärker skyddet för brottsoffer – helt enkelt för att det är rättvist.

Med det skulle jag vilja yrka bifall till propositionen och bifall till utskottets förslag till beslut.

Anf. 9 ULRIKA LILJEBERG (C):

Herr talman! Vi debatterar i dag justitieutskottets betänkande om ett förstärkt samhällsskydd och tydligare reaktioner vid återfall i brott. Betänkandet tar upp flera viktiga och nödvändiga delar för att bekämpa den organiserade brottsligheten och stärka tryggheten i vårt land.

Centerpartiet står bakom utskottets förslag och välkomnar de skärpningar som nu föreslås. Att kriminalisera rymningar från Sis och anstalter, att ge återfall i brott en större betydelse vid straffmätningen och att utöka möjligheten att använda vistelseföreskrifter är alla nödvändiga verktyg för att stärka samhällsskyddet.

När en person döms för ett brott måste samhällets reaktion vara tydlig och konsekvent. Straffet ska verkställas, och det ska ske på ett säkert sätt. Rymningar borde inte kunna ske. Staten, i form av polisen och kriminalvården, borde ha sätt att arbeta som gör att rymningar inte är möjliga.

Trots kritik mot förslaget anser Centerpartiet att en kriminalisering av rymning är i linje med vår och allmänhetens syn på rättssamhället och bör införas. På samma sätt är det rimligt att upprepa att brottslighet bör mötas av en skarpare reaktion än nu. De som systematiskt, oavsett skäl, ägnar sig åt en kriminell bana och utsätter andra för fara och lidande ska veta att samhället ser allvarligt på deras handlingar.

De förslag som rör skärpta, och jag skulle säga smartare, villkor för permission och frigivningsförberedande åtgärder är också välkomna. De

ger kriminalvården bättre möjligheter att göra individuella bedömningar och säkerställa att övergången från anstalt till ett liv i frihet blir tryggare, både för den enskilde, för samhället och, kanske framför allt, för brottsoffren. Det här är bättre på samma sätt: Det är smart och bra.

Herr talman! Med det sagt är lagar och skärpta straff en del av ekvationen. För att verktygen ska få verklig effekt, och för att vi på riktigt ska kunna pressa tillbaka den grova organiserade brottsligheten och minska återfallen, måste även andra delar fungera bättre. Det handlar om kriminalvården, och om dess personal, kompetens och fysiska kapacitet.

Jag och Centerpartiet är djupt oroad. Vi har under flera år sett hur kriminalvården går på knäna. Belägningsgraden på anstalter och häkten har varit över 100 procent under lång tid. I Kriminalvårdens senaste kapacitetsrapport från i år målas en bild upp av ett fortsatt mycket ansträngt läge. Personalen gör ett fantastiskt arbete, men med säkerhetsrisker och under svåra förhållanden. Det är en ohållbar situation.

Platsbrist får aldrig vara en anledning att göra avkall på medarbetares eller intagnas säkerhet eller på kvaliteten på den vård och det återfallsförebyggande arbete som kriminalvården ska tillhandahålla. Vi får inte göra avkall på kriminalvårdens vision ”bättre ut”, oavsett om det är utbildning, behandling eller sysselsättning som man behöver.

En överbelagd anstalt är en säkerhetsrisk. Det ökar risken för hot, våld och otillåten påverkan, och det försvårar arbetet med att bryta en kriminell livsstil. En anstaltsvistelse får inte bli en skola för grövre brottslighet. Det blir i så fall som ett moment 22 från regeringens sida.

Det krävs två saker: rätt resurser och tillräckligt med platser. Regeringen har, precis som den föregående, gjort historiska satsningar på rättsväsendet. Detta är bra och nödvändigt, och Centerpartiet står bakom dem. Men när det kommer till flaskhalsen, det vill säga utbyggnaden av våra anstalter, går det för långsamt. Jag vet att regeringen är medveten om det. En del görs, men det räcker inte. Vi har påpekat att det med tanke på de långa ledtiderna borde vara ett trettiotal byggprojekt på gång, men i verkligheten är det en handfull.

Det är ett underbetyg. Det krävs ett tydligare ledarskap och en bättre leverans från regeringen och ansvariga myndigheter. Alla alternativ behöver utredas, och vi har inte råd att vänta. För varje dag som går med överfulla anstalter ökar risken för att det – trots den lagstiftning som i dag läggs på riksdagens bord och som Centerpartiet står bakom – inte ska gå att fullt ut använda lagstiftningen i kampen mot återfallsbrottslighet och minska riskerna för personalen.

Herr talman! Centerpartiet står för en rättspolitik som är både hård mot brott och smart mot brottens orsaker. De lagförslag som ligger på bordet i dag är en viktig del av detta. Detta är helt avgörande för att vi ska kunna skapa ett tryggare Sverige för alla. Med det yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 10 TORSTEN ELOFSSON (KD):

Herr talman! En förhållandevis stor del, ungefär 35–40 procent, av dem som har dömts för brott återfaller i ny brottslighet. Faktorer som enligt statistiken har samband med risken att återfalla i brott är bland annat ålder, kön, antal tidigare återfall i brott, vilken sorts brottslighet det är fråga om, strafftid och, i viss mån, vilken påföljd som har avtjänats.

Sverige har troligen bland världens högsta kriminalvårdskostnader. Det är väl känt att personer som upprepade gånger begår brott står för en relativt stor andel av den totala brottsligheten i samhället. Det är därför samhällsekonomiskt motiverat med kraftfulla åtgärder för att motverka återfall i brott. Det är i det perspektivet det nu liggande förslaget ska ses. Förutom att återfall i brott drabbar ett stort antal brottsoffer, många gånger med stort lidande, medför det också som sagt stora samhällskostnader.

Herr talman! Vad kostar det då egentligen? Jo, svensk kriminalvård är den dyraste i EU. En fängelseplats i Sverige kostar i snitt 3 800 kronor per person och dygn, vilket motsvarar ungefär 1,4 miljoner kronor per år per intagen. I högsäkerhetsanstalt är dygnskostnaden ännu högre och ligger i snitt på drygt 4 300 kronor per intagen. Inom parentes kan jag nämna att man i vårt grannland Danmark har en kostnad på ungefär 2 200 kronor och att återfallsfrekvensen i stort sett är densamma. Vi har kanske lite att lära av danskarna även i det fallet.

År 2024 var 8 200 personer intagna på anstalt till en kostnad om 11 480 000 000 kronor. Om vi skulle minska återfallet med 15 procent skulle samhället spara drygt 1,7 miljarder årligen i direkta kostnader enbart för ett minskat antal anstaltsplatser. En 10-procentig minskning skulle minska kostnaderna med nästan 1,5 miljarder. Det är stora besparingar bara inom kriminalvård. Till detta kommer besparingar inom rättsväsen, sjukvård, socialtjänst och försäkringsbolag, för att nämna några. Lyckas vi minska återfallen och dessutom få in frigivna i produktionen får vi även ökade skatteintäkter i andra änden.

Herr talman! Vi kristdemokrater ställer oss därför bakom förslaget till ändringar i brottsbalken och fängelselagen som syftar till att stärka samhällsskyddet vid allvarlig och upprepad brottslighet och minska risken för återfall i brott. Vi välkomnar även de skärpta reaktionerna vid misshandelsamhet vid återfall i brott. Ett återfall i brott ska ha betydelse vid straffmätningen. Det är rimligt att samhället ser allvarligt på att personer återvänder till en brottslig bana efter avtjänat straff.

Vi är även positiva till att villkorligt frigivna får begränsningar i sin rörelsefrihet – den så kallade vistelseföreskrift som har nämnts av tidigare talare – om det finns kopplingar till gängkriminalitet eller organiserad brottslighet, detta för att minimera risken för att de villkorligt frigivna på ett eller annat sätt på nytt involveras i allvarlig brottslighet. En vistelseföreskrift kan i sådana fall förenas med elektronisk övervakning om det inte är uppenbart obehövt. Förslaget innebär således en presumtion för elektronisk övervakning i dessa fall.

På samma sätt finns det skäl att begränsa rörelsefriheten för att skydda brottsoffer, exempelvis om någon döms för brott i nära relation. Jag kan även tänka mig att motsvarande skydd kan komma i fråga för vittnen om det finns hämndmotiv bakom. Upprepad brottslighet är allvarligare än enstaka brott. Vi talar här om vaneförbrytare och yrkeskriminella. Det är därför rimligt att regeln om straffskärpning vid återfall ändras så att den i stor utsträckning påverkar straffmätningen.

Gruppen unga kriminalvårdsklienter återfaller i stor utsträckning i brott, och vi har ett ökat behov av stöd och kontroll i det avseendet. För att minska risken för återfall i den gruppen bör det ske en ökad och bättre samverkan mellan kriminalvård och socialtjänst i ansvarig kommun. Det är också ett förslag som trygghetskommittén har fört fram. Man föreslår

ett förordnande av biträdande övervakare från civilsamhället som kan bistå med råd och hjälp i skilda sammanhang. Det har nämnts av tidigare talare att just ungdomen har hög återfallsfrekvens, och det är särskilt angeläget att man får den typen av aktiviteter på plats. Det är ju fritt fall när man lämnar kriminalvården och socialtjänsten ska ta över, framför allt när det gäller Sis intagna.

Herr talman! Det nu liggande förslaget innebär även att rymning kriminaliseras. I nuläget blir det ingen straffrättslig påföljd i de fall man avviker från anstalt eller under permission. Som sagts tidigare är rymningarna i sig få. Men det finns skäl att tydliggöra att en rymning får konsekvenser, kanske främst för dem som avtjänar straff på anstalt med säkerhetsklass 3, där rymningar eller avvikelser är vanligast. Kriminaliseringen innebär att Sverige nu sällar sig till de övriga nordiska länderna, som samtliga har straffrättsliga påföljder för dem som rymmer.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 11 MARTIN MELIN (L):

Herr talman! Vad är ett straff? Jo, ett straff är en reaktion på en handling som samhället har bestämt inte är okej. Vilka de straffbara handlingarna ska vara är faktiskt någonting som vi i det här huset bestämmer. Med den tanken i huvudet kan man förstå vilket stort ansvar det är att vara riksdagsledamot.

Ett straff kan vara olika saker. Det kan vara böter. Det kan vara att jobba gratis en kortare period. Det kan vara behandling. Det kan vara vård. Det kan också vara inlåsning i fängelse.

Vi har tidigare i debatten hört om hur straffen på olika sätt skärps. De tidigare brotten ska nu få större betydelse vid straffutmätningen. Det ska alltså tas mer hänsyn till tidigare brott och återfall i brott. Vi har också hört om hur man i samband med villkorlig frigivning i större utsträckning ska kunna få vistelseförbud. Det här är bra förslag, tycker jag. De skärper samhällets syn på återfall i brott och ger en bättre syn på straff och konsekvens ur ett brottsofferperspektiv.

Men det jag tänkte ta fasta på, herr talman, är att vi nu – äntligen, kanske många säger – gör det kriminellt att rymma från ett fängelse eller att avvika från en permission. Det har nog i mångas ögon varit märkligt att det inte varit straffbart att rymma från ett fängelse.

Nej, jag är inte så naiv att jag tror att alla människor kommer att ändra sitt beteende vad gäller att begå brott bara för att man gör någonting straffbart. Så fungerar inte systemet. Straff förhindrar inte alltid brott. Men de fungerar avskräckande för många, när de ser handling och konsekvens och tycker att konsekvensen är för stor för att det ska vara värt att begå handlingen. På ren svenska: Det är inte värt att råna någon för att få pengar när man riskerar att få ett fängelsestraff.

Sedan finns det de som tycker att straffet inte är hårt nog. Det handlar om hur risken att åka fast står i proportion till den olagliga handling någon kan tänka sig att göra. Här kan man jämföra med trafikbrottslagstiftningen – vissa kan tycka att det är värt risken att behöva betala några tusenlappar extra när de vill komma fram lite tidigare.

Med det sagt kan man ställa sig frågan om det inte kommer att bli några fler rymningar eller avvikelser när vi nu kriminaliserar rymningar. Jo, det kommer det. Men jag tror att framför allt de som har kortare straff kommer

att fundera på om det är värt att avvika från en permission om det kan rendera i några månaders påslag på straffet. Jag tror att det kommer att göra skillnad. Jag tycker också att det är viktigt ur ett principiellt perspektiv – det ska inte vara lagligt att rymma från ett fängelse. Det här ändrar vi alltså på nu, herr talman.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 3 juni.)

§ 5 Tillfällig verkställighet av svenska fängelsestraff utomlands

Justitieutskottets betänkande 2025/26:JuU35
Tillfällig verkställighet av svenska fängelsestraff utomlands (prop.
2025/26:185)
föredrogs.

Anf. 12 LARS ISACSSON (S):

Herr talman! Vi debatterar i dag regeringens förslag om att svenska fängelsestraff tillfälligt ska kunna verkställas utomlands. Låt mig börja i det grundläggande: Svensk kriminalvård ska i grunden bedrivas i Sverige. Den som döms av svensk domstol ska avtjäna sitt straff under svensk kontroll, med svensk rättssäkerhet och med svenska krav på säkerhet, rehabilitering och återanpassning. Det är Socialdemokraternas principiella utgångspunkt.

Herr talman! Vi måste också förhålla oss till verkligheten. Kriminalvården är hårt pressad. Beläggningen är extrem, och personalen arbetar under stor belastning. Samtidigt vet vi att fler personer kommer att dömas till längre straff under de kommande åren.

Det är i grunden en följd av att samhället svarar hårdare mot brottsligheten. Vi tycker att det är rätt. Den som begår grova brott ska mötas av tydliga konsekvenser. Men då måste också hela rättskedjan fungera. Det räcker inte med skärpta straff om staten inte samtidigt klarar av att bygga ut kapaciteten i kriminalvården. Här tycker jag att regeringen fortfarande släpar efter.

Herr talman! Det handlar inte bara om kriminalpolitik. Det handlar också om statens närvaro i hela landet. När staten bygger nya anstalter handlar det om långsiktiga investeringar, kvalificerade arbetstillfällen och trygg statlig närvaro även utanför storstäderna. Det är bra jobb, och det är viktiga jobb. Det är jobb som borde komma fler delar av Sverige till del.

Vi socialdemokrater vill se en betydligt tydligare nationell styrning av kriminalvårdens expansion. Staten kan inte bara hoppas att det ska lösa sig av sig självt. Det kräver snabbare processer, långsiktig planering och en tydlig politisk vilja att faktiskt bygga ut svensk kriminalvård här hemma och i hela landet.

Det handlar om något större än bara kriminalvårdens kapacitet. Runt om i Sverige finns kommuner som har räckt upp handen. Det är kommuner som tagit fram mark, arbetat fram detaljplaner och visat att de vill vara en del av lösningen men som fortfarande väntar på besked.

Det finns också orter likt Kalmar, där kriminalvården redan finns etablerad och där det under en lång period funnits möjlighet att bygga ut verk-

samheten snabbare. Kommuner som Munkfors, Hagfors, Norrköping och Malung-Sälen har också på olika sätt visat att de vill bidra.

Vi socialdemokrater har också lagt fram förslag för att kunna korta ledtider, förenkla processer och ge tydligare uppdrag till Specialfastigheter. Vi tycker att utbyggnaden borde kunna gå snabbare. När regeringen nu tvingas söka fängelseplatser utomlands är det också ett kvitto på att utbyggnaden här hemma inte har hållit den takt som situationen krävt.

Herr talman! Vi står ändå bakom regeringens förslag eftersom situationen är så pass allvarlig som den är. Men vi gör det med stor försiktighet. Det får inte bli en permanent lösning, och det får inte bli ett sätt att skjuta upp sitt ansvar att bygga kapacitet i Sverige.

Det här måste ses för vad det är: En extraordinär åtgärd i ett extraordinärt läge. Samtidigt ställer det höga krav. Rättssäkerheten måste garanteras, och svenska krav måste upprätthållas. Tillsynen måste fungera, och kvaliteten i verkställigheten måste vara hög.

Kriminalvården har ett dubbelt uppdrag. Straff ska verkställas. Men människor ska också kunna komma tillbaka utan att återfalla i brott. Det kräver behandling, utbildning och fungerande rehabilitering. Efter avtjänat straff ska man komma bättre ut. Det uppdraget får inte tappas bort.

Herr talman! På kort sikt måste platsbristen hanteras. Men på lång sikt måste Sverige bygga upp en kriminalvård med tillräcklig kapacitet, god arbetsmiljö och stark statlig närvaro i hela landet. Det är den väg vi socialdemokrater vill gå.

Vi säger ja till detta förslag. Men vi kommer samtidigt att fortsätta driva på för fler svenska anstaltsplatser, fler kriminalvårdsanställda och fler statliga jobb runt om i landet. Tryggheten ska byggas i Sverige, och kapaciteten ska finnas i Sverige.

(Applåder)

Anf. 13 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik:

Herr talman! I en interpellationsdebatt som jag hade med Gunnar Strömmer i början av 2025 valde ledamoten Lars Isacson att gå in i debatten. Ledamoten var då mycket upprörd över planerna på att placera svenska fångar utomlands och kallade förslaget för ”dyrt, ineffektivt och orealistiskt”. Ledamoten sa också att detta var ett bevis på att vi var ”riktigt dåliga nationalister”.

Nu står vi här i kammaren, lite mer än ett år senare. Socialdemokraterna har svängt i den här frågan, precis som de har svängt i många andra frågor just eftersom det är valår.

Under nästan åtta års tid – först under Socialdemokraternas egen regeringstid och sedan under vår regeringstid – har Socialdemokraterna motarbetat planerna på att tillfälligt lösa kapacitetsbristen på svenska anstalter. Det har man gjort genom att inte bygga anstalter under sin egen regerings-tid och även genom att fram tills nu motarbeta våra förslag om att placera fångar utomlands.

Herr talman! Låt mig vara tydlig. Jag är väldigt positiv till att människor och partier byter åsikter i frågor och närmar sig vår politik. Alla som vill driva sverigedemokratisk politik ska givetvis få driva sverigedemokratisk politik.

Det hade varit intressant att höra från ledamoten vad det var som fick Socialdemokraterna att gå från att tycka att förslaget var dyrt, ineffektivt,

Prot. 2025/26:129
1 juni

*Tillfällig verkställighet
av svenska fängelse-
straff utomlands*

orealistiskt och ett bevis på att vi var dåliga nationalister till att nu vilja bedriva sverigedemokratisk politik.

Anf. 14 LARS ISACSSON (S) replik:

Herr talman! Tack till Pontus Andersson Garpvall för frågan!

Jag kommer också ihåg den debatt vi hade då. Jag har egentligen inte ändrat åsikt om det. Jag tycker att det i grunden är ett förslag som vi inte borde ha. Men det gäller också att laga efter läge. Det är lite att härtill vara nödd och tvungen.

Vi skulle ha byggt ut tidigare så att vi inte hamnat här. Jag tycker att jobben ska komma svenska arbetare till gagn. Vi missar en stor möjlighet att få nya statliga jobb runt om i hela Sverige.

Vi har sagt att vi gör detta som en tillfällig lösning därför att vi ser att behovet är så stort. Men i grunden tycker jag fortfarande att det är ett väldigt dåligt förslag.

Anf. 15 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik:

Herr talman! Precis som ledamoten säger är det en tillfällig lösning. Det är inte fråga om att placera fångar utomlands och inte bygga nya anstalter i Sverige. Det är fråga om att antingen placera fångar utomlands eller ha i runda slängar 2 000 personer som går fria utan fotboja i väntan på anstaltsplats.

Faktum är att fängelseutbyggnaden är i full gång. Sedan valet 2022 har vi ordnat ytterligare ungefär 2 000 anstaltsplatser i Sverige eller, för att uttrycka sig så att man lättare förstår hur snabb utbyggnaden har varit, ökat kapaciteten med ungefär tio platser i veckan,.

Det har handlat om våningssängar i celler, och vissa celler är så små som under sex kvadratmeter stora. Det har handlat om modulfängelser på fängelsegårdar eller ombyggnationer av besöksrum eller liknande ytor på anstalter.

Vi har nya anstalter på gång i bland annat Trelleborg och Värnamo. Det byggs ut på Hall, Karlskoga, Österåker, Ystad och inte minst i Kalmar. Sedan regeringsskiftet har vi fattat beslut om sammanlagt 6 300 nya anstaltsplatser som är på gång.

Med tanke på den offensiv som vi gör mot kriminaliteten i samhället – en offensiv som jag menar saknar motstycke i modern tid – behövs det platser just nu.

Jag är givetvis glad över att Socialdemokraterna väljer att haka på det. Utan er skulle det inte ha varit möjligt. Det är en politik som hade behövts föras långt tidigare men som blev verklighet först nu när vi får vara med och styra Sverige.

Anf. 16 LARS ISACSSON (S) replik:

Herr talman! Det är lite uppseendeväckande hur nöjd den sverigedemokratiska ledamoten är med utbyggnadstakten. Vi är absolut inte nöjda med den. Det borde kunna ske mycket snabbare, och man hade kunnat styra det fortare.

Det är bra att man har tagit fram en nationell samordnare med kommunalrådserfarenhet. Jag hade hoppats att den personen skulle ha fått mer mandat. Jag retar mig otroligt mycket på när staten har så dåligt självförtroende i sina rekryteringar.

Man säger att det oftast är kommunalråd som överskattar sin egen arbetsmarknad som räcker upp handen och vill ha etableringar. Industrierna kan rekrytera, men när det är staten går det inte. Där kan ingen jobba.

Regeringen med SD som stödparti har ett track record när det gäller statlig närvaro i landet som förskräcker. Man kan bara ta den del av Sverige som jag kommer ifrån, Dalarna.

Under den här mandatperioden har man stängt polisstationer i Leksand, Rättvik och Vansbro. Man har lagt ned servicekontor i Ludvika och Mora. Man har lagt ned Arbetsförmedlingen i Falun, och man har dragit ned på pendlingstrafiken mellan Ludvika och Borlänge. Det finns knappt någonting kvar som staten kan ta bort.

Här missar man en stor möjlighet. Styr det här hårdare! Nöj er inte med att bara vara med, utan se till att styra myndigheterna och se till att jobben kommer ut i hela Sverige och till svenska arbetare!

(Applåder)

Anf. 17 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V):

Herr talman! Den här regeringens politik väcker många frågor, inte minst kring dess kompetens och vad den har för framtida målsättning för Sverige.

Man kan säga mycket om alliansregeringen. Många kände att Sverige blev ett kallare och hårdare land under dess tid. Framför allt var det då vi kunde se polisens oro över att gängrekryteringar bland unga riskerade att öka på sikt. En starkt bidragande orsak var att människor i större utsträckning blev socioekonomiskt utsatta.

Det värsta alliansregeringen gjorde var att den på ett grundläggande sätt förändrade hur Sverige varit uppbyggt. Det är många som aldrig kommer att förlåta den regeringen för den skada den åsamkade Sverige. Polisens spådomar gick tyvärr i uppfyllelse, eftersom regeringen ignorerade varningarna. Skadorna på Sverige blev stora under den tiden och är det fortfarande. Ulf Kristerssons regering, Tidöregeringen, gör skadorna än värre.

Vi debatterar i dag en fråga som handlar om grundläggande principer. Om en person döms i Sverige – ska den personen då inte avtjäna sitt straff i Sverige? Nu när vi lever i en alltmer internationaliserad värld kan detta tyckas vara en fråga som inte är så allvarlig. Det här är inte så farligt, kan man tycka. Men det handlar faktiskt om att ta ett första steg ut på en hittills helt ny och obeträdd mark.

Den här regeringen verkar vara väldigt ambitiös. Målsättningen tycks vara att döma så många människor som möjligt till långa fängelsestraff, och detta under så kort tid som möjligt.

I dag ligger Sverige på ungefär 90–92 fångar per 100 000 invånare, vilket är lägre än EU-genomsnittet. Om regeringen lyckas kommer vi i Sverige riskera att nå över 300 fångar per 100 000 invånare och då hamna i samma liga som Turkiet i antal dömda per capita. De högsta nivåerna i EU ligger i dag på runt 190–200 fångar per 100 000 invånare. Sverige skulle alltså gå från att ligga under genomsnittet till att få flest fångar i hela EU. Vi talar om en tredubbling av fängelsenivåerna i Sverige.

Jag är övertygad om att vi inte kommer att höra någon som helst ånger från Tidöpartierna över det här, för det är trots allt helt i linje med vilken typ av samhälle de eftersträvar. De vill stöpa om Sverige. De gillar inte det

välfärdssamhälle vi har byggt upp tillsammans. I stället för att satsa på skola, äldreomsorg och sjukvård vill de att resurserna ska gå till att hålla människor inlåsta. I stället för att förebygga och se till att kriminalitet inte breder ut sig i samhället vill de vara tuffa och hårda.

Jag vill inte att någon ska missförstå mig, så låt mig vara extremt tydlig här. Det kommer annars att komma som ett brev på posten att det jag förespråkar skulle vara så kallad saft-och-bulle-politik. Begår man brott i Sverige ska man straffas. Det finns skäl för det, och vissa straff behöver till och med höjas. Straff fyller en funktion, för både samhället och brotts-offret ska kunna känna att de får upprättelse.

Det är alltså viktigt att vi alla förstår att det är en fråga om känsla som vi bemöter, inte brottsbekämpning. Jag vill att det noteras här att många förespråkare av hårdare straff hävdar brottsbekämpning som ett argument. Det finns mycket som tyder på att sådana samband är högst tveksamma.

Det som regeringen nu har som målsättning skapar å andra sidan extrema problem både på sikt och i närtid. Regeringen vill höja alla straff och vill att Sverige ska få många fängelsekunder, så många att vi alltså skulle få den högsta nivån i hela EU – och det med god marginal.

Det stora problemet är att det inte finns tillräckligt många fängelser och fängelseplatser. Därför försöker regeringen lösa det hela genom att teckna avtal med Estland om att landet ska ta emot ett stort antal fångar. Detta, herr talman, är vansinne ur flera perspektiv.

Det första är att man river upp rättsstatens grundläggande principer. Om några av de fångar som har begått liknande typ av brottslighet avtjänar sina straff i Sverige och några i Estland är det inte längre fråga om likvärdiga straff. Man kan på ett personligt plan visserligen tänka att det väl inte spelar så stor roll, men man ska vara på det klara med en sak: Om den här principen rivs upp inom ett område, vilket område är då nästa?

Det andra, och det kanske allra mest graverande, är att det här inte bara handlar om Sverige. I Estland är frågan extremt hett debatterad. Den sittande regeringen är djupt impopulär som en direkt följd av just det här avtalet – så till den grad att den med stor sannolikhet kommer att förlora valet nästa år om inget mirakel inträffar. Oppositionen i Estland har lovat att riva upp avtalet direkt, med omedelbar verkan. Även om man nu skulle råka vara en stark förespråkare för att sätta fångar i fängelse i Estland borde det här vara en alarmklocka att ta hänsyn till.

Regeringen riskerar nu alltså att inte bara sätta rättsstatsprinciperna ur spel; den riskerar också att försätta Sverige i en extremt svår situation redan om ett år om oppositionen i Estland vinner valet, vilket mycket tyder på att den kommer göra.

Om Estland säger upp avtalet kommer vi att behöva hantera situationen snabbt, något Sverige alltså inte kommer att vara redo att göra eftersom det är just platsbrist som redan från början är orsaken till att regeringen vill ha avtalet med Estland.

Det som ledamöterna i Sveriges riksdag behöver ta sig en rejäl funderrare på – för beslutet vilar i våra händer – är om det är särskilt klokt att gå vidare med att fatta det här beslutet över huvud taget. Risken är överhängande att nästa regering, vilken form den än må ha, kommer att få en rejäl baksmälla att hantera inom bara ett år. Jag skulle hemskt gärna vilja slippa behöva stå här igen då och säga: Vad var det jag sa?

Jag yrkar bifall till reservation 1.

Herr talman! ”Genom att säkerställa att det finns etablerade möjligheter att på kort sikt hyra platser i andra länder får vi möjligheten att parera tillfälliga toppar med överbeläggning i svenska fängelser.”

Så skrev min kollega Adam Marttinen i en kommittémotion för åtta år sedan. I motionen argumenterade han och visade att Sverige på grund av ökande kriminalitet och framtida straffskärpningar kommer att ha kapacitetsbrist på svenska anstalter – detta samtidigt som kostnaderna för fängelseplatser i Sverige är högst i hela EU. I motionen nämner han Estland som en tänkbar plats att husera svenska fångar.

Nu står vi här, åtta år senare, med platsbrist på svenska anstalter på grund av den ökade kriminaliteten i Sverige och på grund av Tidöpartiernas straffskärpningar och med ett förslag om att slutligen kunna placera svenska fängelsedömda på anstalter i just Estland, till två tredjedelar av kostnaden i Sverige. Tänk om tidigare styrande partier någonsin hade lyssnat på Sverigedemokraterna i tid!

I dag debatterar vi alltså frågan om tillfällig verkställighet av svenska fängelseplatser utomlands. Alla partier, bortsett från Vänsterpartiet och Miljöpartiet, ställer sig bakom förslaget. Frågan vi debatterar i dag är alltså ingen fråga om att antingen placera fångar i Estland eller bygga nya anstalter i Sverige. Det finns ingen sådan motsättning här.

Sedan valet 2022 har vi möjliggjort för ytterligare 2 000 svenska anstaltsplatser, och sammanlagt 6 300 är beslutade sedan valet 2022. Frågan vi debatterar handlar om att lösa en tillfällig brist på svenska anstaltsplatser i ett läge där drygt 2 000 personer går fria utan fotboja i väntan på anstaltsplats. Vi behöver helt enkelt detta för att lösa en akut situation, en situation som uppstått på grund av att tidigare styrande politiker inte tagit sitt ansvar och agerat i tid.

Det är ingen hemlighet att den ökade kriminaliteten i Sverige har sin grund i den extrema massinvandring som Sverigedemokraterna tidigare var det enda parti som motsatte sig. Den grova brottsligheten i Sverige utgörs till stor del av personer från andra länder eller andra generationens invandrare. Dessa kriminella hade inte behövt vara här om man bedrivit en rimlig migrationspolitik under lång tid tillbaka.

På svenska anstalter har ungefär en femtedel utländskt medborgarskap. Då kan man fråga sig: Vad gör de fortfarande i Sverige? Faktum är att vi inte hade haft samma platsbrist på svenska anstalter om personerna med utländskt medborgarskap räknades bort, även om våra kriminalpolitiska åtgärder kommer att få platsbehovet att öka över tid.

Det är enorma kostnader. Alla miljarder som nu kastas på behovet av nya anstalter är också en följd av den ansvarslösa migrationspolitiken. Vi räknar alltså inte bara med de miljarder som läggs på sfi, de miljarder som kommuner lägger på socialbidrag till invandrare som aldrig arbetar och på deras sjukvård och de miljarder som behöver läggas på att göra de brottsbekämpande myndigheterna större utan också med att Kriminalvårdens totala anslag ökar från 14 miljarder om året 2023 till 32 miljarder om året 2028. Detta är skattemedel som hade kunnat gå till svensk sjukvård, till svensk skola eller till äldreomsorgen.

Men de som ville ha den här invandringen till Sverige var också beredda att betala det priset, på bekostnad av den svenska välfärden och svenska skotsamma medborgares trygghet.

Nu väljer Sverigedemokraterna och Tidöpartierna en annan väg för att lösa den uppkomna situationen. Asylinvandringen till Sverige är den lägsta någonsin. Vi inför prov i samhällskunskap och svenska för att bli medborgare i Sverige, samtidigt som man ska vara ostraffad och självförsörjande, ha en hederlig vandel och ha bott i Sverige i minst åtta år. Vi inför kvalificering till välfärden för dem som har kommit till Sverige, och vi drar in socialbidraget för människor som befinner sig i Sverige illegalt.

Vad gäller kriminalvården har vi nu ett avtal med Somalia där vi villkorar en del av biståndet med att de ska ta emot sina egna dömda medborgare. Liknande avtal kan slutas med andra länder i framtiden, precis som liknande avtal om fängelseplatser utomlands också kan slutas med andra länder i framtiden om dessa platser behövs. Nu står vi här och levererar beskedet att vi kommer att hyra 600 fängelseplatser i Estland till två tredjedelar av vad anstaltsplatserna skulle ha kostat i Sverige.

Kort sagt: Det är minst sagt en röra som tidigare styrande politiker har ställt till med i Sverige, en röra som på intet sätt går att lösa på fyra år. Vi kommer att behöva fortsätta detta arbete under många år framöver, ett arbete som på sikt kommer att göra Sverige både tryggare, friare och svensktare.

Anf. 19 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik:

Herr talman! Jag tänker inte beröra den rasism som Pontus Andersson Garpvall spydde ur sig i talarstolen alldeles nyss. Jag tänker ställa en annan fråga.

Han pratar väldigt mycket om en röra som någon annan har orsakat. Vi vet att det är en otroligt pressad situation i politiken i Estland just nu. Det är en direkt följd av det avtal vi nu debatterar om att skicka fängelsekunder till Estland, som Sverigedemokraterna slår sig för bröstet över att man tänker göra. Samtidigt vet vi att oppositionen i Estland, som är partikollegor i EU-parlamentet till Pontus Andersson Garpvall, har lovat att om de vinner valet i Estland i mars nästa år, vilket allt tyder på att de kommer att göra, tänker de riva upp detta avtal med omedelbar verkan.

Varför har inte Pontus Andersson Garpvall och Sverigedemokraterna haft kontakt med oppositionen i Estland för att garantera att avtalet har bäring även om det skulle bli ett majoritetsskifte i Estland?

Anf. 20 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik:

Herr talman! Jag tror framför allt på principen att det i Sverige är vi svenskar som styr och att det i Estland är de som bor i Estland som styr. Jag ser ingen anledning för mig som svensk att säga åt estländare hur de ska styra Estland, och på samma sätt vill jag inte att estländare ska tala om för mig hur vi ska styra vårt land.

Det här är bara *ett* avtal. Det finns andra länder runt om i EU. Danmark har placerat fångar utomlands fast på andra ställen. Om platsbristen i Sverige fortfarande är stor efter den utbyggnad som vi gör och om Estland eventuellt skulle riva upp avtalet finns det inget som säger att vi inte kan skriva under nya avtal med andra länder runt om i EU eller i andra delar av världen.

Nu har vi gått på en linje där vi valt att fängelsestandarden för dem vi skickar utomlands inte ska vara lägre än i Sverige. Jag har inga problem med att rucka på den principen för att kunna se till att de i Sverige som är

dömda till fängelse också får avtjäna sina straff. Alternativet är att vi har personer som går fria utan fotboja ute i samhället, kanske här i Stockholm, i väntan på anstaltsplats. De här människorna behöver bli inlåsta så fort som möjligt för vanliga människors trygghet i Sverige.

Anf. 21 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik:

Herr talman! Pontus Andersson Garpvall svarar inte med ett enda ord på den fråga jag ställde. Jag ställer den igen: Varför har inte Pontus Andersson Garpvall tagit kontakt med sina systerpartier i Estland? De sitter i opposition nu, är djupt kritiska mot avtalet och har lovat att de ska riva upp det om de vinner valet nästa år. Det betyder att vi då inte kommer att ha ett avtal. De fångar som vi skickar till Estland från augusti kommer inte att kunna vara kvar där om Pontus Andersson Garpvalls partikompisar vinner valet nästa år. Det väcker väldigt stora frågor.

Självklart bestämmer varje land självt. Men på samma sätt som man sökt stöd från andra partier här i Sverige borde man väl ha sett till att det finns ett stöd i Estland för att garantera att avtalet kommer att hålla. Det ligger ju mer i Sveriges intresse, eller kanske framför allt i Sverigedemokraternas och Tidöregeringens intresse, att avtalet håller över tid. Men det kommer det alltså inte att göra. Som opinionsläget nu ser ut i Estland kommer den sittande regeringen att förlora, och då kommer avtalet att rivas upp.

Hur har Sverigedemokraterna tänkt hantera den situationen?

Anf. 22 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik:

Herr talman! När man lyssnar på Samuel Gonzalez Westling känns det nästan som att han hoppas att vårt systerparti ska göra ett bra resultat i det estländska valet. Det gör naturligtvis jag också.

Jag tror på ett nationernas Europa, ett Europa där vi i Sverige – svenskarna, svenska medborgare – styr över den politik vi ska föra här, och så får de i Estland rösta fram de politiker de vill ska styra i Estland med den politik som de är beredda att föra. Jag kommer aldrig att försöka lägga mig i ett annat lands politik och försöka få dem att göra något som de kanske anser är sämre för de egna medborgarna. Det är estländarnas sak att ta fram politiken där.

Om vi skulle hamna i en situation där Estland faktiskt river upp avtalet finns det oändligt med möjligheter att få nya avtal med andra länder runt om i världen som inte har den platsbrist vi har i Sverige.

Anf. 23 ULRIKA WESTERLUND (MP):

Herr talman! Miljöpartiet står inte bakom regeringens förslag om att hyra anstaltsplatser i Estland. Tidigare har vi uppmärksammat hur förslaget är förenat med stora risker och ifrågasatt hur rättssäkerhet och svensk standard ska garanteras på anstalter utomlands. I regeringens proposition besvaras delvis de frågor som tidigare har funnits, men inte på ett tillfredsställande sätt, anser vi.

Förslaget i regeringens proposition innebär att den estländska kriminalvården ska ansvara för verkställigheten, att estnisk lag ska tillämpas och att anstalten i huvudsak ska bemannas med estnisk personal. Det står i tydlig kontrast till förslaget i den första promemorian *Hyra anstaltsplatser utomlands* från januari 2025, där bedömningen var att svensk lag skulle

gälla även vid verkställighet i Estland. Utifrån den utgångspunkten har utredningen inte gjort en grundlig genomgång av den estniska lagstiftningen eller analyserat vilka delar av lagen som kommer att tillämpas.

När regeringens egen utredning pekar i en riktning och propositionen i en annan är det uppenbart att grundläggande frågor om rättssäkerhet inte är utredda. Trots att man i den här första departementsskrivelsen från januari 2025 gör bedömningen att svensk lag ska kunna gälla för intagna i estniska fängelser riktar ändå flera tunga remissinstanser skarp kritik mot utredningens förslag, bland annat Institutet för mänskliga rättigheter, Justitiekanslern, Sveriges advokatsamfund och Lunds universitet. De bedömer att verkställigheten av ett svenskt fängelsestraff vid anstalt utomlands inte kommer att bli likvärdig med verkställighet vid en anstalt i Sverige.

Justitieombudsmannen är tydlig med att det ska råda likvärdighet i formerna för olika fängelsestraff, oavsett om de avtjänas i Sverige eller utomlands. När regeringen nu går fram med ett förslag där svensk lag inte ska gälla vid verkställighet i Estland är det uppenbart att likvärdigheten inte kan garanteras.

Herr talman! I promemorian *Tillfällig verkställighet av svenska fängelsestraff utomlands* från september 2025 står det: ”Den 18 juni 2025 undertecknades ett avtal mellan Sverige och Estland om verkställighet av svenska fängelsestraff i Estland ... Avtalet innebär bl.a. att den estländska kriminalvårdsmyndigheten ska ansvara för verkställigheten och att estländsk lagstiftning som utgångspunkt ska gälla.”

I promemorian ges förslag på lagstiftning som behövs för att möjliggöra ett genomförande av avtalet med Estland och andra liknande avtalskonstruktioner. Trots att vi nu främst har avtalet med Estland på bordet kan det framöver också bli fråga om att de svenska intagna ska placeras i andra länder. Regeringen skriver i propositionen att lagen föreslås vara generellt utformad för att kunna tillämpas i förhållande till samtliga stater som Sverige har ingått eller kan komma att ingå motsvarande överenskomelser med.

Institutet för mänskliga rättigheter framhåller i sitt remissvar på den andra promemorian att det är av yttersta vikt att svensk verkställighetslag tillämpas vid verkställighet utomlands och att den ordning som innebär att det mottagande landets lagstiftning tillämpas inte kan anses förenlig med krav på rättssäkerhet, förutsebarhet och likvärdighet. Regeringen väljer att inte ta hänsyn till det och skriver i propositionen bland annat att man sammantagat, till skillnad från Institutet för mänskliga rättigheter, anser att en tillämpning av Estlands verkställighetslagstiftning med de anpassningar som har gjorts i avtalet är förenlig med krav på rättssäkerhet, förutsebarhet och likvärdighet.

Vidare anser regeringen att det inte krävs någon närmare redogörelse för innebörden av den estländska lagstiftningen, till exempel gällande besök och elektronisk kommunikation, på det sätt som Förvaltningsrätten i Linköping, juridiska institutionen vid Umeå universitet, Justitiekanslern och Värmlands tingsrätt efterfrågar.

Herr talman! Förslaget om att svensk lag inte ska gälla på estniska anstalter där intagna från Sverige ska avtjäna sina straff är bara en av många brister i regeringens förslag som bidrar till att Miljöpartiet inte kan ställa sig bakom propositionen.

Både Institutet för mänskliga rättigheter och Advokatsamfundet avstyrker förslagen i sin helhet. Institutet varnar för risken att internationella standarder för frihetsberövande inte efterlevs i estniska fängelser och att svenska tillsynsmöjligheter försvagas betydligt. Sveriges advokatsamfund framhåller att rätten till ett effektivt överklagande riskerar att urholkas och att permissioner och utslussningsåtgärder försämrats när intagna ska placeras utanför Sveriges gränser. Miljöpartiet delar den kritik som dessa och många fler remissinstanser lyfter.

De faktum att estnisk lag ska gälla för intagna från Sverige, att svenska myndigheters möjligheter att utöva tillsyn begränsas, att möjligheterna till överklagande, permissioner och utslussning riskerar att försvagas, att rätten till privat- och familjeliv inskränks och att förslagets förenlighet med EU-rätten ifrågasätts innebär sammantaget att vi inte kan stödja det här förslaget.

Herr talman! Situationen på svenska häkten och anstalter är akut med överbeläggningar och hög arbetsbelastning, vilket medför risker för personal och intagna. Miljöpartiet anser att Kriminalvården ska avlastas genom hållbara reformer i Sverige, inte genom rättsosäkra lösningar utomlands. Vi vill stärka Kriminalvårdens förutsättningar att anställa och utbilda mer personal, minska dubbelbeläggningar och förbättra rehabilitering, vård och återfallsförebyggande arbete så att färre återfaller i brott.

Miljöpartiet vill också minska belastningen på anstalterna genom att fler som är lämpliga för det ska kunna avtjäna straff med elektronisk övervakning. Samtidigt motsätter vi oss förslag från regeringen som fyller på anstalterna i en snabbare takt än Kriminalvården kan hantera och som saknar tillräckligt stöd i forskning och tillräcklig hänsyn till Kriminalvårdens kapacitet. Det gäller bland annat förslagen om att inrätta ungdomsfängelser, sänka straffmyndighetsåldern och införa dubbla straff för gängkriminella.

Lagrådet anser att den föreslagna lagen bör tidsbegränsas. Flera remissinstanser, som juridiska institutionen vid Umeå universitet, lyfter även fram att lagen bör följas upp med en ordentlig utvärdering. Det är en rimlig och nödvändig ordning som Miljöpartiet ställer sig bakom.

När lagstiftaren inför en lag som kommer att vara så ingripande för de intagna som ska omfattas, deras anhöriga och även svenska skattebetalare måste det finnas en tydlig mekanism för att se över om lagen verkligen varit nödvändig och om den gett avsedda resultat samt vilka konsekvenser den fått för rättssäkerheten och de grundläggande fri- och rättigheterna.

Jag yrkar bifall till reservation 2.

Anf. 24 MIKAEL DAMSGAARD (M):

Herr talman! Regeringen genomför nu den största offensiven mot brottsligheten i svensk historia. Det handlar om en förstärkning av hela rättskedjan, nya verktyg till brottsbekämpande myndigheter, en helrenovering av det brottsförebyggande arbetet och en fullständig översyn av hela strafflagstiftningen.

Vi vill flytta fokus från gärningsmannen till brottsoffret. Straffen ska spegla brottens allvar. Regeringen avser att införa dubbla straff för brott som utförs i gängkriminella miljöer. Dagens form av mängdrabatt ska avskaffas, och reglerna för villkorlig frigivning har skärpts.

Fängelsestraff syftar till att ge brottsoffer upprättelse och att ge förövaren möjlighet att efter straffet återinträda i det öppna samhället som en laglydig samhällsmedlem. Fängelsestraff syftar också, och inte minst, till att skydda samhället från gärningsmannen. Frågan om att skärpa straffen handlar därför ytterst om rättvisa.

För att klara allt detta behöver Kriminalvården byggas ut kraftigt, vilket också sker. Det är därför magstarkt, herr talman, att höra Socialdemokraterna beklaga sig över takten i fängelseutbyggnaden i Sverige. Under de åtta år Socialdemokraterna regerade i Sverige tillkom 1 550 anstaltsplatser. Under samma år som gängkriminaliteten exploderade och antalet dödsskjutningar tredubblades tillkom alltså bara 1 550 nya platser.

Herr talman! Nu har regeringen lagt i högsta växeln. Från 2023 till 2028 mer än fördubblas Kriminalvårdens budget, från 14 miljarder till över 30 miljarder. Sedan 2022 har 5 000 nya platser på häkten och anstalter tillkommit, både genom förtätning och genom helt nya platser. Men behovet av ytterligare platser kommer att vara stort under lång tid framöver, och i Kriminalvårdens platskapacitetsplan för åren 2026–2035 prognostiseras närmare en fördubbling av antalet intagna på anstalt. Till det kommer dessutom de icke tidssatta reformerna från Straffreformutredningen som riksdagen förväntas ta beslut om i augusti samt förväntade regler för villkorlig frigivning, vilket kräver ytterligare ett stort antal platser.

Herr talman! En sak är säker: En kraftig utbyggnad av häkten och anstalter kommer att vara nödvändig under den tioårsperiod vi har framför oss. Det handlar om att bygga ut befintliga anstalter och häkten, bygga helt nya anstalter och häkten i Sverige och i flera fall överföra verkställigheten till den dömdes hemland i de fall det handlar om utländska medborgare.

Herr talman! Den fråga vi debatterar i dag handlar om att svenska fängelsestraff ska kunna verkställas i Estland, och det är en åtgärd som vidtas vid sidan av flera andra för att säkerställa att personer som döms till fängelse också kan avtjäna påföljden under säkra former. För att möjliggöra denna ordning föreslås en ny lag om tillfällig verkställighet av fängelsestraff utomlands samt anpassningar av flera andra lagar. Dessutom föreslås riksdagen godkänna det avtal med Estland som har tecknats av den svenska regeringen.

Herr talman! Avtalet innebär att Estland ska göra 400 celler med kapacitet för upp till 600 intagna tillgängliga i anstalten i Tartu för verkställighet av svenska fängelsestraff från i sommar. Dessa 600 platser motsvarar ett stort fängelse i Sverige, vilket kommer att betyda mycket för en hårt ansträngd svensk kriminalvård.

Enligt avtalet är det den estländska kriminalvårdsmyndigheten som ansvarar för verkställigheten, med estländsk lagstiftning som utgångspunkt. Men det finns i avtalet bestämmelser som ersätter eller undantar delar av den estländska lagstiftningen för att förhållandena så långt som möjligt ska motsvara de som råder i svenska anstalter. Anstalten ska bemannas med estländsk personal, men viss svensk personal kommer att finnas på plats. Kriminalvården har också rätt att övervaka genomförandet av avtalet på plats.

Herr talman! En förutsättning för att detta ska bli verklighet är att minst tre fjärdedelar av de röstande vid onsdagens votering och minst hälften av riksdagens ledamöter röstar för förslaget. Glädjande nog tycks det med god marginal finnas ett sådant stöd här i kammaren.

Men det är värt att notera att utan en moderatledd regering hade detta inte kommit på plats. När vi här i kammaren förra våren debatterade kriminalvårdsfrågor lät det nämligen helt annorlunda.

I Socialdemokraternas reservation i förra årets kriminalvårdsbetänkande var de mycket tydliga med att de inte ville gå vidare med planerna på att hyra anstaltsplatser utomlands. De uttryckte det som följer: ”Vi begär därför att regeringen inte ska gå vidare med planerna på att hyra anstaltsplatser utomlands.”

Efter det har Socialdemokraterna glädjande nog bytt uppfattning. Och det ska sägas: Det är hedervärt att kunna byta uppfattning när man inser att man har haft fel. Bekymret när det gäller denna fråga är att om Socialdemokraterna hade suttit vid regeringsmakten hade de inte påbörjat detta arbete över huvud taget. Vi hade således inte haft någon ny lagstiftning eller något nytt avtal att ta ställning till.

Vi har också i debatten här i dag kunnat ta del av inläggen från Socialdemokraternas kamrater på den rödgröna sidan, Miljöpartiet och Vänsterpartiet, som fortfarande säger bestämt nej till samarbetet med Estland.

Det är tydligt att med en rödgrön regering skulle många viktiga rättspolitiska reformer, inte minst denna, inte komma på plats – dels på grund av Socialdemokraternas egen oförmåga att ta initiativ, dels och inte minst på grund av de rödgröna kamraterna, som skulle fungera som effektiva bromsklossar.

Miljöpartiet och Vänsterpartiet säger inte heller nej bara till att svenska fängelsestraff ska kunna verkställas utomlands. De vill också göra enkelbeläggning till norm inom kriminalvården, och det är ingen liten sak. Vi har i dag flera tusen dubbelbelagda platser på häkten och anstalter – platser som inte lätt låter sig ersättas.

Miljöpartiet har också som enda parti sagt nej till att ge regeringen möjlighet att meddela föreskrifter om nödvändiga och tidsbegränsade undantag från vissa bestämmelser i plan- och bygglagen, om det behövs för att åtgärda en akut och påtaglig risk för en allvarlig brist på platser.

Sammantaget innebär den linje som Miljöpartiet och Vänsterpartiet driver att det i praktiken kommer att vara omöjligt att fullfölja de nödvändiga straffskärpningar som riksdagen i närtid kommer att behandla.

Men det tar inte stopp där, för vilka kriminella är det som Miljöpartiet och Vänsterpartiet vill ska släppas ut i förtid när platserna inte räcker till? Är det våldtäktsmannen? Eller är det den gängkriminella som har hotat vittnen? Eller är det den som har smuglat vapen och narkotika till Sverige?

Jag vill med detta verkligen inte strö smolk i bägaren. Det är verkligen glädjande att vi har en bred majoritet bakom detta viktiga samarbete med Estland. Men jag vill ändå höja ett varningens finger för vad en rödgrön regering med Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet skulle innebära för svensk rättspolitik.

(Applåder)

Anf. 25 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik:

Herr talman! Det var mycket slag för bröstet av Moderaternas Mikael Damsgaard. Vi har ju tidigare hört här att Sverigedemokraterna inte har något intresse av att ha några internationella relationer. Men man kan ändå tänka sig att Moderaterna, som anser sig vara ett statsbärande parti och

innehar statsministerposten och även justitieministerposten, skulle ha säkrat att deras partikamrater i EU stod bakom det här avtalet med Estland. Men det har de alltså inte gjort, eftersom de går till val på att riva upp just det avtal som vi står här och debatterar i dag. Det spelar ju ingen roll, Mikael Damsgaard, om vi har en bred majoritet för detta avtal i den här kammaren, om det inte finns en bred majoritet även i Estlands parlament utan de tänker säga upp avtalet om vindarna vänder.

Jag tycker att Mikael Damsgaard är skyldig ett svar. Varför har inte Moderaterna sett till att deras partikamrater i Estland också står bakom det här avtalet, om det nu är så otroligt viktigt för att man ska kunna garantera att man har fängelseplatser i tillräcklig omfattning? Vi behöver inte debattera frågan i övrigt, utan detta handlar specifikt om det här avtalet. Varför har inte Moderaterna och Mikael Damsgaard sett till att man har ett brett stöd i Estlands parlament för att garantera att avtal som tecknas håller över tid?

Anf. 26 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik:

Herr talman! Jag förstår att Vänsterpartiet vill rikta uppmärksamheten någon annanstans. Man säger nej till viktiga samarbeten, viktiga avtal, som kan avlasta svensk kriminalvård i en tid då vi har en kraftig platsbrist. Jag förstår att Vänsterpartiet inte vill prata om den frågan.

Den svenska regeringen och Sverige har goda relationer med den estländska regeringen. Jag har själv varit på plats i Tartu och Estland, träffat den estländska justitieministern och fått ta del av hur verkställigheten kommer att gå till. Jag har fått se lokalerna och känner mig väldigt trygg med att detta kommer att ske under ordnade och mycket goda former. Det tror jag också kommer att visa sig i praktiken.

Jag menar att det är viktigt att vi nu när avtalet ska genomföras i praktiken fortsatt har nära kontakter med Estland – den estländska regeringen, estländska myndigheter och politiken i stort, naturligtvis – för att säkerställa att detta tas emot på bästa sätt.

Man kan ha en bild av vad detta skulle handla om. Vi har här i Sverige många gånger haft en felaktig bild om vad det skulle innebära – att vi skickar iväg folk till någon form av jordhålor någonstans. Så är det verkligen inte. Jag som har varit i Estland och sett fängelset vet att det här är goda faciliteter där en god kriminalvård kommer att kunna bedrivas.

Jag tror att det på samma sätt på sina håll i Estland kan finnas föreställningar om vad detta skulle kunna innebära – att svenska kriminella kommer att röra sig på gator och torg. Så kommer det inte heller att vara, utan de kommer att vara i tryggt förvar i ett säkert estländskt fängelse.

Detta är naturligtvis en fråga för estländsk inrikespolitik, men jag tror att det finns goda förutsättningar för att det även fortsatt, när detta kommer på plats och fungerar väl, kommer att finnas en stor acceptans även i Estland.

Anf. 27 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik:

Herr talman! Det här är ändå ganska häpnadsväckande. Mikael Damsgaard säger att han har varit i Estland. Han har träffat justitieministern där, och han har haft goda kontakter med Estlands regering. Men han har inte behagat träffa sina partikamrater i Estland, som är djupt kritiska, som stadsfullmäktiges ordförande i Tartu, som är djupt kritisk och till och med

har skickat brev till Sverige – till talmannen och till gruppledarna i Sveriges riksdag – för att tala om att detta är något som man kommer att riva upp om man vinner valet nästa år. I Estland är detta en djupt impopulär politik.

Man kan tycka att Moderaterna skulle kunna visa lite mer regeringsduglighet och se till att bilaterala avtal som man tecknar mellan länder håller även över tid.

Det var ju ändå detta vi fick höra att man krävde från Estlands sida. Man krävde att det skulle hålla över tid och samla en bred majoritet. Varför har inte Moderaterna gjort samma sak när det gäller Estland?

Detta handlar framför allt om att regeringen vill skicka svenska fångar till Estland som ska sitta i estniskt fängelse. Vem är det som gynnas mest av detta – är det Estland eller Sverige? Och varför har fortfarande Moderaterna inte tagit kontakt med sina partikamrater i Estland, som alltså är djupt kritiska? Mikael Damsgaard blir svaret skyldig när det handlar om varför man hanterar den här frågan på ett så tafatt sätt.

Anf. 28 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik:

Herr talman! Den som är svaret skyldig är ju Samuel Gonzalez Westling. Han säger nej till att avlasta svensk kriminalvård. Vi har en möjlighet att tillskapa 600 platser som kan avlasta svensk kriminalvård. Här blir Samuel Gonzalez Westling svaret skyldig.

Vi har från svensk sida haft goda relationer med Estland. Vi har ett gott samarbete. Avtalet kommer att innebära väsentliga fördelar för Sverige, som får en avlastning, men också för Estland, som genom avtalet kan bibehålla kapacitet i den estländska kriminalvården. De kan säkra viktiga arbetstillfällen men förstärker också samarbetet med Sverige inom viktiga områden.

Vi är inte på något vis svaret skyldiga när det gäller detta, utan vi har jobbat väldigt seriöst med den här frågan för att gå i takt med Estland. Det ger stora fördelar för Sverige. Jag ser också att det ger vinster för Estland, vilket också den estländska regeringen har sett.

Anf. 29 ULRIKA LILJEBERG (C):

Herr talman! Vi debatterar i dag justitieutskottets betänkande om tillfällig verkställighet av svenska fängelsestraff utomlands, det vill säga att Sverige ska hyra anstaltsplatser i Tartu i Estland.

Låt mig vara fullständigt tydlig från början: Det är med en tung känsla som vi står här i dag och debatterar. Slutligen kommer jag att yrka bifall till förslaget, men det är inte en seger för svensk rättspolitik – det är ett stort misslyckande. Det är ett misslyckande att vi som ett av världens rikaste och mest utvecklade länder inte har lyckats upprätthålla en så grundläggande funktion i vårt samhälle som att ha tillräcklig kapacitet för att verkställa de straff som våra domstolar dömer ut.

Situationen inom kriminalvården är bortom ansträngd. Den är akut. Belägningsgraden på fasta anstaltsplatser har under de senaste åren legat långt över 100 procent, med siffror på uppemot 130–140 procent på sina håll.

Detta är inte bara siffror i en rapport. Det är en verklighet. Vi ser konsekvenserna i form av ökat hot och våld mellan intagna, en oerhört pressad arbetsmiljö för kriminalvårdens personal och, vilket många instanser var-

nat för, ett läge där myndigheten Kriminalvården tvingas ta medvetna risker som äventyrar säkerheten för både intagna och anställda.

Möjligheten att bedriva ett meningsfullt återfallsförebyggande arbete, något som är svensk kriminalvårds adelsmärke och faktiskt skapar ett tryggare samhälle på sikt, har kraftigt försämrats. Den grundläggande principen – detta tål att upprepas – måste vara att svensk kriminalvård bedrivs i Sverige av svensk personal och enligt svensk lagstiftning. Allt annat är en nödlösning.

Men vi befinner oss just nu i ett sådant nödläge. Vi har en historisk expansion framför oss, där prognoserna pekar på ett behov av att i det närmaste tredubbla antalet platser till 2034. Men den verkliga och långsiktiga lösningen är och kommer alltid att vara att vi bygger ut kapaciteten här hemma.

Vi behöver fler anstalter, snabbare planprocesser och en kraftig statlig styrning för att säkerställa att spaden sätts i marken. Vi kan konstatera att regeringens utbyggnad inte håller den takt som situationen kräver. I ett sådant akut läge är en tillfällig och extraordinär åtgärd som denna nödvändig.

Jag och flera ledamöter från utskottet var i september just på anstalten i Tartu för att möta Estlands regering och anstaltsens ledning och personal. Jag kände efter det besöket ett stort förtroende för kriminalvården i Estland och de krav vi har på en likvärdig kriminalvård.

Men när vi ändå talar om Tartu och Estland vill jag ändå passa på att säga att Estland är ett land som till skillnad från Sverige minskar sin fängelsepopulation. Man arbetar mer förebyggande med unga lagöverträdare. Justitieministern kände till antalet barn under 18 som satt i fängelse – det var ensiffrigt. Även om Estland har fler i fängelse per invånare än Sverige just nu ser våra länders scenarier framöver helt olika ut.

Detta är någonting att ta med sig i det framtida arbetet med att bryta den svenska utvecklingen inom kriminalitet. Den är inte att bara döma folk till fängelse utan även att med rätt politik se till att folk inte blir kriminella. Vi har tidigare hört från Tidöregeringen att det är ett mål att fler ska sitta i fängelse, men Centerpartiets mål är att färre ska begå brott.

SD säger att utbyggnationen saknar motstycke i svensk historia. Men det som är utan motstycke är den grova kriminaliteten. Där behöver vi ha ett större fokus.

Herr talman! Det finns några förutsättningar för Centerpartiets stöd i det hela. Det första är att vi fortsätter utbyggnationen här hemma. Det andra är att detta är en temporär lösning. Det avtal som kommer att ligga till grund för verkställigheten i Estland är tidsbegränsat till fem år med möjlighet till viss förlängning. Det får inte bli en permanent outsourcing av svensk kriminalvård.

Detta ger oss ett andrum, men det är ett andrum som måste användas väl. Den här tiden måste användas för att med kraft accelerera utbyggnationen av anstaltsplatser i Sverige. Vi kommer noga att följa utvecklingen. Vi kommer att ställa krav på nuvarande regering att driva på utbyggnationen på hemmaplan. Vi kommer också att säkerställa att nästa regering, som tillträder efter valet, gör detsamma. Vi kommer att hålla fast vid att målet är att vi en dag inte ska behöva denna typ av utlandslösningar.

Givet situationen och avtalet är det också viktigt att säga att avtalet inte rör barn under 18 år. Man får inte vara dömd för terroristbrott, högmåls-

brott eller brott mot Sveriges säkerhet. Det får inte finnas risk för rymningar eller någon allvarlig säkerhetsrisk.

Centerpartiet står bakom både den lag som vi nu kommer att anta och det avtal som ska ingås med Estland. Lagen möjliggör att fler avtal ska kunna ingås, men vi hoppas att det aldrig blir fallet. Det som är viktigt för alla att känna till är att även ett nytt sådant avtal kommer att kräva tre fjärdedels majoritet i den riksdag som har att fatta beslut.

Men som sagt: Jag hoppas verkligen att detta inte kommer att behövas fler gånger. För svensk kriminalvård ska grunden bedrivas i Sverige. Dagens beslut är smärtsamt men nödvändigt. Det är ett kvitto på tidigare misslyckanden. Men det är också en pragmatisk handling för att hantera en akut kris.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 30 TORSTEN ELOFSSON (KD):

Herr talman! Vi debatterar i dag en tämligen unik åtgärd, nämligen att vi ska överlåta delar av svensk myndighetsutövning till främmande land – i detta fall till Estland, som ingått ett antal om att Estland ska ansvara för vård och förvaring av personer som av svensk domstol har dömts till fängelsestraff. Som tidigare talare har sagt är detta i grunden ett underbetyg till svensk kriminalpolitik.

Sverige borde vara rustat att hantera detta på egen hand. Men bakgrunden till att vi nu ingår det här avtalet är den tidigare regeringens saktfärdighet och oförmåga att agera när gängkriminalitet och grov våldsbrottslighet eskalerade till oanade höjder. Det kom larmrapporter från kriminalvården, från facket, från enskilda anställda – ja, från alla möjliga håll och kanter. Det hissades varningsflagg om att det här var på väg att haverera. Trots larmen uteblev åtgärderna.

Den dåvarande socialdemokratiska justitieministern, Morgan Johansson, tonade även ned problemen. Satsningarna och utbyggnaden av anstaltsplatser uteblev, och budgetmässigt anslogs långt mindre till Kriminalvården än vad som äskats.

Herr talman! Redan 2019 drev den dåvarande oppositionen på för att få fram fängelseplatser utomlands. Förslaget viftades bort av dåvarande justitieministern med motiveringen att det – citat – var ett dyrt och omständligt förslag. Även professionella bedömningar om en fortsatt ökning av antalet intagna negligerades med motiveringen – återigen var det Morgan Johansson – att straffskärpningarna endast skulle leda till marginella kostnadsökningar. Det var givetvis en uppenbar felbedömning.

Redan 2018 var fängelserna överbelagda, och det var än mer prekärt när den nuvarande regeringen tillträdde 2022. Vi satsar nu stort på en utbyggnad av anstaltsplatser och häkten, men det tar det tid att bygga bort bristen. I avvaktan på färdigställande är den nu föreslagna lösningen den bästa tänkbara.

Herr talman! När vissa har talat i talarstolen här har det låtit som att Estland skulle vara någon sorts u-land. Sanningen är att Estland sedan många år tillbaka är ett framstående medlemsland i Europeiska unionen.

Jag har själv besökt Tartu och på ort och ställe inspekterat den nu aktuella anstalten och fått möjlighet att tala med personal på plats. Jag upplever att anstalten har välutbildad personal och att lokalerna väl uppfyller de krav som motsvarar svensk kriminalvård. Där finns möjlighet till rek-

reation och sysselsättning. Det finns även särskilda lokaler där den intagna får möjlighet att ostört umgås med sin familj. Och, som sagt, Estland är ett EU-land. Man uppfyller kraven om rättigheter och skyldigheter för frihetsberövade – grundläggande skyldigheter som alla medlemsländer har skrivit under.

Det är väl också så att de som kommer att placeras i Tartu blir nogsamt utvalda. Man bedömer då att det är personer som är lämpliga att vistas på det här stället.

Sverige hyr då enligt avtalet 400 celler med plats för 600 intagna. Det finns, som sagt, även ett regelverk som anger fall där det inte är aktuellt med en placering i Tartu. Överlag upplever jag att förslaget är väl genomarbetat med angivande av möjligheter och begränsningar för eller mot en placering.

Avtalet är, som sagt, tidsbegränsat med en möjlighet till förlängning men även en möjlighet att säga upp det om det inte fungerar som tänkt. Svensk kriminalvård kommer också att ha personal på plats, vilket även det är en försäkran om att Estland kommer att leva upp till avtalets villkor och intentioner.

Med detta sagt, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på samtliga motioner.

Anf. 31 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik:

Herr talman! Med risk för att låta tjugit tror jag att jag kommer att upprepa den fråga som jag har ställt tidigare till Sverigedemokraterna och till Moderaterna. Jag kommer alltså att ställa den även till Kristdemokraterna. Det beror framför allt på att jag inte har fått något tydligt svar från något av de andra partierna på den fråga som jag ställt.

Kristdemokraternas regering har visserligen hittat stöd i Estland. Man har fått den estniska regeringen att gå med på det här avtalet. Men Kristdemokraternas systerparti i Estland, som man samarbetar med i EU-parlamentet, är tydligt motståndare till just det här avtalet om att man ska ha svenska fångar i Estland.

Det är lite anmärkningsvärt, kan man tycka, att man inte har de här kontakterna. Man träffas förmodligen dagligen i EU-parlamentet. Jag kan tänka mig att de estniska företrädarna där har berättat för sina kristdemokratiska kollegor om just den här situationen, att man inte tycker att detta är en särskilt god idé.

Jag tänker särskilt på att man lovar att man efter valet nästa år med omedelbar verkan ska riva upp det här avtalet. Det är otroligt mycket som tyder på att Kristdemokraternas kollegor kommer att vinna valet. Den här frågan är nämligen otroligt hårt debatterad i Estland. Det här är ett av de största problem som den estniska regeringen har just nu.

Varför har inte Kristdemokraterna sett till att hitta stöd för det här avtalet hos sina kollegor i Estland?

Anf. 32 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik:

Herr talman! Ja, jag har hört att Samuel Gonzalez Westling har ställt den här frågan vid upprepade tillfällen under debatten här. Jag upplever faktiskt att det är ett ganska hypotetiskt resonemang: att detta kan hända nästa år om det skulle bli ett val där man, så att säga, skulle rösta bort det här.

Samtidigt kan man konstatera att för ett år sedan stod Socialdemokraterna här i kammaren och sa att det var otänkbart att man skulle säga ja till det här avtalet.

Vi vet inte riktigt vad som händer nästa år. Det är ovisst med val, inte bara i Sverige utan även i Estland. Vi vet inte riktigt vad som kommer att ske. Kommer den nuvarande regeringen att sitta kvar? Kommer det att bli en ny regering i Estland? Kommer de då kanske att ha ändrat sig och säga: Vi lever upp till det avtal som vi har.

Det resonemang som Gonzalez Westling för är alltså väldigt hypotetiskt. Det handlar om någonting som skulle kunna hända i framtiden.

Men man kan också fundera över detta: Vad ska vi göra i stället, om vi nu inte ska teckna det här avtalet? Vi befinner ju oss i en akut situation där vi måste fixa fram platser till intagna, som inte ska gå lösa och lediga ute på stan.

Anf. 33 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik:

Herr talman! Jag blir otroligt förbryllad av de svar som jag får av regeringspartiernas företrädare. Man frågar: Vad skulle man göra i stället? Det är väl regeringens ansvar att se till att man har kapacitet för att ta emot dem som man dömer till fängelse. Det är regeringens ansvar. Det är en skyldighet som den svenska regeringen har, att se till att Sverige kan hantera dem som man dömer till fängelse. Så är det. Det går inte att skylla på någon annan.

Man har haft makten i fyra år, och man har inte gjort tillräckligt för att komma till rätta med de här problemen. Saktfärdigheten och inkompetensen hos regeringen är faktiskt slående. Och man svarar fortfarande inte på den fråga som jag ställde.

Även om det är hypotetiskt leder oppositionen nu så stort att de som nu är regeringspartier beräknas utgöra ungefär 30 procent. Det är alltså en mycket större klyfta än när det gäller den nuvarande regeringen och oppositionen här i Sverige. Att hämta igen det tappet kommer att vara väldigt svårt. Vi kan tala om att det är hypotetiskt, men det här är någonting som med väldigt stor sannolikhet kommer att inträffa.

Man svarar fortfarande inte på frågan: Varför har inte Kristdemokraterna tagit kontakt med sina kollegor i Estland för att säkra att avtalen man tecknar med Estland kommer att hållas, oavsett vilken regering som vinner?

Jag tycker att Torsten Elofsson är svaret skyldig på den frågan. Man kan inte bara hänvisa till att det är en hypotes. Det är inte så man bedriver politik. Man styr inte ett land med förhoppningar och gissningar. Man ser till att saker håller över tid. Tycker inte Torsten Elofsson det?

Anf. 34 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag vet inte om jag behöver upprepa detta, men vi tecknar nu ett avtal med den estländska regeringen och inte med den estländska oppositionen. Det normala och traditionella förfaringsättet är att man tecknar avtal med sittande regering, inte med den som eventuellt är i regeringsställning om ett eller två år.

När det gäller utbyggnadstakten i Sverige kunde man ju ha påbörjat den här utbyggnaden något tidigare i stället för att bara stälpa över det på nuvarande regering att göra den på fyra år. Ledamoten vet mycket väl att

den planeringsprocess som vi har i Sverige när det gäller byggnation och så vidare tar sin tid. Det regelverket har nog även Vänsterpartiet varit med och utarbetat.

Jag tycker att regeringen arbetar på i den takt som är möjlig. Jag förstår att ledamoten i det här fallet tycker att det skulle gå långsamt; jag tycker emellanåt att man från oppositionens sida tycker att regeringen går för snabbt fram. Jag vet inte riktigt hur man ska förhålla sig till det.

Vi tecknar som sagt ett avtal med den estländska regeringen, inte med en eventuell tillkommande regering.

Anf. 35 MARTIN MELIN (L):

Herr talman! Att allt fler människor hamnar i fängelse kan ses ur två aspekter, en positiv och en negativ – utöver det självklara att det alltid är negativt att folk hamnar i fängelse eftersom det inte sällan är ett resultat av att någonting dåligt har hänt.

Det som är positivt är att polis och åklagare blir alltmer framgångsrika i att identifiera, gripa och lagföra personer som begår så grova handlingar att de ska sitta i fängelse. Det negativa är såklart att det fortfarande är många som begår så allvarliga brott att de måste sitta inlåsta i fängelse.

En negativ följd av att så många måste sitta inlåsta är att våra fängelser blir överfyllda. Det blir trångt. Det finns alltså inte tillräckligt många anstaltsplatser för att vi ska kunna hantera alla dem som döms till fängelse.

Det här måste lösas. Sedan några år tillbaka är exempelvis dubbelbeläggning standard, alltså att det bor två intagna i samma rum eller samma cell. Men det räcker ändå inte. Beläggningen hos Kriminalvården är fortfarande extremt hög, och det påverkar såväl de intagnas situation som de anställdas arbetsmiljö.

Det behöver göras mer, och regeringen har därför föreslagit att Kriminalvården ska hyra fängelseplatser utomlands. Huruvida vi ska göra detta eller ej är vad vi debatterar i dag.

Jag tycker att det är en bra tillfällig lösning. Det är en lösning för stunden, medan Kriminalvården kan fortsätta att bygga ut fler anstalter här i Sverige. Jag ser det alltså som en nödvändighet.

När Kriminalvården säger att de är trygga med hur fängelset i Estland kommer att fungera är även jag trygg med att det kommer att fungera.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 36 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik:

Fru talman! Man kan åtminstone inte beskylla Martin Melins parti för att inte ha gjort jobbet med att säkra sina partikamraters stöd, för det är ju deras partikamrater som leder den estniska regeringen. Martin Melin har alltså gjort jobbet.

Jag undrar hur Liberalerna ställer sig till det faktum att det avtal som vi debatterar i dag med stor sannolikhet kommer att sägas upp om oppositionen vinner valet i Estland nästa år, vilket är ganska sannolikt. Det är väldigt enkelt att googla och se hur opinionsläget ser ut. Ett av de nuvarande regeringspartierna har ramlat ned till 2 procent, ett otroligt dåligt opinionsläge när man går in i en valrörelse.

Hur ser Martin Melin på hur hans regeringskollegor har skött jobbet? Vi har ju hört här att den estniska regeringen ställde krav på att Socialdemokraterna skulle ansluta sig, det vill säga att ni skulle få med Social-

demokraterna för att man över huvud taget skulle kunna teckna ett avtal med Sverige. Hur ser Martin Melin på att hans egna regeringskollegor inte har gjort samma jobb när det gäller det estniska parlamentet?

Prot. 2025/26:129
1 juni

*Tillfällig verkställighet
av svenska fängelse-
straff utomlands*

Anf. 37 MARTIN MELIN (L) replik:

Fru talman! Jag skulle kunna prata i två minuter om hur det känns att ha 2 procents stöd när man går in i en valrörelse. Men det ska jag inte göra. Jag lider med mina partikollegor i Estland.

Jag tycker att ledamotens frågeställning är både motiverad och intressant. När nationer sluter avtal med andra nationer gör man det mellan de befintliga regeringarna, precis som vi hörde tidigare. Men man måste också ha en plan B. Vad händer om en regering byts ut? Det handlar ledamotens frågeställning om, och jag har funderat på det under debatten.

I min värld är det så att ett avtal är ett avtal. Det här avtalet gäller i fem år. Det är det som gäller. För att en ny regering ska bryta upp avtalet krävs det ganska mycket. Det parti vi pratar om nu har ungefär 25 procent, vilket innebär att de måste få med sig övriga parlamentet i Estland. Jag är inte så säker på att de kan få det. Men risken finns, och den ska man väga in.

Vi har också en galning i Ryssland som kanske får för sig att han ska anfälla Estland och ta över landet. Då kommer vi att ha en helt annan situation. Det kan hända mycket framöver som vi i Sverige inte kan styra.

Vad vi kan göra är att utgå från den situation som finns nu. Det gjorde vi när vi slöt ett avtal med den befintliga regeringen i Estland. Vi har inte några garantier för att det här avtalet inte kommer att rivas upp av en opposition som kommer in.

Ledamoten frågade även hur vi ska hantera det om det blir så, och det är mer intressant att prata om. Då är det så att svensk kriminalvård är beredd att kunna ta tillbaka 500 fångar. Beläggningen i dag är 93 procent, så i värsta fall finns det utrymme för det.

Anf. 38 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik:

Fru talman! Det här var det mest imponerande svaret under hela debattens gång, skulle jag vilja säga. Tack så mycket för det, Martin Melin!

Frågeställningen kvarstår dock. Moderaternas och Kristdemokraternas systerparti är enligt opinionsundersökningarna det största partiet i Estland; de skulle väl kanske kunna beskrivas som mer moderata i sin inställning. Jag misstänker att Sverigedemokraternas systerpartier är lite mindre välvilligt inställda till att upprätthålla den här typen av avtal. Men vad vet jag – jag är inte så djupt involverad i den estniska politiken.

Jag tycker ändå att det är relevant att ta med det här i beräkningen när man ska sluta avtal med andra stater. Hur ser situationen ut i det landet, och vad får det för konsekvenser i förlängningen?

Det här handlar om en bilateral överenskommelse mellan Sverige och Estland, och när man sluter avtal behöver man se till att dessa avtal kan accepteras över tid. Även om det här avtalet sträcker sig över fem år har ju oppositionen i Estland meddelat att de kommer att riva upp avtalet med omedelbar verkan, och de har också varit tydliga med att de ser att det finns möjlighet att göra det.

Det skulle göra att den regering som styr Sverige nästa vår kommer att befinna sig i en svår situation. Även om vi har kapacitet för att ta emot de fångar som finns där kommer det dels att vara ett kapitalt misslyckande

för den här regeringen, dels någonting som försvårar och fördyrar processen i Sverige.

Man talar nu om att kostnaden kommer att vara två tredjedelar av den nuvarande. Hur mycket kommer det att kosta Sverige om man snabbt måste föra tillbaka fångar som inte längre får befinna sig i Estland?

Anf. 39 MARTIN MELIN (L) replik:

Fru talman! Jag upprepar att jag tycker att frågeställningen är befogad. Däremot ser jag inte framför mig hur ett sådant här avtal kan rivas upp på dagen. Om ett avtal rivs upp ser jag framför mig att det finns en handlingsplan som sträcker sig över en viss period. Det är ju inte så att det på dagen står 500 fångar och väntar på att bli överflyttade till Sverige.

Estland är ett civiliserat land, ett EU-land. Av tradition har Sverige band med Estland sedan 250 år tillbaka. Det är inte så att de kommer att slänga de här fångarna över Östersjön, utan det kommer att skötas civiliserat om det blir så. Jag tycker alltså fortfarande att frågeställningen är motiverad, men jag är inte orolig för att ska bli kaos.

Är det ett nederlag? Som alltid när Sverige sluter avtal med andra länder – det kan gälla bistånd, och det kan gälla företag som etablerar sig utomlands – kan saker och ting ske. Världen är föränderlig, och det får vi inte blunda för. Vi måste också ta höjd för att världen är föränderlig och vara beredda på att det kan ske förändringar i världen.

När jag pratar med Justitiedepartementet och Utrikesdepartementet hör jag ändå någonstans att det finns handlingsplaner för saker och ting som ska hända, men ingen kan ju förbereda sig på allt. Ju mer jag tänker på frågeställningen måste jag dock säga att jag är trygg. Jag tror inte att avtalet kommer att sägas upp, och om det skulle sägas upp är jag trygg i att detta kommer att kunna hanteras under den tid det tar att omförhandla eller avbryta avtalet.

Jag är alltså trygg i den situation vi har i dag, och jag tycker fortfarande att det här är den bästa temporära lösningen på den belastning som Kriminalvården har i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 3 juni.)

§ 6 Verksamheten i Nato 2025

Utrikesutskottets betänkande 2025/26:UU19

Verksamheten i Nato 2025 (skr. 2025/26:151 och redog. 2025/26:RS2)
föredrogs.

Anf. 40 ARON EMILSSON (SD):

Fru talman! Europa befinner sig i en bister verklighet. Kriget i Ukraina rasar vidare, och hoten i vårt närområde är inte längre avlägsna eller teoretiska. De är konkreta, långsiktiga och påverkar även Sverige här och nu.

I detta läge blev Sverige under den här mandatperioden medlem i Nato. Det var ett historiskt steg. För Sverigedemokraterna var det ett steg vi processade och stod bakom med full kraft eftersom Sveriges säkerhet måste

bygga på verkligheten som den är, inte på önsketänkande om hur vi skulle vilja att den såg ut.

Fru talman! Ett medlemskap är dock inte slutpunkten. Det ställer nya krav på politiskt ledarskap, tydlighet och uthållighet samt på att vi fattar beslut som stärker Sverige också när de är svåra. Det är i ljuset av det vi behandlar betänkandet om verksamheten i Nato under 2025.

Det finns skäl att understryka allvaret i det säkerhetspolitiska läget. Under året har två så kallade artikel 4-konsultationer genomförts inom alliansen, vilket i sig är ett tydligt tecken på hur skört läget är. Det visar att våra allierade utsätts för olika former av intrång och påtryckningar mot sin territoriella integritet. Det handlar inte om isolerade händelser utan är en del av ett mönster som i förlängningen innebär en uppenbar risk för en större militär konflikt.

Betänkandet vi nu behandlar gäller inte bara ett formellt ställningstagande i kammaren, utan det handlar om hur Sverige som ny medlem ska orientera sig i alliansen, formulera sina prioriteringar och ta ansvar i ett försämrat säkerhetspolitiskt läge.

Fru talman! Det måste sägas: Alla i denna kammare har inte varit lika tydliga, lika konsekventa eller lika realistiska i synen på Sveriges säkerhet. Vi ser fortfarande partier som valde tvekan när historien krävde klarsyn och som svarade med osäkerhet när omvärlden hårdnade. När Sverige behövde tydliga besked levererade de ambivalens – i synnerhet gällande inställningen till Natomedlemskap.

Däremot måste jag berömma den samförståndsanda som i dag finns i riksdagen gällande det som verkligen avgör ett lands säkerhet, nämligen försvarsanslag, militär förmåga, beredskap och viljan att faktiskt bära ansvar när kostnaderna blir påtagliga – även om vi kan ha olika vägar dit.

Fru talman! Sverigedemokraterna sluter inte bara upp bakom medlemskapet i Nato utan driver förslag om svenska prioriteringar inom försvarsalliansen, inte av ideologisk bekvämlighet utan av nationellt ansvar. För oss handlar säkerhetspolitik ytterst om att skydda det som är vårt – vårt land, vårt folk, vår frihet.

Där går också en viktig skiljelinje: För vissa är internationella strukturer ett mål i sig, och för oss är de ett verktyg. Nato är för Sverige ett kraftfullt och nödvändigt verktyg. Alliansen stärker Sverige, och Sverige stärker alliansen. Sverige ska vara en lojal allierad och en trovärdig partner, och Sverige ska aldrig bli en passiv följare. Svensk säkerhetspolitik måste även i Nato präglas av omdöme, ryggrad och nationell självrespekt.

Fru talman! Det är också därför detta betänkande är viktigt. Det rör inte bara Sveriges närvaro i en ny institutionell ram utan även den praktiska inriktningen för vårt arbete i Nato under 2025 – hur vi ska bidra, vilka prioriteringar vi driver och hur vi bäst stärker både svensk och alliansens samlade säkerhet.

Sverigedemokraterna menar att Nato ska hålla fast vid sin kärna, det vill säga det kollektiva försvaret av medlemsstaternas territorium. Det är där alliansens styrka finns, det är där dess legitimitet finns och det är där Sveriges mest grundläggande säkerhetsintresse finns.

Här behövs en röst för realism. Det behövs en röst som säger att Europas säkerhet börjar i Europa och att Sveriges ansvar börjar i vårt närområde. Det betyder också att vi måste kunna prioritera. När Europa åter står

inför allvarliga militära hot får fokus inte förskjutas från det som är alliansens själva uppgift, det vill säga att avskräcka, försvara och hålla samman.

Mot den bakgrunden vill jag också lyfta en konkret fråga där Sveriges roll i Nato nu utvecklas. Vi noterar med stort intresse att Sverige har tilldelats förmågemål som innebär att bidra till ett integrerat luft- och robotförsvar inom alliansen. Detta är välkommet. Det är dessutom i linje med vad Sverigedemokraterna har drivit tidigare, nämligen att Sverige bör prioritera just denna typ av förmågor inom Nato.

I en tid där hotbilden i allt högre grad omfattar avancerade robot-system, kryssningsrobotar och luftangrepp är ett robust luft- och robotförsvar en avgörande del av såväl nationell som allierad säkerhet. Här har Sverige både kompetens och strategiska skäl att ta ett större ansvar.

Fru talman! Mot den bakgrunden vill jag särskilt uppehålla mig ett ögonblick vid det nordiska perspektivet. Med Sverige och Finland i alliansen har en historisk möjlighet öppnats. Hela Norden finns nu i samma försvarsallians. Det är inte bara en symbolisk förändring utan en strategisk omdaning av vår region, och det är en möjlighet som vi behöver ta tillvara fullt ut.

Sverigedemokraterna vill att Sverige ska vara en drivande kraft för att fördjupa det nordiska samarbetet inom Nato. Vi ska inte nöja oss med att delta; vi ska bidra, leda, forma och utveckla. Om Norden samordnar sina förmågor än bättre blir nämligen inte bara våra länder starkare, utan då blir hela Natos norra flank starkare.

Detta kan innebära gemensam operativ planering för försvaret av Östersjön. Ett tätare integrerat samarbete med Finland, vars säkerhet i praktiken är oupplösigt förenad med vår egen, är på väg. Det kan också innebära fördjupad samordning med Norge och Danmark när det gäller logistik, underrättelser och luft- och sjöförsvar, liksom regelbundna och avancerade gemensamma övningar som stärker vår faktiska stridsförmåga.

Allt det här och mer därtill är sätt att göra Nato starkare och mer relevant för vår del av världen. Det handlar egentligen ytterst om att förena geografi med strategi. Vi delar hav, luftrum, infrastruktur och säkerhetsintressen. Därför måste vi också i högre grad dela planering, övning och praktiskt ansvar.

Fru talman! Vi ska också vara tydliga med att inga allianser i världen kan ersätta ett starkt nationellt försvar. Här finns det fortfarande en politisk skuld i denna kammare. Sverige rustade ned sitt försvar under lång tid – förmågor avvecklades, beredskap monterades ned och alltför många valde att tro att historien hade tagit slut när den i själva verket bara omgrupperade sig.

Sverigedemokraterna tänker inte upprepa de misstagen. Vi står för en långsiktig upprustning. Vi står för att Sverige ska ligga stabilt vid Natos målsättningar. Vi står för att bygga ett försvar som faktiskt kan försvara Sverige inte bara på papperet och i planer utan i verkligheten, med personal, materiel, uthållighet och förmåga att möta ett allvarligt angrepp.

Avslutningsvis vill jag vara tydlig med en annan sak. Det säkerhetspolitiska läget kräver mer av oss än att vi vinner debatter eller formulerar välvilliga avsikter. Det kräver mognad, ansvar och uthållighet. När det gäller vårt försvar av Sverige och vår roll i det nordatlantiska, nordiska och europeiska säkerhetssamarbetet måste vi i grunden sträva efter så stark

enighet som möjligt – inte för att vi tycker lika i allt utan för att verkligheten kräver stabilitet, förutsägbarhet och styrka.

Sverige är i dag en del av Nato. Det är ett historiskt faktum. Men hur vi väljer att vara medlem – hur vi bygger vår egen styrka och hur vi använder detta medlemskap till att göra Sverige tryggare – är fortfarande en politisk fråga.

Låt mig också, nu under mandatperiodens sista riksmöte, säga följande i egenskap av ordförande i utrikesutskottet: Även om vi i utskottets arbete i många avseenden har olika uppfattningar i sak präglas det här området av ett gemensamt allvar gällande Sveriges säkerhet. Det är värdefullt, och det är viktigt. Det är en styrka att ta med sig in i nästa mandatperiod.

Med det, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 41 HÅKAN SVENNELING (V):

Fru talman! För någon dryg timme sedan avslutades Natos parlamentariska församlings vårsession i Vilnius. Det är lite tråkigt att denna debatt om Nato var inplanerad på samma dag. Jag reste tidigt i morse tillbaka till Sverige. Centerpartiet är ett av de partier som inte deltar i denna debatt här i kammaren. Jag vet dock att det är svårt att få ihop kammarens planering, särskilt nu när vi går mot sommar och mot ett riksdagsval.

Den skrivelse vi debatterar i dag omfattar både regeringens arbete och riksdagens delegation till Natos parlamentariska församling. Jag är en av sju svenska ledamöter i denna delegation och församling. Det finns också sju svenska ersättare.

Vänsterpartiet har återkommande varit väldigt tydligt i debatten om det svenska Natomedlemskapet. Vi anser att Sverige skulle vara säkrare utanför Nato. Vi är fortsatt emot Natomedlemskapet, men när Sverige nu är medlem driver vi på för att Sverige ska bedriva en så klok politik som möjligt i Nato. Vi fokuserar framför allt på två delar: demokrati och kärnvapen.

Nu är ju Natomedlemskapet verklighet. Det är dock av största betydelse att Sverige även framöver, trots medlemskapet i Nato, kan agera självständigt i utrikes- och säkerhetspolitiken. Vi ska bestämma över utvecklingen av vårt försvar samt göra egna analyser och ställningstaganden, med en levande och folklig debatt.

Mycket av det svenska försvarets verksamhet framöver kommer att ha koppling till Nato. Vänsterpartiet anser att det är viktigt att Sveriges egen försvarsförmåga står i centrum för den svenska försvarsplaneringen men också att Sverige ska vara en aktiv samarbetspartner med sina nordiska och baltiska grannländer. Sverige ska tillsammans med sina grannländer ta ansvar för försvaret av Östersjön, Västerhavet, Nordsjön och Arktis. Det är Sveriges närområde – inte operationer i länder långt bort – som ska vara den svenska prioriteringen i Nato.

Fru talman! I Donald Trump har vi fått en auktoritär president som inte bryr sig om internationell rätt. Trump är en auktoritär president som helt och hållet struntar i den internationella rätten. Kidnappningen av Venezuelas president, stödet till Israels folkmord i Gaza och kriget mot Iran är exempel på tydliga överträdelser mot folkrätten. De militära hoten mot Grönland innebär dessutom ett direkt hot mot Europa och mot EU:s medlemsländer.

Utvecklingen i USA kommer de närmaste åren att vara mycket osäker. Vänsterpartiet vill inte att svensk säkerhet ska vara villkorad av USA, och detsamma gäller i många andra länder i Europa. USA har en särställning och har i praktiken veto över Natos agerande. Samtidigt har USA genom historien bedrivit invasionskrig, stöttat militärkupper mot demokratiskt valda regeringar och beväpnat paramilitära grupper. Man exporterar fortfarande vapen till krigförande länder som Israel och Saudiarabien.

Det politiska läget i USA är dessutom instabilt och starkt polariserat. USA upplevde under 2025 den största demokratiska tillbakagången i landets historia och den största demokratiska tillbakagången av alla länder i hela världen, enligt demokratiinstitutet V-Dem i Göteborg.

Vänsterpartiet var och är motståndare till det så kallade DCA-avtalet om försvarssamarbete med USA. Avtalet öppnar för att amerikanska soldater kan placeras i Sverige – dessutom med straffrihet om de begår brott – och innebär inte ett tydligt nej till kärnvapen på svenskt territorium. Från Vänsterpartiets sida är vi tydliga: Vi säger nej till utländska militära baser i Sverige, permanenta såväl som roterande, oavsett vilket land de kommer från.

Fru talman! Kärnvapen är en bärande del av Nato, och det går inte att bortse från att ett svenskt medlemskap i Nato även innebär deltagande i Natos struktur för kärnvapen användning. Sverige hade från början kunnat vara tydligt med att man inte kommer att tillåta kärnvapen på svenskt territorium. I stället har man varit mycket tydlig med att Sverige ställer upp på allt – även Natos kärnvapenavskräckning.

Vänsterpartiet har återkommande föreslagit här i Sveriges riksdag att Sverige ska sätta upp förbehåll om kärnvapen, men detta har avvisats både av den socialdemokratiskt ledda regeringen och av den moderatledda regeringen med stöd av Sverigedemokraterna. Våra grannländer Danmark och Norge gjorde uttalanden om kärnvapen i samband med att respektive land anslöt sig till Nato och i samband med ländernas respektive DCA-avtal. Vänsterpartiet beklagar att regeringen inte gjorde några sådana markeringar i samband med Sveriges anslutningsförfarande.

Kärnvapen är en säkerhetsrisk för Sverige, och Sverige ska inte delta i eller främja användandet av kärnvapen. Förespråkarna för kärnvapen argumenterar för att kärnvapen är avskräckande, men det är ett mycket kortsiktigt perspektiv. Att länder tävlar med varandra i kärnvapenkapprustningen ökar osäkerheten. Det är knappast på detta sätt som vi bygger fred och trygghet.

Vänsterpartiet vill att Sverige ska förbli en kärnvapenfri stat. Vi bör därför anta en nationell lagstiftning som förbjuder införsel, lagring och transitering av kärnvapen på svenskt territorium både i fredstid och i krigstid. Natoländer som Finland, Litauen och Spanien har redan nationell lagstiftning mot kärnvapen. Därför borde vi i Sverige ha en lag som förbjuder införsel, lagring och transitering av kärnvapen i Sverige.

I oktober förra året deltog Sverige för första gången någonsin i en kärnvapenövning, nämligen Natos årliga kärnvapenövning Steadfast Noon. I övningen deltog stridsflyg med förmågan att bära och släppa kärnvapen. Sveriges roll var att agera stödförmåga för avskräckningen och användningen av kärnvapen. Det var frivilligt för Natos medlemsländer att delta i övningen, och Sverige hade kunnat välja att avstå. Trots detta skickade den svenska regeringen både stridsflyg och personal för att delta. På så vis

blev detta första gången som Sverige deltog i en kärnvapenövning och en del av förberedelserna från svensk sida för att använda sig av massförstörelsevapen. Detta gör tyvärr, fru talman, att Sverige blir en potentiell måltavla i ett krig där kärnvapen används.

Vänsterpartiets ståndpunkt är tydlig: Sverige ska aldrig vara med och planera, förbereda eller öva för att använda kärnvapen. Inom Nato saknas principen om no first use, vilket innebär att Nato inte utesluter att man vid en konflikt är den part som först använder sig av kärnvapen. Det gör att hotet om kärnvapen alltid är överhängande. Vi menar att Sverige skulle tjäna på att driva på för en regel om att Nato inte ska använda kärnvapen först.

Överenskommelser om kärnvapenfria zoner är ett av de allra effektivaste verktygen mot kärnvapen och kärnvapenspridning. Om alla länder kan vara förvissade om att andra stater inte håller på med kärnvapen dämpas viljan att skaffa egna kärnvapen. En kärnvapenfri zon såväl i Norden och i Arktis som i EU skulle vara ett bra beslut säkerhetspolitiskt. Det skulle också vara en viktig markering för fred och kärnvapennedrustning gentemot hela vår omvärld.

Sedan Sverige blev medlem i Nato har Sveriges riksdag fått fler ledamöter i Natos parlamentariska församling, som är en organisation där parlamenten möts och diskuterar Natofrågor. I Sverige har vi i samförstånd valt en modell där alla partier har beretts möjlighet att sitta i Natodelegationen, vilket jag tycker är bra.

Till församlingen finns flera associerade delegationer från länder som Nato samarbetar med men som inte är Natomedlemmar. En del av dessa länder har ett demokratiskt underskott och ett krympande demokratiskt utrymme. Ett sådant land är Georgien, där regeringspartiet Georgisk dröm snabbt krympte det demokratiska utrymmet för oppositionen och för meningsmotståndare efter valet i oktober 2024, som kritiserades av internationella observatörer. Nu hindras oppositionen från att komma till möten i Natos parlamentariska församling, medan regimen företrädare från Georgisk dröm deltar som vanligt.

Nato och Natos parlamentariska församling måste vara tydligare i sitt demokratiska budskap till stater både inom och utom Nato som krymper det demokratiska utrymmet. Därför, fru talman, behöver Natos Centre for Democratic Resilience komma på plats. Detta förslag har blockerats av Ungern under flera år. Nu har Ungern äntligen bytt regering, men tillbakagången för demokratin i Turkiet och nu senast i USA visar att Nato står inför flera framtida utmaningar kopplade till demokratifrågor. Det finns risk för att dessa länder nu blockerar förslaget. Sverige bör därför driva på för inrättandet av ett centrum för demokratisk resiliens.

Fru talman! Jag vill tacka mina kollegor i Natos parlamentariska församling för ett trevligt år tillsammans. Jag yrkar bifall till reservation 2 om ett centrum för demokratisk resiliens.

Anf. 42 MORGAN JOHANSSON (S):

Fru talman! Betänkandet behandlar regeringens skrivelse om verksamheten i Nato och redogörelsen för riksdagens delegation till Natos parlamentariska församling, båda för 2025. Socialdemokraterna har inga yrkanden eller reservationer, men jag ska säga några ord om Sverige i Nato, som ju fortfarande är ganska nytt, och om framtiden.

Prot. 2025/26:129
1 juni

*Verksamheten
i Nato 2025*

Ansökan om Natomedlemskap lämnades in av den socialdemokratiska regeringen våren 2022 efter Rysslands anfall på Ukraina tidigare samma år. Efter en del turer, bland annat med Turkiet och Ungern, kunde Sverige till slut bli Natomedlem den 7 mars 2024.

Det var ett stort steg, Sverige hade då varit alliansfritt och neutralt i över 200 år. 200 år av alliansfrihet och 200 år av fred – Sverige är förmodligen det enda land i världen som har haft obruten fred så länge. Alliansfriheten och neutraliteten, grundlagd av Karl XIV Johan i början av 1800-talet, tog oss igenom alla krig på kontinenten på 1800-talet och höll oss under 1900-talet utanför både första och andra världskriget. Denna långa period av fred lade grunden för den snabba ekonomiska utvecklingen i Sverige, då Sverige förvandlades från ett av Europas fattigaste länder till en framgångsrik industri- och välfärdsnation.

Om inte Ryssland invaderat Ukraina för fyra år sedan hade den svenska alliansfriheten förmodligen bestått, för den hade tjänat oss väl under alla år. Men Rysslands anfall tillsammans med Finlands beslut att ansöka om Natomedlemskap förändrade allt.

Med Rysslands invasion stod det än en gång klart att Ryssland inte tänkte respektera den europeiska säkerhetsordning som lades fram i Helsingforsavtalet 1975. Tvärtom föll Ryssland tillbaka i det aggressiva intressesfärstänkande som egentligen alltid funnits i de ryska regimernas mentalitet under både tsartiden och kommunisttiden. Efter att Putin tillträdde år 2000 har all tillstymmelse till demokratisk utveckling i Ryssland monterats ned, och man ägnar sig åt anfallskrig mot sina grannländer, infiltration i länder i väst, hybridkrigföring och politiska mord.

När vi i Försvarsberedningen diskuterar det säkerhetspolitiska läget är vi eniga om att Ryssland kommer att vara ett existentiellt hot mot demokratierna i Väst- och Centraleuropa under överskådlig tid och att vi måste agera därefter.

Finlands vägval fick också avgörande betydelse för Sverige. Den socialdemokratiska regeringen 2014–2022 återaktiverade inte bara värnplikten och påbörjade en omfattande upprustning. Vi fördjupade också samarbetet med Finland på ett mycket genomgripande sätt. Man var så nära en försvarsallians man kunde komma. Jag var själv inrikesminister under en del av denna tid och hade då ansvar för bland annat civilförsvaret, och jag minns mycket väl hur Finland kom att bli vår närmaste partner och inspirationskälla i det arbetet.

Men ett finskt Natomedlemskap skulle förändra detta. Om inte Sverige också gick med skulle vi bli det enda landet i Norden utanför Nato, vilket skulle göra oss sårbara. Både Finland och Sverige styrdes vid denna tid av socialdemokratiska regeringar, och vi svenska socialdemokrater hade många och långa samtal med våra partivänner under våren 2022 om hur vi skulle göra. Så kom det sig att både Sverige och Finland ansökte om Natomedlemskap. Det var enligt min mening det rätta för Sverige att göra, för det handlar i grunden om svenska folkets säkerhet.

Nu är Sverige med i alliansen, och vi är en uppskattad medlem. Det märker jag inte minst i Natos parlamentariska församling, där vi regelbundet träffar parlamentariker från de andra medlemsländerna. Sverige sitter inte bara passivt, tvärtom. Vi deltar till exempel i Natos framskjutna försvaret i Lettland. Glädjande nog är det regementet hemma i Lund, P 7 i Revingehed, som står för denna uppgift för Sveriges del, och man har skött

detta med bravur. Om ett par veckor, den 18 juni, kommer soldaterna hem från sin senaste insats i Lettland, och vi ska vara stolta över deras insats för Sveriges och Europas säkerhet.

Vi har också hjälpt Polen försvara sitt luftrum genom våra stridsflygplan Jas Gripen, och i veckan ska vi besluta om att leda den nya Natoinsatsen i norra Finland, som ska förstärka Natos avskräckning och försvar där.

Vi är alltså en uppskattad och aktiv medlem, och vi har kommit in bra i Natosamarbetet.

Nu ligger det två stora uppgifter framför oss. Försvarssamarbetet runt Östersjön ska fördjupas ytterligare. De nordiska länderna, de baltiska länderna, Polen och Tyskland måste bygga ett gemensamt försvar av sin del av Europa som är så starkt, samordnat och samövat att ingen ska våga sig på oss. Det är den första uppgiften.

Den andra uppgiften är att bidra till ett ökat europeiskt oberoende av USA. Det är också en fråga vi diskuterar mycket i Försvarsberedningen.

Å ena sidan är den transatlantiska länken mycket viktig för Europas försvar, och den kommer att vara det under mycket lång tid. Det är bland annat därför Sverige, liksom alla våra grannländer, har ett bilateralt försvarsavtal, ett så kallat DCA-avtal, med USA, som bland annat möjliggör lagring av amerikanska vapen och annan materiel, dock inte kärnvapen, i Sverige. Detta är viktigt. Om Sverige som enda land i vårt närområde skulle avträda från DCA-avtalet skulle vi skicka en signal till USA att om vi blir anfallna av Ryssland är USA inte välkommet att komma och hjälpa oss. Det tror jag vore enormt farligt, så vi ska stå fast vid DCA-avtalet.

Å andra sidan vet vi att USA omorienterar sig, från Europa till Sydostasien. Vi kan heller inte bortse från Trumpadministrationens oberäkneliga och oförutsägbara politik och utspel. Man är inte bara oförutsägbar utan ibland till och med aggressiv, även mot sina egna allierade – som mot Danmark i Grönlandskrisen och mot Spanien nu under Irankriget. Detta måste vi se, och vi måste agera därefter.

De europeiska länderna måste stärka sina försvar. Vi måste samordna oss bättre, och vi måste öka materielproduktionen. Men detta måste ske inom ramen för Nato. Vi tror inte på ett EU-försvar, vilket en del ibland föreslår. Vi ska inte dubblera strukturerna, utan vi ska fortsätta att jobba för detta inom Nato.

Vi ska inte heller förminska oss själva. EU och Storbritannien har en gemensam bnp som är tio gånger så stor som Rysslands. Det är klart att det kommer att ha betydelse vid en eventuell framtida konflikt. Men då måste vi också se till att tillsammans stärka Europas försvarsförmåga och använda de resurser vi har för att stärka vårt försvar.

Fru talman! Det stora militära hotet mot Sverige är Ryssland. Men det stora hotet mot fortsatt nödvändig upprustning av Sverige är den svenska regeringen och den ekonomiska politik den för. Den här regeringen har totalt tappat kontrollen över statsfinanserna, och det kommer att få betydelse för finansieringen av alla offentliga utgifter framåt.

Sverige stärker försvaret, men vartenda öre är på kredit. Det överskott i statsfinanserna vi socialdemokrater lämnade till den nya regeringen 2022 är borta. De pengarna är för länge sedan slut. Förra året var statens underskott 101,9 miljarder, och i år blir underskottet 167 miljarder. Också nästa år ligger underskottet enligt prognosen på en bra bit över 100 miljarder.

Statsskulden ökar kraftigt, från 1 200 miljarder 2025 till 1 600 miljarder 2027, vilket är en ökning med 30 procent på två år.

För snart 30 år sedan jobbade jag för dåvarande statsminister Göran Persson. Jag minns mycket väl när han 1995 gick upp i denna talarstol och inledde en debatt med orden: ”Den som är satt i skuld är icke fri.” Då hade regeringen Bildt fördubblat statsskulden på tre år. Vi socialdemokrater hade ett drygt jobb med att sanera statsfinanserna, och det tog några år. Det var en dyrköpt läxa. Sedan fortsatte vi med en stram ekonomisk politik för att kunna amortera ned statsskulden till dagens låga nivå.

Men efter varje borgerlig regering kommer nya underskott. Så var det efter Reinfeldt och Borg 2014, och så kommer det också att vara efter Kristersson och Svantesson – nya stora underskott.

Detta hade kunnat accepteras om Sverige samtidigt hade haft tillväxt, men det har vi ju inte, tvärtom. Första kvartalet i år backade bnp, och förra året rasade de utländska investeringarna med 19 procent. Inte heller vår omvärld tror på svensk ekonomi längre. Arbetslösheten har också ökat med 100 000 på fyra år.

Vi ska fortsätta att stärka försvaret, men vi kan inte bara fortsätta att skjuta notan på framtiden till våra barn. Vi som är verksamma nu måste också vara med och betala. Det gäller särskilt dem som har de högsta inkomsterna. De kan inte bara få fortsätta att smita från notan.

Det kommer nya stora krav på oss. Ordföranden i utskottet nämnde Natos nya förmågemål, som vi går igenom i Försvarsberedningen nu. Vi ser att det handlar om mycket stora åtaganden. Det är många miljarder som måste fram. Det kommer att bli dyrt. Därför är det ansvarslost av den nuvarande regeringen att låta underskotten skena redan nu, när vi har så mycket kvar av det som vi måste göra.

I USA för man ungefär samma politik. Där lånar den amerikanska administrationen över hela världen, bland annat av Kina. Underskotten skenar i USA, och statsskulden är svindlande 120 procent av bnp. När man gör på det sättet sätter man sig också i ett beroende. Återigen: Den som är satt i skuld är icke fri.

Det är ett stort problem att vi nu har så många högerpolitiker i världen som ropar efter ökade försvarsutgifter men som inte orkar ta ut den skatt som behövs för att finansiera det. Tvärtom ropar man efter ännu lägre skatter, och så hoppas man att allting ändå på något magiskt sätt ska gå ihop i framtiden. Det där fungerar inte. Det har aldrig fungerat.

Vi socialdemokrater har föreslagit en särskild beredskapsskatt på de högsta kapital- och arbetsinkomsterna för att delfinansiera försvaret. Om vi ska klara den här stora uppgiften måste också de som har de högsta inkomsterna vara med och bidra. Sverige kan inte fortsätta att köra detta på kredit. Det är inte hållbart. Vi kan inte skjuta över hela denna kostnad till våra barn. Det, fru talman, är inte att ta ansvar för Sverige på lång sikt.

Anf. 43 JACOB RISBERG (MP):

Fru talman! Vi debatterar i dag verksamheten i Nato under 2025, ett år som ytterligare har präglat Sveriges roll i alliansen och vår plats i en alltmer osäker omvärld.

Sveriges medlemskap i Nato är nu ett faktum, och integrationen i alliansens strukturer har fördjupats. Samtidigt fortsätter Rysslands brutala anfallskrig mot Ukraina, i direkt strid med folkrätten. De övergrepp och

krigsbrott vi bevitnar får aldrig accepteras eller normaliseras. Därför står Miljöpartiet tydligt bakom ett starkt, långsiktigt och uthålligt stöd till Ukraina – politiskt, ekonomiskt och humanitärt.

Sverige ska vara en trovärdig, pålitlig och solidarisk allierad. Men det, fru talman, innebär inte att vi ska bli ensidiga, tvärtom. Just i en tid av militär upprustning och ökade spänningar behövs en stark röst för det som är mer än militär styrka: diplomati, internationell rätt, konfliktförebyggande arbete och mänskliga rättigheter.

Miljöpartiet vill att Sveriges utrikes- och säkerhetspolitik fortsatt ska vara självständig och präglas av en bred syn på säkerhet. För vad är egentligen säkerhet? Är det enbart antalet soldater, vapensystem och militär kapacitet, eller handlar det också om människors trygghet, samhällets motståndskraft, klimatets stabilitet och möjligheten att leva fria och demokratiska liv?

För oss är svaret tydligt: Säkerhet är bredare än så. Därför är det välkommet att regeringen har börjat uppmärksamma klimatets betydelse för säkerhetspolitiken. Klimatförändringarna fungerar som en hotmultiplikator; de förvärrar konflikter, driver migration och skapar instabilitet. Att ge FOI i uppdrag att stärka forskningen om klimat och säkerhet är ett steg i rätt riktning, men det räcker inte. Sverige bör vara pådrivande inom Nato för att klimathotet ska integreras fullt ut i alliansens analys och planering.

Fru talman! Vi ser också en utveckling inom flera Natoländer där rättsstatens principer utmanas. Demokratin kan aldrig tas för given, inte heller inom en försvarsallians. Därför menar Miljöpartiet att Sverige bör arbeta för att stärka demokratikrav inom Nato. En allians som bygger på gemensamma värderingar måste också våga försvara dem.

En annan central fråga är transparensen och den demokratiska förankringen här hemma. Sveriges tradition av öppenhet och offentlighet ska inte upphöra för att vi nu är med i Nato. Tvärtom bör riksdagen involveras löpande inför viktiga beslut och möten. Legitimiteten i säkerhetspolitiken bygger på insyn, ansvar och förankring.

Fru talman! Miljöpartiet vill också vara tydligt med vad vi anser ska vara Natos kärnuppgift: att värna medlemsländernas territoriella integritet. Vi motsätter oss att alliansen i ökad utsträckning ägnar sig åt så kallade out of area-operationer. Fokus bör vara att avskräcka angrepp, inte att expandera uppdrag.

Vi anser också att Nato inte ska ha permanenta trupper eller baser på svenskt territorium. Sveriges säkerhet stärks inte av att bli en permanent uppmarschzon, utan den stärks av stabilitet, förtroendeskapande åtgärder och tydliga ramar.

Fru talman! En av de viktigaste – och mest akuta – säkerhetsfrågorna i vår tid är kärnvapnen. Kärnvapen utgör ett existentiellt hot mot hela mänskligheten. Att Nato fortfarande bygger sin strategi på möjligheten till förstahandsanvändning är djupt problematiskt. Det bidrar inte till trygghet, utan det bidrar till ökad global osäkerhet och risk för katastrofala misstag.

Sverige bör därför vara en tydlig röst inom alliansen för att anta en så kallad no first use-doktrin. Det skulle vara ett viktigt steg mot att minska riskerna för kärnvapenkrig. Vi menar också att Sverige bör gå längre, genom att införa lagstiftning som förbjuder införsel av kärnvapen på svenskt territorium, både i fredstid och i krigstid. Det skulle skicka en tydlig signal

om vilken väg vi vill gå: nedrustning, inte upprustning av massförstörelsevapen.

Fru talman! Jag vill särskilt lyfta fram en dimension som ofta får för lite utrymme i säkerhetspolitisk debatt men som är helt avgörande för långsiktig fred: inkludering.

FN:s säkerhetsrådsresolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet samt resolution 2250 om unga, fred och säkerhet slår fast något mycket viktigt: Fred blir mer hållbar när fler får delta i att skapa den. Trots detta är kvinnor och unga fortfarande kraftigt underrepresenterade i fredsförhandlingar och säkerhetspolitiska processer världen över. Detta är inte bara en fråga om rättvisa. Det är en fråga om effektivitet.

Forskning visar gång på gång att fredsavtal som inkluderar kvinnor har större sannolikhet att hålla över tid. När unga människor ges en meningsfull roll i samhällsbygget minskar risken för konflikter och radikalisering. Att exkludera halva befolkningen – och stora delar av nästa generation – är inte bara fel, utan det är ineffektivt och kortsiktigt. Därför bör Sverige vara en tydlig röst inom Nato för att dessa perspektiv ska integreras på allvar.

Det räcker inte med fina formuleringar i policydokument. Vi behöver konkret handling: fler kvinnor i ledande positioner inom freds- och säkerhetsarbete, systematisk inkludering av kvinnors organisationer i konfliktförebyggande arbete samt strukturer som säkerställer att unga får inflytande i fredsprocesser och återuppbyggnad, utbildning och operativa riktlinjer inom Nato som gör resolutionerna 1325 och 2250 till levande verklighet, inte symbolpolitik. Här har Sverige både en tradition och ett ansvar att gå före.

Fru talman! Säkerhetspolitik handlar i grunden om vilket samhälle vi vill bygga och vilken värld vi vill se. Vill vi ha en värld där säkerhet definieras enbart av militär styrka och avskräckning? Eller vill vi ha en värld där säkerhet också handlar om rättvisa, demokrati, mänskliga rättigheter, klimatansvar och inkludering? Miljöpartiet väljer det senare. Sveriges Natomedlemskap är i dag en realitet, och vi vill att Sverige ska vara en konstruktiv del av alliansen. Men vi vill också att Sverige ska vara en röst för förändring, en röst för nedrustning, en röst för klimatansvar, en röst för demokrati och rättsstat och inte minst en röst för kvinnor och unga som aktiva deltagare i byggandet av fred, för i slutändan är det just där – i människors delaktighet, i tilliten och i rättvisan – som verklig och långsiktig säkerhet skapas.

Med det vill jag yrka bifall till Miljöpartiets reservation nummer 1.

Anf. 44 KARIN ENSTRÖM (M):

Fru talman! Året som gick, 2025, blev ett avgörande år för Nato, för Europas säkerhet och för Sveriges nya roll som medlem i försvarsalliansen.

I en tid när Rysslands brutala anfallskrig mot Ukraina fortsätter att hota hela den europeiska säkerhetsordningen har Nato visat varför alliansen fortfarande är den viktigaste garantin för fred, stabilitet och kollektiv säkerhet i vårt närområde. Samtidigt har Sveriges medlemskap gjort det tydligt att vår säkerhetspolitik inte längre kan bygga på ensamhet eller neutralitet utan ska bygga på samarbete, avskräckning och solidaritet med andra demokratier.

Riksdagens utrikesutskott konstaterar i sin genomgång av verksamheten under 2025 att Nato nu är Sveriges viktigaste försvarspolitiska arena. Det är en historisk förändring, som redan har tagits upp här i dag. Under decennier – till och med mer än decennier – stod Sverige utanför militära allianser. Men med Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina förändrades Europas säkerhetspolitiska verklighet i grunden. Det aggressiva Ryssland visade att folkrätten, nationers självbestämmande och fredlig samexistens inte längre kunde tas för givna.

Därför är det positivt att Nato under toppmötet i Haag sommaren 2025 enades om ett nytt försvarsåtagande, där medlemsländerna senast år 2035 ska avsätta minst 5 procent av bnp till sin samlade försvarsförmåga. Minst 3,5 procent ska gå direkt till försvarsutgifter och upp till 1,5 procent till säkerhetsrelaterade investeringar. Beslutet markerar att medlemsländerna nu tar hotbilden på största allvar och att Europas länder nu tar ett större ansvar för sin egen säkerhet.

Det handlar om att skapa trovärdig avskräckning mot regimer som hotar fred och demokrati. Historien har gång på gång visat att svaghet och splittring uppmuntrar aggressiva stater. Ett starkt Nato minskar risken för krig genom att göra det tydligt att ett angrepp mot ett medlemsland kommer att mötas av ett gemensamt svar enligt artikel 5.

Samtidigt måste Sveriges roll i Nato bygga på demokratisk förankring och parlamentarisk kontroll. Utrikesutskottet understryker därför med rätta att riksdagen måste ha insyn i och inflytande över regeringens agerande i Natofrågor. Det är avgörande för att medlemskapet ska ha folklig legitimitet.

Här spelar också vårt deltagande i Natos parlamentariska församling – Nato PA, som vi säger i kortform – en viktig roll. Riksdagen är fullvärdig medlem av Natos parlamentariska församling sedan mars 2024, då Sverige anslöt sig till Nato. Det innebär att förra året, 2025, var det första helår som riksdagens Natodelegation arbetade i församlingen.

Som sagts tidigare i dag består delegationen av sju ordinarie medlemmar och sju ersättare. Jag är ordförande i delegationen. Samtliga partier är representerade i delegationen; det tycker jag är väldigt bra. Just i dag avslutas vårsessionen för församlingen i Vilnius i Litauen.

Under förra året, 2025, fortsatte den här församlingen att kraftigt fördöma Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina och bekräfta sitt starka stöd för Ukraina genom deklARATIONER och resolutioner. Församlingen har även både praktiskt och finansiellt stöttat den ukrainska delegationen, alltså den som motsvarar den svenska delegationen till församlingen, så att den har kunnat medverka aktivt vid alla större möten under året. Vi i Natodelegationen har vid varje session träffat den ukrainska delegationen för bilaterala möten.

Natos parlamentariska församlings vårsession 2025 ägde rum i Dayton, USA, för precis ett år sedan. Natos då nyvalde generalsekreterare Mark Rutte medverkade för första gången och svarade på frågor från församlingen. Sessionen fokuserade till stor del på att uppmärksamma att det gått 30 år sedan Daytonavtalet skrevs under och därmed avslutade kriget på västra Balkan. Det gav en hel del reflektioner och tankar kring att det gått 30 år sedan den konflikten avslutades. Om den är löst kan man därmed fortsätta diskutera.

Också medlemsländernas försvarsutgifter och Natos budget diskuteras mycket under året, inte minst i ljuset av de uttalanden som gjorts när det gäller fördelning av försvarsutgifter mellan de europeiska länderna och USA.

Den parlamentariska församlingen lägger stor vikt vid att utveckla samarbeten med olika partnerländer och områden i Natos grannskap, såsom västra Balkan och länder söder om Medelhavet och i Svartahavsregionen, och även med länder i regionen Indiska oceanen-Stilla havet. Flera av de antagna rapporterna och resolutionerna belyser hur den geopolitiska utvecklingen i världen gör det alltmer strategiskt viktigt att utveckla partnerskap med länder också utanför medlemskretsen. En annan region som är av stor strategisk betydelse för Nato är Arktis.

Fru talman! Vid olika tillfällen under året uppmärksammades det att Natos parlamentariska församling firat 70 år som organisation. Vikten av parlamentarisk diplomati och parlamentariskt stöd för försvarsalliansen lyftes bland annat fram vid det parlamentariska toppmöte med talmän för Natoländernas parlament som föregick Natos toppmöte i Haag förra året.

Under året antog församlingen 2 deklarationer, 6 resolutioner och 16 rapporter, som sedan skickades vidare till Nato. Det kan man läsa vidare om i den redogörelse av verksamheten i Natos parlamentariska församling som finns tillgänglig.

Fru talman! Under 2025 bidrog Sverige substantiellt till Natos avskräckning och försvar. Svenska markförband deltog i den multinationella brigaden i Lettland. Svenska örlogsfartyg bidrog till marina operationer, och svenska stridsflygplan deltog i förstärkt lufrumsövervakning i Polen. Sverige visade därmed att vårt medlemskap inte bara handlar om att ta emot skydd utan också om att bidra till säkerheten i hela det nordatlantiska området. Det är och har varit viktigt för oss att bidra till alliansens samlade säkerhet.

Det är också strategiskt viktigt. Sveriges geografiska läge gör Östersjöområdet till ett av Europas mest känsliga säkerhetspolitiska områden. Genom ett fördjupat samarbete med Finland, de baltiska länderna och övriga Natoallierade stärks stabiliteten i norra Europa. Det skapar bättre möjligheter att försvara demokratiska samhällen mot militära hot, cyberattacker och hybridkrigföring.

Men Nato handlar inte enbart om militär styrka. Försvarsalliansens trovärdighet bygger ytterst på de demokratiska värderingar som medlemsländerna säger sig försvara. Därför är det välkommet att den parlamentariska Natoförsamlingen under året fortsatte betona vikten av demokrati, rättsstat och motståndskraft mot auktoritära krafter.

Fru talman! Den största säkerhetspolitiska frågan under 2025 var dock fortsatt Ukrainas kamp för frihet och överlevnad. För att säga det kort och tydligt: Ryssland ska ut ur Ukraina.

Här spelar Nato en avgörande roll. Stödet till Ukraina är inte välgörenhet; det är en investering i Europas egen säkerhet. Ju starkare Ukraina står emot, desto svårare blir det för Ryssland att fortsätta sin imperialistiska expansion.

Sverige bör därför fortsätta att driva på för ett långsiktigt militärt, ekonomiskt och humanitärt stöd till Ukraina. Det gör vi konkret genom vårt bistånd, militärt och civilt, till Ukraina. Så sent som i torsdags tecknades

ett historiskt avtal i Uppsala. En del av detta är att vi ger 16 Jas Gripenplan till Ukraina.

Vi måste också fortsätta att stärka vår egen försvarsförmåga och vår motståndskraft mot yttre hot.

Fru talman! Jag vill avsluta med att säga att Nato står inför stora utmaningar. Hoten mot Europa blir mer komplexa, och den globala maktkampen hårdnar, men 2025 visade också att demokratier kan stå enade när friheten hotas. Sverige har nu blivit en aktiv del av detta gemensamma försvar. Det innebär ansvar, men det innebär också trygghet.

Jag vill yrka bifall till förslaget i utskottets betänkande.

Jag vill också kommentera något som förvånar mig en hel del. Jag trodde att det här i första hand var en säkerhetspolitisk debatt, men det visade sig att Morgan Johansson inte kunde hålla sig från att utdela en riktig smocka mot sittande regering. Ja, han sa att Ryssland är det största hotet, men det var nästan i höjd med att den sittande regeringen skulle vara det största hotet mot Sveriges säkerhet och försvarsförmåga, vilket ju är helt absurt.

Jag tror att vi kommer att komma tillbaka till debatten om Sveriges statsfinanser och om hur vi finansierar vår säkerhet, men jag vill bara påminna om att statsskulden som andel av bnp är lägre i dag än när Magdalena Andersson fick lämna posten som statsminister. Sveriges statsskuld är en av de lägsta i EU. Jag tror att vi får återkomma till den debatten när det handlar mer om finansiering än om Natos verksamhet.

Anf. 45 MORGAN JOHANSSON (S) replik:

Fru talman! Jag tyckte nog inte att det var en smocka, utan jag bara petade till er lite i frågan om finansieringen.

Jag ska faktiskt börja med att korrigera mitt inlägg på en punkt, nämligen det jag redovisade om statsskuldsutvecklingen. Jag noterade nu att det har kommit en ny prognos från Riksgälden som är ännu värre än de siffror som jag drog. Nu är Riksgäldens prognos att underskottet för de två åren 2026 och 2027 ska uppgå till 404 miljarder kronor. Vi har alltså en statsskuld på ungefär 1 200 miljarder som ska växa till 1 600 miljarder. Det är en ökning av statsskulden med 30 procent på bara ett par år.

Vi är nu tillbaka i det som jag upplevde i min ungdom – höll jag på att säga – när jag jobbade med Göran Persson på 90-talet och vi sanerade statsfinanserna efter Bildt. Vi är i precis samma situation nu. Ni ropar hela tiden på utgifter, men ni klarar aldrig av att finansiera det här.

Vi är överens om utgifterna, som totalt sett ska öka med 5 procent, och det inbegriper också det civila försvaret. De militära utgifterna ska uppgå till 3,5 procent av bnp, och vi är på väg dit. Det är vi överens om. Vi är också överens om stödet till Ukraina, men vi är inte överens om hur detta ska finansieras.

Det ni gör nu är att skjuta över hela notan på våra barn, och sedan låter ni dessa utgifter trycka ut andra delar av den offentliga sektorn: sjukvården, skolan, äldreomsorgen och barnomsorgen. Det är därför vi har sagt att vi som är yrkesverksamma nu faktiskt också måste vara beredda att betala lite mer i skatt när vi har så stora åtaganden som vi har nu. Det gäller särskilt dem som har de högsta inkomsterna; de måste vara beredda att betala lite mer i skatt för att vi ska klara det här.

Prot. 2025/26:129
1 juni

*Verksamheten
i Nato 2025*

Vi hade en beredskapsskatt när vi rustade upp inför första världskriget. Vi hade en värnsskatt när vi rustade upp inför andra världskriget. Vi bör ha en beredskapsskatt nu också som delfinansierar detta.

Min fråga till Karin Enström är: Hur tror hon att det här ska kunna finansieras när underskotten redan nu är så enorma?

Anf. 46 KARIN ENSTRÖM (M) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är väldigt bra att vi har kunnat hitta en så bred samsyn kring både säkerhetspolitiken och försvarspolitiken. Det var ju inte helt uppenbart. Jag tänker på alla de år som Socialdemokraterna styvsnackat höll emot och gärna ville ha samarbete men inte med Nato och inte som allierad. Däremot ville man söka samarbete med enskilda länder bilateralt. Det är bra att vi kunde enas om detta och att vi nu gör det bästa vi kan som allierad.

När det gäller pengarna säger jag återigen att vi har goda statsfinanser. Vi har en av de lägsta statsskulderna i EU. Det är i tuffa tider som man kan använda pengar. Man kan ha en lite högre statsskuld, för det är det som är konjunkturpolitik. Det enda svar ni har varje gång är höjda skatter på än det ena, än det andra. Är det inte bankskatt så är det någon annan form av skatt som ska höjas.

Vi kommer att lösa det här. Vi har goda statsfinanser. Vi har stora utgifter framför oss, men vi kan alltså låna pengar eftersom vi har statsfinanser i god ordning. Jag vet att många tidigare, socialdemokratiska regeringar lånade pengar under lång tid.

Jag rekommenderar alla att gå in på Riksgäldens hemsida där man kan följa hur den svenska statsskulden har sett ut. Jag skulle vilja säga att Sverige klarar det här, och vi kommer att klara det i framtiden också. Jag tror att många andra europeiska länder och länder i övriga världen tittar avundsjukt på våra statsfinanser. Att jämföra oss med USA och deras ekonomiska statsfinanser är ju ett skämt.

Jag skulle vilja att Morgan Johansson tar tillbaka att det största hotet förutom Ryssland är den här regeringen. Det vore klädsamt.

Anf. 47 MORGAN JOHANSSON (S) replik:

Fru talman! Hotet utgörs ju av risken att man inte klarar av att finansiera de utgifter man tar på sig. Det är då man binder upp sig till andra aktörer – lånar och lånar – och det får också en säkerhetspolitisk konsekvens. Det upptäcker för övrigt en del länder nu när man till exempel lånar i Kina. Då får ett annat land plötsligt en hållhake på en. Det är därför man måste sköta sin ekonomi och sina statsfinanser.

Nej, vi har inte goda statsfinanser längre. Det kan man inte säga när vi lånar och när underskottet är 400 miljarder kronor på två år, för då rasar ju statsfinanserna – de kollapsar. När statsskulden ökar med 30 procent på två år har man inte längre så goda statsfinanser. Vi hade det tidigare, till följd av att vi varje gång det har varit socialdemokratiska regeringar har överlämnat ett överskott till er. Det gjorde vi 2006, och det förvandlades sedan till ett underskott 2014. Sedan överlämnade vi ett överskott till er igen 2022, och det har nu förvandlats till ett underskott 2026.

Ni tömmer alltid ladorna och gör av med överskotten under era mandatperioder, och sedan hoppas ni på något magiskt sätt att de här skattesänkningarna som ni har genomfört ska finansiera sig själva, men de gör

ju aldrig det. Det enda detta leder till är ökade orättvisor och hål i statskassan.

Vi är som sagt överens om utgifterna, och vi är överens om stöd till Ukraina. Det vore bra om vi också kunde komma överens om finansieringen på lång sikt och om ni kunde erkänna att detta måste finansieras rättvist om det ska fungera på lång sikt. Det kan ju inte vara så att de med de högsta inkomsterna ska ta en springnota och smita från notan som de nu gör.

De skattesänkningar som ni har genomfört innebär ju störst påslag för de allra rikaste. Varför ska inte de vara med och nu delfinansiera försvarsutgifterna? Det klädsamma på lång sikt vore att ta ett gemensamt ansvar för både utgifterna och finansieringen. Det skulle jag vilja se.

Anf. 48 KARIN ENSTRÖM (M) replik:

Fru talman! Jag tror att det här är ett exempel på hur det kommer att låta under hela denna valrörelse, och det är upp till svenska folket att välja vilken retorik man tror mest på.

När det gäller fakta kan jag bara konstatera att statsskulden som andel av bnp var högre när Magdalena Andersson var statsminister än den är nu. Vi har goda statsfinanser, och många tittar avundsjukt på Sverige och Sveriges låga statsskuld. Den kommer att bli lite högre – ja, den ökar – men vi är i ett väldigt speciellt läge.

Vi har också haft några riktigt tuffa år bakom oss, det vet Morgan Johansson, och vi vill inte att det heller ska drabba hushållen. Jag tycker att det är mer rättvist att göra på det här sättet. Ledamoten vill få detta till ett hot mot Sveriges framtid i ett läge där vi har haft tuffa år bakom oss och där hushållen till stor del har fått betala priset. Nu behöver de få det som vanliga hushåll har fått. Hushåll med två vuxna och två barn har fått 5 000 kr mer per månad i plånboken. Det tror jag kommer att ge tillväxt, och det kommer att ge framtidstro. Vi kommer att fortsätta på den linjen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 3 juni.)

§ 7 Ersättningsregler med brottsoffret i fokus

Civilutskottets betänkande 2025/26:CU38
Ersättningsregler med brottsoffret i fokus (prop. 2025/26:222)
föredrogs.

Anf. 49 RASHID FARIVAR (SD):

Fru talman! I dag debatterar vi civilutskottets betänkande om regeringens proposition 2025/26:222 *Ersättningsregler med brottsoffret i fokus*, som syftar till att stärka brottsoffrets ställning och minska skadeverkningarna av brott.

Vi i Sverigedemokraterna ställer oss bakom alla regeringens förslag till lagändringar i propositionens punkter 1–8, och därmed yrkar jag bifall till utskottets förslag till beslut och avslag på alla följdmotioner från Social-

Prot. 2025/26:129
1 juni

*Verksamheten
i Nato 2025*

*Ersättningsregler med
brottsoffret i fokus*

demokraterna, Vänsterpartiet, Centerpartiet och Miljöpartiet samt alla reservationer som dessa partier har lämnat till betänkandet.

Fru talman! Det här är en proposition som innebär något mer än enskilda lagändringar. Den markerar ett tydligt perspektiv- och paradigmskifte.

Alltför länge har fokus i svensk kriminalpolitik i hög grad legat på gärningsmannen – hans eller hennes situation, hans eller hennes rättigheter och hans eller hennes behov. Samtidigt har brottsoffren ofta lämnats att själva hantera konsekvenserna, det vill säga traumat, den ekonomiska skadan, oron och kampen för att få upprättelse. För oss i Sverigedemokraterna har detta länge varit fel väg.

Fru talman! En av de viktigaste förändringarna i propositionen är att brottsoffer ska få en enklare och snabbare väg till ersättning. I dag måste ett brottsoffer först försöka driva in sitt skadestånd från gärningsmannen, ibland via Kronofogden, innan brottsskadeersättning kan bli aktuell. För många innebär det en lång, komplicerad och psykiskt påfrestande process.

Regeringen och Sverigedemokraterna föreslår nu att detta förändras. Brottsoffer ska inte längre behöva gå omvägen via gärningspersonen innan ersättning kan betalas ut. Staten ska kunna träda in tidigare genom Brottsoffermyndigheten och ge brottsoffret snabbare ersättning. Detta är en förändring som ligger helt i linje med den statliga skadeståndsgaranti som Sverigedemokraterna länge har drivit på för.

Den som utsatts för våld, rån, sexualbrott eller andra grova brott ska inte behöva jaga sin förövare för att få rätt till ersättning. Staten ska hjälpa offret och sedan kräva tillbaka pengarna från den skyldige. Detta är rättvist, tycker jag och mitt parti.

Fru talman! Det är också positivt att propositionen begränsar möjligheterna till frihetsberövandeersättning. Sverigedemokraterna har länge kritiserat en ordning där människor som har begått mycket allvarliga brott kunnat få mycket stora ersättningar, ibland betydligt högre än vad deras egna brottsoffer har fått.

Ett känt exempel är då en kriminell år 2021, dömd för bland annat två grova våldtäkter, fick skadestånd på 840 000 kronor. Detta skedde efter att han vägrat delta i utredningen och uppgett felaktiga uppgifter om sin ålder, vilket orsakat att han spenderat lite för lång tid i fängelse. Ersättningen var dessutom mycket högre än brottsoffrets ersättning, trots att gärningsmannen var skyldig till allvarliga brott. Detta är en oacceptabel ordning, och den har varit svår för människor att förstå och svår att försvara.

Förslagen i propositionen innebär nu att möjligheterna att sätta ned ersättning utvidgas, exempelvis när den enskilde själv bidragit till situationen eller när andra omständigheter gör det oskäligt att betala ut ersättning. Vi i Sverigedemokraterna välkomnar detta. Vi anser samtidigt att ytterligare steg behöver tas framöver. Den som dömts för grov brottslighet ska inte kunna få omfattande ersättningar samtidigt som brottsoffer fortfarande väntar på upprättelse.

Fru talman! Vi ser också positivt på att frågan om föräldraansvar lyfts och skärps. Vi har de senaste åren sett hur allt yngre personer dras in i grov kriminalitet och i gängmiljöer. När barn används för att transportera vapen, sälja narkotika eller utföra våldsdåd påverkar det inte bara samhället utan skapar också offer.

Föräldraansvaret behöver vara tydligt. Vi i Sverigedemokraterna hade gärna sett ytterligare skärpningar framöver, men propositionen går i rätt riktning genom att tydligare lyfta upp ansvarsperspektivet.

När det gäller oppositionens följdmotioner anser vi inte att de tillför något som motiverar förändringar av regeringens väl avvägda förslag. Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Centerpartiet och Miljöpartiet vill i olika delar gå andra vägar eller återkomma med ytterligare utredningar. Men propositionen bygger redan på en omfattande utredning, remissbehandling och en tydlig ambition, nämligen att stärka brottsoffrets ställning här och nu. Det behövs inte fler utredningsvarv när människor väntar på upprättelse. Det behövs handling, här och nu! Det är vad regeringen och Sverigedemokraterna gör här och nu!

Fru talman! Samhället ska stå på den utsattes sida. Den som drabbats av brott ska mötas av stöd, rättvisa och upprättelse, inte av byråkrati, väntetider och ytterligare bördor. Det här betänkandet är ett viktigt steg i den riktningen.

Med det, fru talman, yrkar jag återigen bifall till utskottets förslag och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 50 SANNA BACKESKOG (S):

Fru talman! I dag debatterar vi propositionen *Ersättningsregler med brottsoffret i fokus*. Och jag vill börja med att säga: Bra jobbat, justitieminister Gunnar Strömmer. Tack för detta!

Huvudspåret i den här propositionen handlar om att det ska bli enklare för brottsoffer att få ut sin brottsskadeersättning utan att de själva ska behöva ha kontakt med sin förövare. Barn som är brottsoffer ska få sina ersättningar bättre skyddade fram till myndighetsdagen.

Detta är viktigt och bra, och det är ett naturligt nästa steg på de förbättringar vi socialdemokrater gjorde förra mandatperioden när vi genomförde den då största brottsofferreformen på 20 år. Bland annat fördubblades nivåerna på kränkningsersättning. Det infördes en särskild anhörigersättning för efterlevande, och utmätningsreglerna förbättrades så att betalning till brottsoffer prioriterades högre vid skulder till kronofogden.

Från och med den 1 september i år blir ersättningsreglerna faktiskt ännu lite enklare, tydligare och rättvisare. Extra glädjande är att alla partier är överens om att vi måste stärka brottsoffers rättigheter.

Men jag vill inte bara tacka regeringen för den här propositionen, utan jag vill framför allt rikta ett varmt och stort tack till civilsamhället: Unizon, Roks, Brottsofferjouren, Riksorganisationen för anhöriga till våldsdödade, Rädda Barnen och andra barnrättsorganisationer – för att nämna några. Ni gör ett makalöst arbete i att ge unikt stöd till den enskilda, i att opinionsbilda och i att folkbilda – även oss politiker. Också riksdagsledamöter har två öron och en mun.

Det är så viktigt att vi får en gedigen förståelse för hur det kan upplevas att utsättas för brott och våld och inte fångas upp av samhällets skyddsnät och för var de största bristerna finns.

Några av de starkaste berättelserna, som har satt sig hos mig, handlar om eftervåldets fruktansvärda konsekvenser. Det handlar om mammor som flyr med sina barn från en livsfarlig partner. Även i de få fall man faktiskt lyckats få fram tillräcklig bevisföring för en fällande dom kan förövaren ändå fortsätta plåga sina offer genom eftervåld. Det kan handla om

en utdragen bodelning, upprepade vårdnadstvister och rätten till den tidigare gemensamma bostaden. Det är helt orimligt att ett brottsoffer då också ska behöva stå där ensam och kräva sitt rättmätiga skadestånd.

Det finns dock även andra berättelser, till exempel från dem som får sina hem helt förstörda på grund av att gängen begår misstag i sina galna sprängdåd. Även de har vittnat om stort trauma, en stark upplevelse av ensamhet och allt bör med försäkringsbolag, hotellnätter och ersättningar. Där är brottskadeersättningen såklart också en viktig del.

Jag tror alltså att den här propositionen behövs, för alla brottsoffer i landet. Jag vill dock höja ett varningens finger. Människor får inte tro att det nu blir lekande lätt för brottsoffer att få ut ersättning direkt efter dom. Så är det tyvärr inte. Men den största och viktigaste vinsten är att brottsoffret inte själv ska behöva begära in skadeståndet från sin förövare.

För ordningens skull vill jag dock förtydliga att även det nya regelverket kan innebära en uppdelning och ett splittrat system mellan Brottsoffermyndigheten, försäkringsbolaget och Kronofogden.

Jag tycker att stiftelsen Tryggare Sverige har tydliggjort luckorna i propositionen väl. De betonar bland annat att det är skillnad på brottskadeersättning och skadestånd. De varnar också för att en underfinansiering av Brottsoffermyndigheten kan försena och försvåra handläggningstider och bemötande.

Tryggare Sverige hänvisar också till utredningens eget resonemang om ett väldigt smalt utredningsdirektiv, som gör det omöjligt att i grunden göra om ersättningssystemet för brottsoffer. De säger i sitt remissvar: "Avslutningsvis ser vi därför gärna att den här utredningen ... får ett nytt och utvecklat mandat med vidare direktiv för att gå vidare och utreda hur det samlade brottsofferomhändertagandet måste fungera under de närmaste 10 åren åtminstone." Jag kunde inte hålla med mer.

Fru talman! Vi socialdemokrater står bakom propositionen, men vi har två reservationer.

För det första föreslår vi en kontrollstation, att man följer upp utfallet av lagstiftningen så att brottsoffer upplever utbetalningarna som avsevärt smidigare också i praktiken. Vi föreslår också att man följer upp det utvidgade skadeståndsansvaret för vårdnadshavare, så att man ser att de redan befintliga jämkningsreglerna fungerar och tillämpas mot orimliga skadeståndskrav och att det inte slår hårt mot familjer med en redan mycket utsatt ekonomisk situation och med det snarare fungerar kontraproduktivt.

För det andra vill vi socialdemokrater se en brottsofferlag. Alltför många brottsoffer vittnar om en stark känsla av ensamhet efter att ha blivit utsatt för brott. Det är besvärligt att navigera mellan olika lagar och instanser och att få rätt stöd och rätt information i rätt tid.

Många känner att man faller mellan de berömda stolarna och att det saknas ett helhetsgrepp om ens livssituation, som kan te sig otroligt krisartad efter att man blivit utsatt för brott. Mer måste göras för att stärka brottsoffers ställning och för att säkerställa ett tydligt och bra bemötande från hela samhället – oavsett vem man är och var i landet man bor.

Målet tänker jag måste vara att man redan vid det första mötet med polis eller kanske socialtjänst eller hälso- och sjukvård, där man berättar vad man blivit utsatt för, ska få en tydlig genomgång av sina rättigheter, vem som ansvarar för vad och hur processen kommer att se ut när man

anmäler brottet. Det ska självklart anpassas efter vilken typ av brott man har blivit utsatt för.

Vi vill därför att det utreds och införs en ny brottsofferlag där brottsoffers behov samlas och rättigheter stärks. En ny lag behöver ta fasta på lite olika delar, som utredningen behöver titta på.

För det första behövs det stöd och rättigheter i de rättsliga processerna. Det kan handla om information om förundersökning, möjlighet till stöd i domstol samt rätten till målsägandebiträde, skadeståndets regelverk och information när förövaren har permission eller slut på verkställighet. Det kan också handla om rätten att få sin sak prövad när man blivit utsatt för kränkning, även om förövaren står åtalad för andra brott med strängare straff.

För det andra behövs det stöd i det praktiska och operativ samverkan nära brottsoffret. Det kan handla om till exempel en task force när ens hem blivit utsatt för sprängning eller om allt det praktiska stöd som behövs för att kunna fly med sina barn från en livsfarlig, våldsam man.

För det tredje behövs det kvalificerat stöd av hälso- och sjukvården. Att bli utsatt för brott är oerhört traumatiskt. Rätten till stödsamtal och traumabehandling kan behöva förtydligas. I vissa fall gäller det även behovet av samverkan mellan exempelvis psykiatri och socialtjänst.

För det fjärde behövs det stöd för ett nytt liv i trygghet och frihet. För den som lämnar en våldsam relation eller flyr från hedersförtryck kan det innebära behov av ekonomiskt stöd, hjälp med stadigvarande boende och stöd till en trygg egenförsörjning.

Sist men inte minst har civilsamhället en viktig roll. Det unika och viktiga stöd som en ideell förening, som kvinnojourerna och Brottsofferjouren, kan ge är värt att lyfta fram särskilt. En brottsofferlag behöver också kunna inkludera civilsamhällets förutsättningar att exempelvis bedriva skyddade boenden, ingå IOP-avtal och samverka nära med kommunerna.

Fru talman! Bäst för brottsoffer är såklart när brott aldrig begås. Det förebyggande arbetet behöver intensifieras. Men när brott ändå sker måste samhällets samlade stöd finnas där för den utsatta. Det handlar om trygghet, om respekt och om upprättelse.

Det ser ut att bli en väldigt jämn omröstning. Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Centerpartiet och Vänsterpartiet står bakom att utreda en brottsofferlag. Nu håller vi tummarna att fler vill ansluta sig till detta vid vote-ringen på onsdag.

Jag yrkar bifall till reservation 2, om en brottsofferlag, och reservation 3, om en kontrollstation.

I detta anförande instämde Joakim Järrebring (S).

Anf. 51 RASHID FARIVAR (SD) replik:

Fru talman! Tack för anförandet, ledamoten Sanna Backeskog! För mig är det extremt glädjande att lyssna på ledamoten. Jag är glad att ledamoten och Socialdemokraterna ger oss och regeringen bekräftelse på att vi gör rätt i fråga om vissa ärenden och förslag.

Jag förstår att det är ledamotens första mandatperiod i riksdagen, liksom det är för mig, men jag hoppas att ledamoten ändå kan svara på min fråga.

Socialdemokraterna hade makten i åtta år. Anledningen till att jag står här i dag är att Socialdemokraterna inte kunde hantera brottsligheten och kriminaliteten i vårt samhälle. Hade de gjort det hade jag inte stått här. Det var Socialdemokraternas misslyckande under Löfvens och Anderssons regeringar som tvingade mig att engagera mig politiskt.

Min fråga till ledamoten Sanna Backeskog är: Varför gjorde Socialdemokraterna ingenting under åtta år för att bekämpa brottslighet, kriminalitet och gängskjutningar? Morgan Johansson lovade i fyra år att man skulle knäcka gängen. Men antalet skjutningar och dödsskjutningar gick bara upp. Det hände ingenting.

Varför gjorde Socialdemokraterna ingenting? Nu är de plötsligt hardcore när det gäller att ställa sig på brottsoffrets sida och att bekämpa kriminalitet och skjutningar. Varför gjorde de ingenting på åtta år, mellan 2014 och 2022?

Anf. 52 SANNA BACKESKOG (S) replik:

Fru talman! Tusen tack till Rashid Farivar för frågan, som ger mig chans att prata lite om Socialdemokraternas tidigare brottsofferpolitik! Jag känner mig trygg med och stolt över att vi lyckades åstadkomma mycket under de åren. Vi fick ett helt blankt papper från regeringen Reinfeldt i brottsofferpolitiken. Den här mandatperioden har vi tittat tillbaka och velat utveckla vår politik, och vi har fått fler och nya idéer om vägar framåt.

Jag vill fokusera på frågan om brottsoffer, eftersom det är den som debatten gäller. I regeringsställning stärkte vi stödet till landets kvinnojourer och brottsofferföreningar och gjorde stödet mer långsiktigt, vilket var bra och viktigt. Som jag nämnde i mitt anförande gjorde vi också väldigt mycket gällande ersättningar. Vi gjorde en kraftig höjning, minst en fördubbling, av kränkingsersättningarna, som var ganska låga under regeringen Reinfeldt. Vi utvidgade också rätten till kränkingsersättning för poliser och andra yrkesgrupper. Vi stärkte rätten till ersättning för efterlevande anhöriga genom en ny form av ideell ersättning, en så kallad särskild anhörigersättning. Den tycker jag är särskilt viktig. Vi utvidgade också möjligheterna för brottsoffer att utmäta gärningspersonens frihetsberövande ersättning.

Jag är väldigt glad över den positiva inställningen till mitt anförande. Om Sverigedemokraterna nu säger sig värna brottsoffer, varför vill man inte se en samlande brottsofferlag som på riktigt skulle stärka och samla brottsoffers rättigheter?

Anf. 53 RASHID FARIVAR (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Sanna Backeskog för svaret, som jag verkligen uppskattar.

För att svara på frågan: Vi har tillsammans med regeringen gjort enorma reformer för att bekämpa kriminalitet, för ersättning till brottsoffer och för att se till att kriminella hamnar bakom lås och bom, så att de inte kan begå brott. Brottsoffer ska kunna få upprättelse både ekonomiskt genom kronofogdens utmätningar och genom att gärningsmannen får rätt straff. Vi har gjort enormt mycket. Socialdemokraterna har lagt ett förslag på bordet om en utredning. Jag tror att det här kan vara bra att utreda. Vi har gjort väldigt mycket på området, men jag utesluter inte att vi tillsätter en sådan utredning om vi får bilda regering med M, KD och L efter valet.

Socialdemokraterna hade dock åtta år på sig att tillsätta en sådan utredning, ta emot den och genomföra lagändringen, men de gjorde inte det. Det exempel som jag lyfte om ersättning till en gärningsman som hade suttit lite för länge i häkte var så orättvist mot ett våldtäktsbrottsoffer att alla medier i Sverige rapporterade om det. Trots detta gjorde Socialdemokraterna ingenting.

Jag ställer min fråga en gång till. Socialdemokraterna hade under åtta år alla möjligheter att göra vad de säger att vi ska göra i dag. Varför gjorde de inte det på åtta år? Vi har haft makten i fyra år nu.

Anf. 54 SANNA BACKESKOG (S) replik:

Fru talman! Vi gjorde väldigt mycket viktigt. På kvinnofridsområdet införde vi barnfridsbrottet, höjde minimistraffet för grov fridskränkning och gjorde skärpningar av kontaktförbudet. I dag vill vi gå längre och införa områdesarrest; det ska vara förövarens geografiska område som begränsas och inte brottsoffrets. Där hoppas jag att vi en dag kommer att vara överens.

Det är också väldigt glädjande att ledamoten ser positivt på att utreda en brottsofferlag. Det finns chans att votera om det redan nu på onsdag. Anledningen till att vi inte införde en sådan tidigare tror jag var att vi gjorde många andra saker, och jag vet inte heller om vi hade sett det här framför oss förrän vi i början av den här mandatperioden träffade Brottsofferjouren. Äras den som äras bör! Civilsamhället är otroligt viktigt – lyssna på civilsamhället! Brottsofferjouren beskrev tydligt ensamgörandet och hur människor faller mellan stolarna och slussas mellan olika instanser. Man gav också förslaget att införa en brottsofferlag. Det tyckte vi socialdemokrater var utmärkt.

Detta var också någonting som justitieminister Gunnar Strömmer utlovade i valrörelsen 2022. Det hade varit väldigt smakfullt om man hade följt upp det vallöftet och i alla fall tillsatt en utredning av hur en brottsofferlag skulle kunna införas, om man nu menar allvar med att man vill ha ett perspektivskifte och ha fokus på just brottsoffers rättigheter.

Jag är stolt och glad över vad vi har gjort, men vi har inte gjort tillräckligt. Föregående regering gjorde inte tillräckligt för landets brottsoffer, regeringen dessförinnan gjorde inte tillräckligt och nuvarande regering har absolut inte gjort tillräckligt. Detta är den första proposition vi debatterar under mandatperioden – som snart är slut – som har att göra med brottsoffers rättigheter. Jag sitter i justitieutskottet och deltar i de debatter som handlar om brottsoffer och deras rättigheter. Förra veckan debatterade vi heder, och det var den första proposition som grundade sig på en utredning som nuvarande regering tillsatt. De tidigare propositioner vi har debatterat och beslutat om har grundat sig på utredningar som vår regering tillsatte. Jag tror att vi allihop i den här kammardebatten har mycket att göra för brottsoffer.

Anf. 55 LUDVIG CEIMERTZ (M):

Fru talman! Brottsoffer ska ges upprättelse, inte tvingas jaga sina egna skadestånd. Det känns ganska bra att uttrycka den meningen igen i denna talarstol. Jag har uttryckt den meningen i många sammanhang och i många situationer, även här. Så här i min sista kammardebatt under min tid i

riksdagen känns det bra att inleda med att brottsoffer ska ges upprättelse, inte tvingas driva in sina egna skadestånd.

Ändå, fru talman, är det precis så systemet länge har fungerat i Sverige. Den som har blivit misshandlad, rånad eller utsatt för grova kränkningar har trots fällande dom alltför ofta själv behövt jaga sin egen förövare för att få ut den ersättning domstolen fastslagit. Det är inte rimligt, fru talman, och det är därför denna proposition är så viktig.

Fru talman! Med en moderatledd regering har det genomförts ett grundläggande perspektivskifte i svensk rättspolitik, från fokus på gärningsmannen till fokus på brottsoffret och samhällets behov av skydd. Farliga människor ska sitta inne, så att skötsamma människor vågar vara ute. Då måste också rättsstaten fungera för dem som utsatts för brott.

Under alltför lång tid har brottsoffer i Sverige fått bära en orimligt stor del av konsekvenserna av brott. Den som blivit rånad, misshandlad, hotad eller utsatt för sexualbrott har inte bara behövt hantera trauma, rädsla och otrygghet utan har dessutom själv tvingats navigera i ett krångligt system där staten lite för ofta tagit ett steg tillbaka och sagt: Försök själv först!

Fru talman! Det mest talande exemplet är ändå det system som vi har haft för skadestånd vid brott och som vi nu debatterar en förändring av. De som har fått rätt i domstol och fått fastslaget att de blivit utsatta för brott har ändå ofta tvingats kontakta sina egna förövare för att få ut skadestånd. I många fall har brottsoffer själva behövt gå till kronofogden och själva behövt driva processer vidare mot de personer som slagit, hotat, rånat eller kränkt dem.

Detta är, fru talman, ärligt talat ett fullständigt orimligt system, och det är just därför denna proposition är så viktig. Den signalerar ett verkligt perspektivskifte. När domen vinner laga kraft ska brottsoffret inte längre behöva jaga sin förövare. Staten ska ta över ansvaret. Brottsoffermyndigheten ska kunna betala ut ersättning direkt och därefter kräva tillbaka pengarna från gärningsmannen. Det blir inte bara en teknisk förändring – det är en principiell förändring. Det är staten som ska ta konflikten med gärningsmannen, inte brottsoffret.

Vi flyttar fokus – från gärningsmannen till brottsoffret, från förövarperspektiv till samhällsskydd och upprättelse. Vi säger att de som har blivit utsatta för brott ska mötas av ett samhälle som står på deras sida. Det handlar om rättvisa, men det handlar också om förtroende för rättsstaten.

Om människor upplever att staten inte förmår att skydda dem, inte hjälper dem och inte ens ser dem efter att brottet är begånget, då urholkas tilliten till hela systemet. Det allra minsta man kan begära är ändå att få den ersättning som man har rätt till.

Fru talman! Propositionen innehåller också flera andra viktiga förändringar. Vi föreslår att möjligheterna att utmäta ersättningar till förmån för brottsoffer ska utvidgas. Det innebär exempelvis att skadestånd, brottsskadeersättning och försäkringsersättningar i större utsträckning ska kunna utmätas för att betala skulder till brottsoffer. Det är en rimlig förändring.

Det har faktiskt funnits fall där människor som har blivit utsatta för allvarliga brott har fått rätt i domstol och ändå inte fått en krona i ersättning. Samtidigt har gärningsmannen själv från annat håll kunnat ta emot stora ersättningar som inte har gått att utmäta.

Fru talman! Just det är svårt att beskriva som något annat än ett hån mot brottsoffer. Den som är skyldig ett brottsoffer pengar ska inte samtidigt kunna skydda sina egna tillgångar bakom olika ersättningssystem. Brottsoffrets rätt till upprättelse måste väga tungt även här.

Fru talman! I denna proposition förändras även reglerna när det gäller ersättning vid frihetsberövande. Det ska bli enklare att sätta ned eller helt neka ersättning till personer som själva har försvårat utredningen, undanröjt bevis, försökt påverka rättsprocessen eller undandragit sig lagföring. Det är en rimlig förändring.

Fru talman! Det kan inte vara så att personer med tydlig koppling till kriminell aktivitet motarbetar rättsprocessen och sedan utan vidare förväntar sig statlig ersättning som om de själva helt saknar ansvar för situationen. Rättsstaten bygger inte bara på rättigheter. Den bygger också på ansvar. Den som själv bidrar till att försvåra en rättsprocess ska inte kunna räkna med att staten okritiskt betalar ut ersättning i efterhand.

Fru talman! Jag vill också uppehålla mig vid frågan om principalansvaret, alltså vårdnadshavares ansvar för skador som deras barn orsakar genom brott.

Fru talman! Nu kanske jag säger något radikalt i denna talarstol, men föräldrar har ansvar för sina barn. Här väljer Vänsterpartiet och Miljöpartiet att reservera sig mot regeringens förslag. Det är på ett sätt talande. Här blir skillnaden i synsätt väldigt tydlig.

Vi menar att föräldraansvar spelar roll, och att föräldraansvar är direkt avgörande. När barn begår brott uppstår verkliga konsekvenser för verkliga människor. Butiker vandaliseras, människor blir rånade på telefoner, människor misshandlas och fönster krossas. Då måste någon bära kostnaden. Frågan är inte om någon ska göra det, utan vem.

Vi menar att det inte är rimligt att brottsoffret ensamt ska stå kvar med konsekvenserna medan vuxenvärlden kan fransäga sig ansvar. Det är därför som vi skärper principalansvaret och höjer beloppet till en tredjedel av prisbasbeloppet. Det är en tydlig markering av att föräldraansvar spelar roll, och att det måste vara utgångspunkten.

Låt mig också vara tydlig. Det betyder inte att domstolar ska bortse från ekonomisk utsatthet eller särskilda omständigheter. Jämningsreglerna finns kvar. Domstolar kan fortfarande undvika orimliga resultat. Men samhället måste säga att föräldraansvar har betydelse. Föräldrar ansvarar för sina barn.

Fru talman! När oppositionens huvudsakliga invändning i ett betänkande som handlar om brottsoffer i stället handlar om omsorg om gärningspersonens situation blir det också tydligt varför ett perspektivskifte i rättspolitiken med större fokus på brottsoffret och samhällsskyddet har varit så viktigt. Vi ska inte börja i gärningsmannens situation. Vi ska börja i brottsoffrets verklighet.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag också, eftersom det har varit på tal, beröra frågan om en särskild brottsofferlag. Den frågan har lyfts fram här i dag.

Det är en fråga som Moderaterna rent politiskt var först ut med att lyfta fram. Ambitionen med en samlad brottsofferlag är i grunden god. Brottsoffer ska lättare kunna förstå sina rättigheter och få överblick över det stöd som samhället erbjuder.

Men när Justitiedepartementet började titta på frågan och hur man skulle utforma det visade det sig vara väldigt juridiskt komplicerat. Brottsoffers rättigheter finns på många ställen i generella lagar som gäller fler än bara brottsoffer. Att då bryta ut enstaka bestämmelser riskerar att göra regelverket mer splittrat, mer svåröverskådligt och i praktiken mindre träffsäkert.

Vi menar att fokus måste ligga på det som gör störst skillnad här och nu. Därför valde vi en annan väg genom att ge tydliga regeringsuppdrag att stärka Brottsofferguiden, stärka information till brottsoffer och stärka det nationella samordningsansvaret. Framför allt stärker vi brottsoffers rättigheter i praktiken, som exempelvis i denna proposition, eller för den delen i den proposition som vi diskuterade för bara för ett par timmar sedan, där vi har satt brottsoffrets perspektiv först.

Brottsoffer behöver framför allt ett system som fungerar när de utsätts för brott, inte fler år av lagtekniska omstruktureringar. Med det, fru talman, yrkar jag bifall till propositionen.

Eftersom detta är min sista debatt i riksdagen innan jag i samband med valet lämnar riksdagen och också politiken vill jag rikta ett jättestort tack till hela talmanspresidiet och till alla kollegor i riksdagen på både regeringssidan och oppositionssidan.

Det har varit väldigt trevligt och väldigt lärorikt. Jag har alltid uppskattat debatter och diskussioner. Det känns tryggt att veta att när jag nu lämnar riksdagen finns det gott om kloka människor kvar här från vänster till höger som fortsätter att ta ansvar för Sverige. Tack så mycket, fru talman! (Applåder)

I detta anförande instämde Rashid Farivar (SD) och Martin Melin (L).

Anf. 56 SANNA BACKESKOG (S) replik:

Fru talman! Jag vill också rikta ett tack till ledamoten Ludvig Ceimertz för ganska rimliga diskussioner när det gäller brottsofferfrågor och mäns våld mot kvinnor som vi har haft med varandra i den här kammaren och utanför kammaren.

Jag har verkligen uppskattat att ledamoten har hållit sig för god för att använda landets våldsutsatta, kanske framför allt kvinnor och barn, som slagträ för att vinna några billiga politiska poänger.

Jag tycker att ledamoten Ceimertz verkligen har haft blicken på målet för att förbättra för landets alla brottsoffer. Det uppskattar jag.

Jag skulle också vilja säga någonting om brottsofferlagen. Den 6 september 2022, precis innan valet, lovade Moderaterna att införa en brottsofferlag. Man slog på stora trumman.

Gunnar Strömmer var då inte justitieminister, men aspirerade på den posten. Han är själv jurist och borde veta vad som är komplicerat och inte, och han lovade att införa en brottsofferlag.

I februari 2023, efter att vi socialdemokrater hade gjort ett politiskt utvecklingsarbete, sträckte vi ut handen till Moderaterna om att kroka arm i att ta fram utredningsdirektiv till en brottsofferlag.

Under nationella brottsofferveckan, där justitieministern höll inledningstal, samma månad satt jag i publiken och blev mycket glad när justitieministern talade positivt om en brottsofferlag. Jag minns det.

Jag blir förvånad när man säger att man har tittat på frågan. Det finns inga offentliga handlingar som vi andra riksdagsledamöter kan följa upp. Det finns ingen utredning. Varför vill ni inte stå bakom att utreda frågan?

Prot. 2025/26:129
1 juni

*Ersättningsregler med
brottsoffret i fokus*

Anf. 57 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik:

Fru talman! Tack för frågan, ledamoten Backeskog!

Jag vill inleda med att tacka för de vänliga orden. Jag kan fullständigt hålla med om det som sades om brottsoffren. Det är helt ömsesidigt. Vi har haft ett stort gemensamt intresse i dessa frågor och diskuterat det vid ett flertal tillfällen, vilket jag alltid har uppskattat. Stort tack för det!

Låt mig svara på ledamoten Backeskogs fråga, som har många delar. Regeringen gick fram med att vi vill se en samlad brottsofferlag för att vi vill ha ett större fokus på brottsoffer i svensk politik. Vi tycker att det under alldeles för lång tid har varit ett alltför stort och ensidigt fokus på gärningsmän och på gärningspersoners rättigheter och rätt till stöd. Vi menar att det är viktigt att flytta perspektivet till brottsoffers rättigheter och brottsoffers behov av upprättelse och stöd.

Regeringen lyfte frågan om att samla detta i en särskild brottsofferlag, men när man började titta på detta konstaterades det att det snarare riskerade att försvåra och förvärpa situationen och göra det hela mer svåröverskådligt. Det riskerade att leda till fler fall där lagar står mot varandra.

Regeringen menar därför att det är en större vinst att ha ett tydligare brottsofferfokus i de lagstiftningar vi går fram med. I varje lagstiftning har vi som grundpelare att ha fokus på brottsoffers rätt till upprättelse och stöd.

Det är också därför vi har gett tydliga regeringsdirektiv till Brottsoffermyndigheten att samordna detta och ge en tydligare bild av vilka rättigheter man har som brottsoffer och vilka möjligheter till stöd som finns. Det ska finnas ett tydligt stöd när det gäller detta.

Fru talman! Ytterst handlar det inte om i exakt vilken pärm i lagstiftningen det står om brottsoffers rättigheter utan om vilken effekt lagen har i verkligheten.

Anf. 58 SANNA BACKESKOG (S) replik:

Fru talman! Vi socialdemokrater är inte heller noga med i vilken pärm lagen finns. Men en samlad lagstiftning ger ändå ett enhetligt och tydligt besked inte bara till alla landets brottsoffer och deras anhöriga utan såklart också till de aktörer som man vill ålägga ett särskilt ansvar att ge just rätt information, rätt stöd och rätt hjälp i tid.

Låt mig fråga så här: Finns det några delar i det som vi menar skulle kunna finnas i en brottsofferlag som Moderaterna skulle vilja titta vidare på? Jag kan nämna några som jag är särskilt intresserad av.

Det handlar om rätten att få sin sak prövad när man har blivit utsatt för kränkning även om förövaren står åtalad för andra brott med strängare straff.

Det handlar om det operativa och den nära samverkan. Jag brukar nämna Trygghetens hus i Bollnäs som ett mycket gott exempel. Just försättningsarna för socialtjänst, polis och hälso- och sjukvård lokalt att kroka arm är jag lite extra intresserad av.

Det handlar också om civilsamhällets otroligt viktiga roll. Nu har det gått fyra år av en väldigt osäker tid just för civilsamhället. Brottsofferjouren fick ett ganska rejält neddraget anslag det första året och sedan en gång till. Det finns ingen trygg finansiering för dess stömlinje.

Kvinnojourerna står nu med nästan 40 skyddade boenden som har lagts ned eller som är vilande på grund av Ivos krav på tillståndsplikt. Där ser vi en misslyckad implementering, även om intentionen var väldigt god.

Är det något av det här som ledamoten skulle vilja säga att Moderaterna är beredda att titta vidare på redan före valet?

Anf. 59 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik:

Fru talman! Stort tack, ledamoten, för frågeställningen och för att det lyfts flera viktiga saker!

Regeringen har gett ett tydligt uppdrag till Brottsoffermyndigheten att vara en samlande och sammanhållande kraft för att säkerställa att brottsoffers rättigheter kan samlas. Vi menar att detta är ett bättre sätt att samla brottsoffers rätt till stöd och brottsoffers rättigheter än att lägga det i en lång utredning som faktiskt riskerar att ge motsatt effekt. Därför har regeringen valt att göra på detta sätt.

Nu tappade jag frågeställningarna. Jag borde ha noterat dem, men Sanna Backeskog stal mitt ena block!

(SANNA BACKESKOG (S): Skyddade boenden, till exempel.)

När det gäller rätten att få sin sak prövad, vilket var den första frågeställningen, går regeringen fram med till exempel avskaffande av mängdrabatten. Varje brott har ett brottsoffer, och varje brott ska därför utredas och få konsekvenser. Jag tycker att det är viktigt med ett tydligt brottsofferperspektiv, och jag hoppas att Socialdemokraterna kan tänka sig att ställa sig bakom detta förslag i ett senare skede. Jag tror inte heller något annat.

Stödet till civilsamhället är oerhört viktigt. Det är viktigt att civilsamhället kan ha en långsiktig finansiering, och det kan gå till på olika sätt. Vi moderater har exempelvis föreslagit att man ska ta förverkade tillgångar från kriminella. De förverkade tillgångar vi tar genom exempelvis självständigt förverkande ska kunna läggas i en brottsofferfond för att finansiera stöd till brottsoffer och till civilsamhället.

Pengar som har gått från kriminell verksamhet ska på det viset gå direkt tillbaka till brottsutsatta. Jag tycker att det är en rimlig ordning, och jag hoppas att vi ska kunna komma fram med detta.

Anf. 60 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Fru talman! Tack till Ludvig Ceimertz för det engagemang och det patos som du har visat i många frågor som vi delar engagemanget i! Det handlar om att stävja mäns våld mot kvinnor och barn och om brottsofferperspektiv i stort.

Jag har jobbat länge på Brottsoffermyndigheten som informationschef. Jag vet en del om hur processerna går till där, och jag vet att det inte är helt korrekt att säga att det är brottsoffret som får jaga gärningspersonen.

Om man väl har fått en dom skickas den till Kronofogden, som tar kontakt med brottsoffret om man har en målsägandeposition med rätt till skadestånd. Sedan får man frågan: Vill du att vi hjälper dig att driva in skadeståndet eller kolla om gärningspersonen har möjlighet att betala? Om man svarar ja på frågan och det finns möjlighet att driva in något gör Kronofogden det utan kostnad. Om det däremot inte finns några pengar är bollen kvar hos brottsoffret, och då ska Brottsoffermyndigheten hantera den delen av skadeståndet. Då finns ingen subsidiaritet.

Jag tycker att det är viktigt att framhålla detta, för det har sagts många gånger i debatten här, både nu och tidigare, att brottsoffret själv får jaga gärningspersonen. Det är alltså inte riktigt sant.

Jag skulle också vilja kommentera brottsofferlagen. Jag hör till dem som skriver under på att vi vill ha en utredning. Jag skulle kunna tänka mig att vi, om man drar igång en sådan process, kanske upptäcker saker som vi inte täcker in i nuvarande lagstiftning eller i de uppdrag som Brottsoffermyndigheten har. Jag tycker också att det är ett viktigt grepp man har gjort med att starta en brottsofferguide digitalt, som är lite mer flexibel.

Anf. 61 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik:

Fru talman! Tack till ledamoten Nordborg, som är den enskilda ledamot som jag har haft flest replikskiften med! Det har jag uppskattat väldigt mycket, för det har varit trevligt att diskutera. Även om vi många gånger har varit oense om lösningarna har jag uppskattat alla dessa samtal, så stort tack för det!

Låt mig nu kommentera ersättningen till brottsoffer. Regeringen menar att ett brottsoffer över huvud taget inte ska behöva ta ställning till den frågeställningen. Den som har blivit utsatt för ett brott och kanske blivit hotad eller utsatt för brott i en gängkriminell miljö, där det finns en stor grupp runt det hela, ska inte vara den som tvingas driva personen i fråga till Kronofogden. Den människan ska inte behöva ta ställning till om han eller hon ska driva en person till Kronofogden med de konsekvenser som det i sin tur kan innebära.

Detta ska inte vara brottsoffrets ansvar, utan det ska vara staten som tar ansvaret direkt. Det ska också vara staten som tar ett helhetsgrepp om detta, och brottsoffret själv ska inte behöva göra det. Det tycker vi är rimligt.

När det gäller brottsoffers stöd och behov av upprättelse är det ett vidare perspektivskifte som regeringen lägger brett över alla reformer. Det är det vi går in med när vi gör förändringar. I straffrätten, i ersättningsrätten och i utmätningsreglerna har regeringen ett tydligt brottsofferfokus. Jag menar att det är en effektivare väg. När det gäller att samla lagstiftningen är det effektivare att samla detta hos Brottsoffermyndigheten.

Vi moderater är inte helt och hållet motståndare till en samlad brottsofferlag, men det är komplicerat att bryta ut generella lagstiftningar som inte bara hanterar brottsoffer och lägga dem i en och samma lagstiftning. Det är därför vi menar att det är något som faktiskt skulle kunna försvåra och motverka sitt syfte att ge ett starkare stöd till brottsoffer, som ju är det viktiga.

Anf. 62 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Fru talman! Ja, jag tror att det kan vara komplicerat. Om man inför en brottsofferlag behöver det i varje fall finnas kvar markeringar, i förundersökningskungörelsen eller på andra ställen, av vilket ansvar en del professioner har för att ge information och stödja brottsoffer. Där behöver det finnas något slags dubbelkoppling, oavsett vilken lösning man väljer.

Det är också intressant att det ibland går att få brottsskadeersättning även utan fällande dom. Om någon har polisanmält ett brott finns det en sådan formell rättighet. Då får man undersöka om det finns tillräckligt med objektiva data som gör det troligt att det handlar om ett brott och inte en olycka eller något självförvållat. Detta är viktigt och något jag gärna ser att fler lägger märke till: Det är inte alltid kört även om det inte blir en fällande dom.

Jag undrar hur Ludvig Ceimertz skulle önska att fortsättningen blev när det gäller utvecklingen av brottsoffers rättigheter.

Anf. 63 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik:

Herr talman! Jag tackar Gudrun Nordborg för den fortsatta utvecklingen.

Ledamoten Nordborg sätter fingret på just en sådan sak som är problematisk när det gäller en brottsofferlag, nämligen behovet av att ha dubbelreglering i flera lagstiftningar. Det har pekats ut att vi fortsatt kommer att behöva ha regler i rättegångsbalken, skadeståndslagen, sekretesslagstiftningen, socialrätten och flera andra lagstiftningar och att vi då riskerar att få en dubbelreglering där lagstiftningar i värsta fall talar mot varandra. Det kan ge svårare bedömningar och göra det mer svåröverskådligt och mer splittrat, helt i motsats till våra intentioner bakom att vilja gå fram med en brottsofferlag. Det är ytterligare en del av problematiken, och jag tycker att Nordborg sätter fingret på den.

Hon lyfter också en annan sak som är väldigt viktig, nämligen rätten till brottsskadeersättning. Vi har sett många exempel där människor fått sin port bortsprängd, utsatts för brott utan att det gått att knyta någon gärningsman till brottet eller utsatts för stor skadegörelse. Då är det viktigt att kunna ta ett samlat grepp och ge ersättning.

Vi moderater har föreslagit en särskild brottsofferfond med tillgångar som förverkats från kriminell verksamhet. Jag tror att det vore ett väldigt bra steg att fortsätta med. Jag tror också att ligger ett viktigt symbolvärde i att deklarerat att förverkade tillgångar från kriminell verksamhet ska gå direkt tillbaka till brottsoffer och inte in i statskassan. Pengar från kriminell verksamhet ska gå till stöd till brottsoffer, exempelvis brottsskadeersättningar, till civilsamhällesorganisationer eller till förebyggande sociala insatser där det behövs.

Anf. 64 GUDRUN NORDBORG (V):

Herr talman! Då greppar jag ordet brottsofferfond direkt från Ludvig Ceimertz sista anförande. Det finns ju en brottsofferfond där de medel går in som dömda gärningspersoner måste betala till fonden. Men då går medlen till brottsoffer som kollektiv. De kan till exempel gå till ideella organisationer eller till att finansiera forskning. Många väldigt viktiga projekt har kommit fram den vägen. Mer sådant! Då får vi mer kunskap och mer styrka också inom ideell sektor.

Åter till den proposition vi diskuterar nu. Vänsterpartiet står bakom den i stort, dock inte i den del där man vill skärpa vårdnadshavarens skadeståndsansvar för skador som barnen orsakar genom brott. Om detta handlar reservation 1, som jag yrkar bifall till och som vi har lagt fram tillsammans med Miljöpartiet.

Det så kallade principalansvaret handlar om att en vårdnadshavare har ansvar för sina barn. Det handlar om olika former av ansvar. Man har till att börja med det generella ansvaret enligt culpareglerna i skadeståndslagen. Om du till exempel har varit vårdslös ska du naturligtvis ha ansvar, och det ska du också ha om du har varit vårdslös i relation till barnet och det har lett till brottslig utgång. Men principalansvaret handlar egentligen om att man ska vara ansvarig oavsett om man varit vårdslös, eller till och med orsakat något uppsåtligt, i relation till barnet. Detta vill inte vi vara med om att stärka.

Jag skulle också vilja markera att många tunga remissinstanser tycker att vi måste överväga att avskaffa principalansvaret, till exempel Lunds universitet, Åklagarmyndigheten och Uppsala universitet. Man menar att det saknas stöd för att detta skulle få brottspreventiv verkan och att risken snarare är den motsatta då det drabbar ekonomiskt svaga föräldrar.

Det regeringen föreslår är en höjning av maxbeloppet vid varje skadetillfälle. Det skulle få uppgå till nästan 20 000 kronor, och det är en höjning som är rätt avsevärd – nästan 8 000 kronor mer än den tidigare normen.

Vi vill i varje fall inte ha höjningen. Vi vill inte heller att man inkluderar ren förmögenhetsskada såsom utpressning, bedrägeri eller annan ekonomisk brottslighet i detta. Det skulle riskera att bli alldeles för betungande, menar vi.

Jag vill också lite grann komma tillbaka till brottskadelagen, som vi kom att beröra i det föregående replikskiftet. Det är ju inte enbart brottskadereättning, skadestånd och hur kedjan ser ut för att man ska få ut sin ersättning som är aktuellt här, utan det är många övriga rättigheter som regleras, som rätt till stöd och behandling. Det är en mångfald av olika system som kopplas in, och myndigheter förväntas också samverka med varandra så att det blir effektivt.

Som jag nämnde i replikskiftet tror jag att vore intressant om vi kunde börja om och se om det finns saker som vi borde reglera mer. Därför är vi för en utredning, även om man kan sätta frågetecken för hur lagen kommer att se ut. Kommer det att gå att orientera sig i den på ett bra sätt? Kanske är alternativet med en hemsida på Brottsoffermyndigheten och en brotts-offerguide väl så bra som att slå fast detta i en lagtext. Men en utredning vore väldigt viktig, så att vi kan komma vidare. Brottsofferorganisationerna längtar efter detta och har väldigt stor tilltro till att det skulle fungera.

Jag skulle vilja lyfta några saker till i det svenska rättssystemet som är väldigt smarta och i en del fall unika.

Om det blir åtal i ett brott där det kan vara aktuellt med skadestånd ska åklagaren kontakta brottsoffret och fråga om man vill driva skadeståndsanspråk. I så fall blir det en och samma process. Jag tror att alla kan förstå att det är en viktig poäng: Man behöver inte driva en alldeles egen process och riskera rättegångskostnader, utan detta är ett paket.

Om det är mer avancerat eller om det handlar om enorma belopp kan man behöva bryta ut det till en egen process, men i regel går det att samordna på det här sättet. Om det finns ett målsägandebiträde eller om ett

barn får en särskild företrädare är det de som hjälper till extra med detta och avlastar åklagaren.

Jag skulle önska att rättsväsendet tog dessa delar av processen på större allvar än vad man gör i dag. Det ligger allra sist i rättegångsmanualen. Det avslutar rättegången i domstolen, och det kommer också sist i domen. Det kan vara tidsbrist i båda fallen. Jag skulle önska en bättre utveckling och att domstolarna ägnade mer tid åt att argumentera omkring det här.

När man pratar om en brottsofferlag vill jag också markera att det är minst lika viktigt att de professioner som kommer i kontakt med brottsoffer har regler som markerar deras ansvar i relation till brottsoffret. Det kan handla om information eller om uppföljning.

Ofta har den som har blivit utsatt för ett brott upplevt ett trauma. Då är det oerhört viktigt, vilket några också har nämnt, att man inte bara säger saker muntligt utan att brottsoffret får skriftlig information. Informationen behöver upprepas vid nästa möte så att den verkligen fastnar och så att brottsoffret förstår vilka rättigheter det har.

Det är också ovärderligt att få tips och information om vilka ideella organisationer som finns. Dessa kan betyda ännu mer än de professionella organisationerna och myndigheterna.

Även om den lagstiftning som nu ligger på bordet innebär att Brottsoffermyndigheten betalar ersättningen direkt till brottsoffret skulle varje brottsoffer vilja att det verkligen är gärningspersonen som får betala. Om Brottsoffermyndigheten har betalat kommer den i fortsättningen, precis som i dag, att ha rätt till återkrav, så kallad regressrätt, gentemot gärningspersonen.

Myndigheten kan stå ut med att avbetalningsperioden är lång och sträcker sig flera år framåt, men det ska inte brottsoffret behöva tåla. Det är också viktigt att pengarna ytterst och helst kommer från gärningspersonen och att brottsoffret får sina medel så snart som möjligt.

Om Brottsoffermyndigheten har betalat ut ersättning i en okänd gärningspersons ställe och man senare får fast gärningspersonen får den personen kliva in. Då har man också rätt att driva regress.

Jag kan tycka att det också finns en liten oro med det här systemet. Det kan finnas incitament för försäkringsbolagen att inte längre erbjuda överfallsskydd. Denna oro har tidigare bromsat upp liknande reformer som den som vi diskuterar i dag. I så fall skulle det naturligtvis innebära väldiga kostnadsökningar för staten och en socialisering av det ansvar som försäkringsbolagen tar i dag. Det hoppas jag inte blir fallet.

Jag tror att jag har sagt tillräckligt om att jag inte tycker att föräldrarnas ansvar för barnens handlingar ska utvidgas. Föräldrarna ska ha ansvar för sina barn och uppfostra dem på ett bra och rimligt sätt men inte med nya betungande ersättningsregler. Jag tycker tyvärr att regeringen ofta har en tendens att skjuta ansvaret nedåt i kedjan – ända ned till privatpersoner.

Anf. 65 LARRY SÖDER (KD):

Herr talman! Ersättningsregler med brottsoffer i fokus: Vad är det vi pratar om egentligen? Jag har tre olika exempel på hur det kan se ut:

Exempel 1: En kvinna utsattes för misshandel av sin före detta partner. Domstolen dömde gärningsmannen att betala cirka 50 000 kronor i skadestånd för kränkning och för sveda och värk. Kvinnan vände sig till Kronofogden, men utredningen visade att gärningspersonen var arbetslös, hade

stora skulder och inga utmätbara tillgångar. Hon fick alltså ingen ersättning från gärningspersonen utan fick ansöka om brottsskadeersättning från Brottsoffermyndigheten.

Det är den här delen som vi vill ta hand om. Det ska gå fortare för den som är utsatt att få ut den ersättning som behövs. Den ska inte behöva gå via Kronofogden utan ska kunna få ersättning från Brottsoffermyndigheten med en gång. Det här är ett ganska tydligt exempel på vad regeringen vill.

Exempel 2: En ung man rånades och fick skador. Han fick skadestånd utdömt på runt 30 000 kronor. Processen att driva in pengarna via Kronofogden tog över ett år med upprepade kontakter, blanketter och utredningar. På grund av psykisk ohälsa efter brottet orkade han inte fortsätta processen. Han fick till slut heller ingen ersättning, eftersom han inte fullföljde ansökan om brottsskadeersättning inom tidsfristen.

Det här handlar om två olika delar, men här måste processen vara mycket enklare och tydligare för att brottsoffret ska få den skadeersättning som det faktiskt är berättigat till.

Exempel 3: Ett barn utsattes för grov skadegörelse och hot av en 15-årig person. Domstolen dömde den unge gärningspersonen, och vårdnadshavarna via principalansvar, att betala skadestånd. Föräldrarna saknade förmåga eller vägrade att betala. Det betyder att brottsoffret inte fick någon ersättning från gärningspersonen och fick vänta länge på eventuell brottsskadeersättning.

Detta är en av anledningarna till att vi måste utöka principalansvaret. Föräldrarna måste vara närvarande och kunna ta det ansvaret.

Statistiken visar att sedan 2020 har nästan hälften av brottsoffren inte fått en krona av det utdömda skadeståndet från Kronofogden. Sju av tio har inte fått hela beloppet. Det totala obetalda beloppet ligger på miljarder kronor. Detta är precis vad betänkandet handlar om. Brottsoffren måste kunna få ut ersättning och ska inte stanna i processen med Kronofogden.

Jag menar att alla partier i Sveriges riksdag i princip tycker likadant – förutom när det gäller familjernas och föräldrarnas ansvar. Det kanske inte är så konstigt. Vi kristdemokrater tycker att familjen är den enskildes kärna, som både ska fostra och vara med och ta ansvar. Tyvärr tycker inte alla likadant, och därför finns det också olika åsikter om det i denna del. Vi tycker att det är bra att man utökar principalansvaret för att föräldrarna ska kunna ta ansvar och för att visa i handlingar och ord att man faktiskt måste göra detta.

De centrala ändringarna innebär enklare och snabbare brottsskadeersättning för brottsoffret. Detta har vi alla pratat om. Vi tycker att detta är viktigt, och vi tycker att processen måste gå mycket fortare, inte minst för den som faktiskt utsattes från början. Inte nog med att den blivit utsatt för brott – efteråt tar samhället inte heller hand om den på bästa sätt, utan den kanske får vänta ganska lång tid innan själva processen avslutas. Det tycker inte vi är bra. Med de orden yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 66 ULRIKA LILJEBERG (C):

Herr talman! Vi debatterar i dag civilutskottets betänkande *Ersättningsregler med brottsoffret i fokus*. Det är ett välkommet betänkande. De förslag som läggs fram handlar om snabbare brottsskadeersättning, skärpt ansvar för vårdnadshavare och bättre möjligheter att driva in skadestånd.

Det är alla viktiga steg i rätt riktning. Det är steg som stärker brottsoffrens ställning och minskar skadeverkningarna av brott. Därför kommer jag att yrka bifall till utskottets förslag. Men de här stegen är inte tillräckliga. Även om de är viktiga är de delar i ett system som i grunden är fragmenterat och svåröverskådligt för den som drabbas hårdast, det vill säga brottsoffret.

Debatten om brott och straff domineras med rätta av det grova våldet – skjutningarna och sprängningarna. Det är brott som skakar vårt samhälle i grunden. Att förlora ett barn, ett syskon, en förälder eller en nära vän genom ett mord måste vara en av de värsta upplevelserna, om inte den värsta, i livet. För dem som drabbas känns det extra välkommet att inte behöva ha kontakt med de skyldiga för att till exempel få ut skadestånd.

I skuggan av rubrikerna finns en annan mer dämpad men ofta lika smärtsam verklighet. Det är verkligheten för de otaliga offer för de brott som sällan når löpsedlarna men som drabbar många.

De mest skyddslösa offren är barnen. Brottstatistiken är mörk läsning. Tusentals barn utsätts varje år för misshandel, hot och ofredanden. Flickor är kraftigt överrepresenterade när det gäller sexualbrott, en brottslighet som i allt större utsträckning sker i den digitala miljön. Hemmet, som ska vara den tryggaste av platser, är för många en brottsplats. Skolan, som ska vara en plats för lärande och utveckling, är för många en plats för våld och kränkningar.

Mycket har gjorts i form av ökade resurser till rättsväsendet och skärpta lagar, men det räcker inte ända fram. Det jag vill säga när vi pratar om brottsoffer är att vi måste bli bättre på att skydda alla, och i synnerhet barnen, från att alls bli offer. Vi behöver se det brottsförebyggande arbetet – som ofta ifrågasätts i den här kammaren – som ett brottsförebyggande arbete. Det förebyggande arbetet är helt avgörande. Det bästa sättet att hjälpa brottsoffer är att se till att brott förhindras och att brott aldrig sker. Här kan vi som land göra mer.

Herr talman! Jag vill också passa på att lyfta fram alla de brottsoffer som drabbas av den utbredda mängdbrottsligheten. Vi pratar om stölder, bedrägerier och skadegörelse. Det är brott som många, bland annat Riksrevisionen, konstaterat att polisen inte hanterar effektivt och där uppläringsprocenten i värsta fall är så låg som några procent.

Brottsförebyggande rådet visar att andelen uppklarade mängdbrott inte har förbättrats trots en historisk satsning på fler polisanställda. För den enskilde företagaren som upprepade gånger blivit bestulen i sin butik, för den äldre som blivit lurad på sina besparingar och för familjen som har haft inbrott i sitt hem är det inte bara mängdbrott. De är i allra högsta grad viktiga brottsoffer. Brotten innebär en djup kränkning, en förlust av trygghet och ofta en känsla av att man blivit övergiven av samhället. Mängdbrotten är polisens akilleshäla och något som i förlängningen riskerar samhällskontraktet.

Jag tycker att det är viktigt att ta tillfället i akt att lyfta fram alla sorters brott och se alla brottsoffer. Därför yrkar jag inte bara bifall till förslagen i betänkandet, som är bra och välkommet, utan även till reservation 2. Förslagen i propositionen är bra, men de lagar och regler som rör brottsoffers rättigheter är utspridda, svåröverskådliga och fragmenterade. För den enskilde som kanske just utsatts för ett trauma är det en omöjlig uppgift att navigera i det här systemet.

Brottsofferjourer och en rad andra remissinstanser har länge pekat på att samhällets stöd inte är likvärdigt i landet och att samordningen brister. Vi misslyckas både med det brottsförebyggande arbetet och med arbetet med de utsatta – brottsoffren. Det är därför Centerpartiet vill utreda möjligheten att samla brottsoffers rättigheter i en enda brottsofferlag som juridiskt men också pedagogiskt sätter offrens behov i centrum, tydliggör rättigheter och skyldigheter för alla inblandade parter och gör det enklare för både brottsoffer och dem som arbetar med och för brottsoffer att förstå vad som gäller.

En viktig aspekt är också att säkerställa att alla brottsoffer, oavsett var i landet de bor eller vilka brott de utsatts för, får det stöd och skydd och den upprättelse de har rätt till. Det är en fråga om rättvisa och anständighet. Med det anförda yrkar jag återigen bifall till förslagen i civilutskottets betänkande och även till reservation 2.

Anf. 67 MARTIN MELIN (L):

Herr talman! För 30 år sedan blev jag nedslagen av en person i samband med att jag skulle gripa honom. Jag arbetade då som polis. Jag fick en rejäl smäll i ansiktet och föll till marken. Det var okbenet som hade fått sig en smäll. Halva mitt ansikte var ganska uppsvällt dagarna efteråt, och det gjorde rejält ont. Personen kunde trots detta snabbt gripas i närområdet. Han fälldes sedan för brottet våld mot tjänsteman, och jag tilldömdes ett skadestånd på 1 000 kronor. Jag fick såklart inga pengar.

Den här personen hade ingen lust att betala skadestånd till mig, och jag lät det bero. Men en dag, ett par år senare, tänkte jag om. Han skulle inte få komma undan. Han hade blivit tilldömd att betala mig ett skadestånd. Då var det inte heller mer än rätt att han fick göra det. Jag skickade in en anmälan till Kronofogdemyndigheten om att få mitt skadestånd indrivet, och det gjorde de, vilket ledde till att jag en dag fick ett telefonsamtal från den person som ett par år tidigare hade slagit ned mig.

Jag kände ingen fruktan för den här personen. Jag kände heller egentligen inget personligt agg eller hämndbegär. Hur han skulle betala löste vi per telefon. Sedan var saken ur världen, och vi gick båda vidare i våra liv. Men det här var alltså hur jag hanterade detta. Tänk på alla de brottsoffer som har blivit utsatta för värre saker än vad jag råkade ut för och där gärningsmannen är av en helt annan kaliber! Om det är en våldtäktsman, en expartner eller en person som bara är en tokig jäkel är det inte så lätt att vara brottsoffer, själv behöva driva in och hantera skadeståndsskulden och vara den som måste ha kontakt med sin förövare.

Herr talman! Nu ändrar regeringen så att staten går in och betalar skadeståndet. Sedan går staten till den dömda och ber den betala. Jag försöker förklara detta på ren svenska. Om personer inte betalar är det staten som driver detta vidare juridiskt. Så kommer det att bli i de flesta fall.

Jag tycker att det här är bra. Möjligtvis kan jag tycka att lagen borde ha kommit för många år sedan, men den är bra. För mig är det tydligt att man sätter brottsoffret i främsta rummet. Inget brottsoffer ska behöva jaga sin förövare för att få tag på sitt skadestånd.

Regeringen ändrar även andra lagar kopplade till ersättning till brottsoffer och hur staten kan driva in skadestånd, men det har andra partier redogjort för redan på ett utomordentligt sätt. Jag hoppar alltså över det och nöjer mig med att konstatera att jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 68 SANNA BACKESKOG (S) replik:

Herr talman! Tack, Martin Melin, för ett bra anförande!

Nu står mitt hopp lite till ledamoten Martin Melin och Liberalerna, måste jag säga. För när Moderaterna, men kanske framför allt Sverigedemokraterna, pratar om ett brottsofferperspektiv, vilket jag tror att alla i den här kammaren står bakom, handlar det för Sverigedemokraterna ensidigt om skärpta straff.

Vi har stått bakom de skärpningar vi har gjort och som jag har varit med och debatterat om. Men Liberalerna är det parti i Tidögänget som orkar se helheten. När jag tittade på de olika partiernas brottsofferpolitik inför valet såg jag att det av Tidöpartierna faktiskt är Liberalerna som har någon form av helhetsperspektiv och orkar prata om det förebyggande arbetet och den operativa samverkan nära brottsoffren och orkar se till det viktiga civilsamhället och vad det gör för brottsoffer. Det är bra politik, tycker jag, som jag tycker att vi borde kunna kroka arm i.

Nu på onsdag är det votering om att utreda en brottsofferlag. En expertutredning skulle kunna titta på de juridiska svårigheter som finns när det gäller en brottsofferlag. Rättighetslagstiftningar är inte enkla, men Liberalerna har historiskt varit ett parti som är för olika rättighetslagstiftningar. Det var inte helt enkelt med barnkonventionen heller. Men jag tror att vi behöver uttala de behov som finns runt individen och synliggöra vilken aktör som har ansvar för vad. Kan Liberalerna överväga att utreda en brottsofferlag?

Anf. 69 MARTIN MELIN (L) replik:

Herr talman! Jag börjar med det sista. Svaret på den frågan är nej. För att utveckla svaret: Vi har tittat på det och tyckte från början att det inte var någon dum idé att samla allting så att det blir lättöverskådligt. Men när man tittade djupare in på det var det mer komplicerat än så.

Jag vill inte gå in på vad det handlade om och hur och varför det var komplicerat; det var mycket kunnigare människor än jag som tittade på detta. Men jag fick en föredragning om varför. Man förklarade att det var väldigt mycket spretande lagstiftning som på något sätt skulle flätas samman, och det var väldigt svårt att genomföra. Det var det svar jag fick, och jag måste någonstans luta mig mot och lita på de sakkunniga som förklarade detta för mig. Annars är jag för att man samlar lagstiftningen och gör den mer lättöverskådlig, kanske framför allt för dem som inte är så insatta i den.

När det gäller den politik som bedrivs i Tidösamarbetet är det väl det som lite är styrkan med Tidösamarbetet. Vi är fyra partier som har olika politik, men vi är ganska bra på det vi gör inom våra respektive stuprör. Det gör oss ganska kompetenta och starka som samlad politisk styrka.

För mig personligen är just det förebyggande arbetet och brottsofferperspektivet det viktiga. Någonstans känns det som att vi nu har gett polis och åklagare de verktyg de behöver för att kunna bekämpa det som nu sker repressivt. Under nästa mandatperiod när vi regerar, om vi nu får det förtroendet, kommer vi att fokusera väldigt mycket på just det förebyggande arbetet för att förhindra nyrekryteringen och också ge brottsoffren än mer upprättelse.

Jag ser alltså framför mig hur vi nu har gjort något åt den akuta situation som rådde. Nu handlar det om att gå vidare och ta fas två.

Prot. 2025/26:129
1 juni

Anf. 70 SANNA BACKESKOG (S) replik:

Herr talman! Än så länge – och mandatperioden är nästan slut – ser vi inga insatser för att bryta nyrekryteringen. Det är verkligen den här regeringens blinda fläck. Nyrekryteringen skördar ju så många brottsoffer. Här saknar jag helt förtroende för Tidöregeringen. Jag vet att oavsett hur många straff man skärper – vissa delar är helt bra och rimliga – kommer det att stå nya unga på rad, både flickor och pojkar, redo att ta på sig uppdrag som går ut på att utföra fasansfulla dåd. Här behöver vi helt enkelt en helt annan politik.

Men jag funderar också på vilka som har tittat på Moderaternas valöften om en brottsofferlag. Justitieminister Gunnar Strömmer hänvisar också till ”när vi har tittat på det”. Men jag har inte sett någon utredning eller några utredningsdirektiv. Så hur ska jag som riksdagsledamot, som också har ansvar för att granska regeringen, kunna säkerställa att detta faktiskt är omhändertaget? Vi har inte sett någonting som visar det, och det tycker jag är dåligt. Jag förstår att ledamoten behöver lita på de experter som man hör prata. Men det vore väl ändå väldigt lämpligt med en utredning kring en brottsofferlag?

Jag menar att det inte räcker att ge olika uppdrag till olika instanser. Jag tror att ledamoten, som själv är polis, vet hur det är när saker ramlar mellan stolarna. Den har det uppdraget, och den har det uppdraget. Men man har lite olika uppdrag. Det är otroligt kärt ut i kommunerna nu, särskilt efter åren med Tidöregeringen, och då kommer man att backa från sitt ansvar.

Det är därför vi behöver samla alla aktörernas ansvar, med brottsoffret i fokus. Och det är därför jag igen vädjar om Liberalernas medhåll i frågan inför voteringen på onsdag. Det skulle vara väldigt bra för landets brottsoffer.

Anf. 71 MARTIN MELIN (L) replik:

Herr talman! Jag upprepar mitt svar: Vi kommer inte att rösta med Socialdemokraterna på onsdag.

Vi har andra idéer, däremot. Jag måste stanna vid detta lite grann. Jag har hört flera företrädare för Socialdemokraterna säga att Tidöregeringen inte gör något mot nyrekryteringen. Då ska man veta en sak: Den nyrekrytering som pågår i dag och har pågått under många år är väldigt svår att komma åt. Det är också ett nytt fenomen eftersom det nu finns sociala medier, som inte fanns för tio år sedan. Det är ett helt nytt fenomen, och jag vågar påstå att vi oavsett vilken regering vi haft i dag hade sett en problematik med nyrekrytering. Så jag vill nog inte göra partipolitik av den nyrekrytering som sker just nu; den är väldigt svår.

Man får inte heller glömma bort att ansvaret för att se till att barn inte dras in i kriminalitet ligger på våra kommuner. I Stockholm är det faktiskt Socialdemokraterna som styr. Jag vill nog alltså påstå att även Socialdemokraterna har ett visst ansvar för att nyrekryteringen sker som den gör ute i våra kommuner.

Med andra ord: Detta är inte partipolitiskt. Det här är ett jätteproblem som hela Sverige, oavsett vilket parti man tillhör, måste ta tag i. Framför

*Ersättningsregler med
brottsoffret i fokus*

allt måste vi ta tag i det nästa mandatperiod. Jag kan säga redan här och nu att åtminstone vi i Liberalerna har väldigt bra politik inför nästa mandatperiod när det gäller att förebygga brottslighet och förebygga och förhindra att barn dras in i kriminalitet. Den kommer vi att ta med oss till Tidösamarbetet. Sedan kommer vi att sy ihop detta, och så blir det den bästa regering det här landet någonsin har sett.
(Applåder)

Anf. 72 ULRIKA WESTERLUND (MP):

Herr talman! Att stärka brottsoffers rättigheter är en nyckelfråga för Miljöpartiet. Alla som utsätts för brott ska få det skydd, det stöd och den upprättelse som de har rätt till.

För att brottsoffer ska kunna hävda sina rättigheter krävs att regelverket är tydligt, tillgängligt och rättssäkert. I dag är reglerna ofta utspridda och svåröverskådliga, inte bara för den enskilde utan också för yrkesverksamma som möter brottsutsatta. Miljöpartiet vill därför se ett tydligare och mer sammanhållet brottsofferperspektiv i lagstiftningen.

Miljöpartiet har också länge drivit att staten ska ta ett större ansvar för att stärka brottsoffers ställning. Därför välkomnar vi de allra flesta förslagen från regeringen i den proposition som vi debatterar här i dag.

Staten bör i högre grad ansvara för att driva in skadestånd och brotts-skadeersättning så att den som utsatts för brott kan fokusera på sin rehabilitering i stället för att själv behöva bära bördan av en komplicerad process.

Brottsofferjourer och andra stödverksamheter måste ha stabila förutsättningar, och de yrkesgrupper som möter brottsutsatta behöver bättre kunskap om olika brottsoffers särskilda behov, inte minst om situationen för barn, kvinnor, hbtqi-personer och personer med funktionsnedsättning. Här finns det fortfarande saker att göra, även om vi nu på onsdag kommer att rösta för det här förslaget.

Regeringens proposition innehåller flera välkomna förslag. Vi välkomnar särskilt förslaget om ett snabbare och enklare förfarande för att få brottskadestånd. Den som har utsatts för brott ska inte behöva möta onödiga hinder för att få den ersättning som hen har rätt till. När ett brottsoffer efter en lagakraftvunnen dom fortfarande tvingas ta sig genom ytterligare led för att få ut sin ersättning försvagas både upprättelsen och tilltron till rättssystemet. Detta är en viktig reform för att göra vägen till ersättning snabbare, enklare och mer rättssäker.

Herr talman! Miljöpartiet delar däremot inte regeringens bedömning att vårdnadshavares skadeståndsansvar ska skärpas genom en höjd beloppsgräns. Det är detta som vår reservation nummer 1 handlar om. Regeringen har valt att gå vidare med en skärpning trots att utredningen inte förordar någon allmän höjning av principalansvaret och trots att flera tunga remissinstanser har motsatt sig detta, däribland Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Sveriges advokatsamfund och Nationellt centrum för kvinnofrid.

Det avgörande problemet är att det saknas empiriskt stöd för att ett skärpt ekonomiskt ansvar hos föräldrarna för de skador som deras barn orsakar skulle ha den brottsförebyggande effekt som regeringen hävdar.

Det särskilda skadeståndsansvar för vårdnadshavare i form av ett principalansvar, som infördes 2010, utvärderades av Brottsförebyggande rådet i en rapport 2017. Där fann man inget stöd för att principalansvaret hade

lett till en minskad ungdomsbrottslighet. Brå fann dessutom inget stöd för att reformen haft någon positiv inverkan på brottsoffers möjlighet att faktiskt få skadestånd utbetalt. Regeringens utredning bedömer att dessa slutsatser fortfarande är gällande och att principalansvaret inte heller påverkat föräldrars ansvar och tillsyn. Utredningens bedömning bekräftas av de flesta remissinstanser.

Brottsoffermyndigheten, Advokatsamfundet och Åklagarmyndigheten har alla lyft fram att det saknas stöd för brottspreventiv verkan och att åtgärden snarare kan få motsatt effekt eftersom den riskerar att drabba ekonomiskt svaga föräldrar särskilt hårt. Den slutsatsen delas även av Nationellt centrum för kvinnofrid, som särskilt framhåller att ensamstående mammor riskerar att drabbas hårdare av ett sådant här skärpt ansvar.

Miljöpartiet delar självfallet uppfattningen att föräldrar har ett stort ansvar för sina barn. Men ett starkare föräldraansvar uppnås inte genom en repressiv politik som riskerar att pressa redan ekonomiskt utsatta familjer hårdare. Utredningen framhåller tvärtom att det generellt sett finns ett starkt engagemang hos föräldrar att vägleda sina barn rätt, oavsett deras förmåga att bära upp ett ekonomiskt ansvar om barnen begår brott. Även socialtjänstens erfarenheter, sådana de har redovisats för utredningen, pekar i samma riktning.

Som även Nationellt centrum för kvinnofrid lyfter fram finns det starka skäl att anta att de flesta föräldrar vidtar de åtgärder de förmår för att förebygga brottsligt beteende hos sina barn och att dessa insatser främst drivs av omsorg och ansvarskänsla snarare än av oro för ekonomiska konsekvenser. För att uppnå verklig brottsförebyggande effekt krävs därför andra åtgärder.

Nationellt centrum för kvinnofrid pekar särskilt på behovet av riktade stödprogram för familjer, tidiga och förebyggande insatser i skolan samt en socialtjänst med tillräckliga resurser och mandat att agera i ett tidigt skede. Miljöpartiet delar denna bedömning. Ska samhället bryta nyrekryteringen till kriminalitet krävs fungerande välfärd, tidiga och riktade insatser och stöd till familjer – inte skärpta ekonomiska sanktioner utan visad effekt.

Att lägga ett större ekonomiskt ansvar på redan pressade familjer utan tydligt stöd för att de förebygger brott eller förbättrar brottsoffrens möjlighet att få ersättning är fel väg att gå. I rättspolitikens är brottsofferperspektivet helt centralt. Det kan vara så samtidigt som den förda politiken är rättssäker, kunskapsbaserad och träffsäker.

Herr talman! Slutligen vill jag säga några ord om brottsofferlagen, som har debatterats här i dag. Miljöpartiet står bakom reservation 2, som handlar om att införa en brottsofferlag. Vi menar, trots de åtgärder som har vidtagits av regeringen, att en sådan lag skulle kunna underlätta ytterligare för brottsoffer att orientera sig och tillvarata sina rättigheter liksom att tydliggöra vilka instanser som är ansvariga för vad. Vi hoppas därför att regeringen tillsätter en utredning om detta.

Vi har två reservationer, 1 och 2. Det har redan yrkats bifall till dem, men för tydlighets skull yrkar jag också bifall till dem.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 3 juni.)

§ 8 Ändrade regler om tillstånd och tillsyn för Totalförsvarets forskningsinstitut

Försvarsutskottets betänkande 2025/26:FöU16
Ändrade regler om tillstånd och tillsyn för Totalförsvarets forskningsinstitut (prop. 2025/26:178)
föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 3 juni.)

Sveriges militära stöd till Ukraina

§ 9 Sveriges militära stöd till Ukraina

Försvarsutskottets betänkande 2025/26:FöU17
Sveriges militära stöd till Ukraina (skr. 2025/26:162)
föredrogs.

Anf. 73 JOHAN ANDERSSON (S):

Herr talman! Vi ska i dag debattera skrivelsen från regeringen gällande Sveriges militära stöd till Ukraina. Det är en värdefull skrivelse, tycker jag. Den ger en beskrivning av de stödinsatser som Sverige har gett till Ukraina ända sedan den fullskaliga invasionen 2022. Den visar verkligen att det har funnits ett starkt och brett stöd i Sveriges riksdag för att stötta Ukraina såväl civilt som militärt.

Hittills har man beslutat om 21 militära stödpaket. Det samlade värdet uppgavs till 103 miljarder kronor. Till detta kom ytterligare ett stödpaket i förra veckan, där det från regeringens sida meddelas om en försäljning av Jas Gripen E och F. Det är 20 plan. Sverige kommer också att skänka 16 Jas Gripen C och D.

Från Socialdemokraternas sida framhöll vi redan 2023 att det var viktigt att också värna om luftförsvaret när det gäller Ukraina. Det gjorde vi utifrån de samtal som hade förevarit och det som president Zelenskyj hade framhållit för Sverige i olika delar.

I det paket som kom förra veckan fanns det också ytterligare delar. Jag läser inte upp allt detta, utan det kommer att finnas med i kommande skrivelser.

Från Socialdemokraternas sida är vi nöjda med det arbete som man gör. Jag tycker också att det nu känns bra att man har hittat en samsyn från Sveriges regering med oss andra partier inför fortsättningen. Vi ska komma ihåg att det framöver också kommer att krävas stora insatser till återuppbyggnad och annat i Ukraina.

Samtidigt finns det många goda skäl att fortsätta det arbete som vi har gjort och gör från Sveriges sida med att stötta Ukraina. Det finns ingen annan väg att gå i dagsläget, utan det är dessa insatser som kommer att krävas i fortsättningen också för att man ska kunna ordna detta så bra som möjligt och stötta det ukrainska folket. Det är också en del i kommande världsfred, som kommer att vara nog så viktigt.

Det som nu sker är ett genombrott i och med att man också tittar på möjligheten att förstärka samarbetet med den ukrainska industrin när det gäller vapentillverkning och industrisamarbete i allmänhet. Detta är också

något som vi har tyckt varit väldigt viktigt för att vidareutveckla den kompetens som vi har i Sverige och ta del av satsningar med mera.

Jag vill också peka på den satsning som presenterades i förra veckan gällande det civila försvaret. Där har vi för Sveriges del ganska mycket att lära av hur man har jobbat i Ukraina för att stärka befolkningen. Här ser jag också möjligheter att bredda utbytet mellan Sverige och Ukraina just när det gäller det civila arbetet.

Med dessa ord yrkar jag bifall till utskottets förslag gällande skrivelsen om det militära stödet till Ukraina.

Anf. 74 HÅKAN SVENNELING (V):

Herr talman! Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina är ett flagrant brott mot folkrätten. Det är ett oprovocerat angrepp som har orsakat enormt mänskligt lidande och som hotar hela den europeiska säkerhetsordningen.

Ukrainas folk har rätt att leva i fred och i frihet och att själva bestämma över sin framtid. Den rätten är inte förhandlingsbar.

Herr talman! Vänsterpartiet står bakom ett starkt stöd till Ukraina – militärt, ekonomiskt och humanitärt. Det är nödvändigt, det är rätt, och det är en skyldighet i en tid när auktoritära regimer försöker krossa demokratier.

Det är väldigt bra att regeringen har lagt fram dessa två skrivelser om stöd till Ukraina – dels om det civila i form av bistånd, dels om det militära som vi i dag debatterar. Regeringen framhåller i sin skrivelse att stödet till Ukraina är en central del av svensk säkerhets- och försvarspolitik. Det är en åsikt som vi i Vänsterpartiet delar. Men att stå bakom stödet innebär också att ha en vilja att utveckla stödet och göra det mer effektivt, mer rättvist och mer långsiktigt hållbart.

I Vilnius igår träffade jag den ukrainska delegationen till Natos parlamentariska församling. De var lyriska. Lyriska är det bästa ordet för att beskriva det de känner för Sverige och det svenska stödet. Dessa ukrainska politiker, från flera olika partier, har under fyra år rest runt i världen och varit på möten efter möten för att samla stöd till sitt land. Och så finns det ett land som har samma färger på sin flagga och där alla politiker oavsett partifärg är beredda att ge ett omfattande stöd, särskilt militärt, för att stödja deras kamp för frihet utan förtryck.

Att dessutom samarbetet kring Jas 39 Gripen nu rullar på visar att vårt samarbete är på väg mot nya nivåer. Man kanske ska säga: nya höjder.

Jag hade i går ett samtal med ukrainska utrikesutskottets ordförande Oleksandr Merezhko om att vi, när utrikesutskottet besökte Kiev i maj 2023, diskuterade en artikel från tidningen The Economist som lyfte vilken nytta som Gripen, framtagen mot hot från Ryssland, skulle kunna göra för Ukraina. Nu blir detta snart verklighet.

Nu vänder också krigets vindar. Materialet jag fick i går från den ukrainska delegationen visar att april var den första månaden på väldigt länge då Ukraina återtog territorium från Ryssland. I storlek är det inte så mycket, men som värdemätare för hur kriget går är det väldigt viktigt.

Vi ser nu hur moralen i den ukrainska motståndskraften stiger. Det är det datadrivna kriget, under ledning av den nya försvarsministern Mykhailo Fedorov. Han är en datanörd som hittar nya vägar för att vinna momentum i kriget. Han besökte riksdagen för några veckor sedan. Det

var en ovanlig försvarsminister vi mötte. Det var mer känslan av att jag befann mig i ett av 90-talets alla datornät, LAN, än att jag träffade en försvarsminister. Med ny och billig teknik har Ukraina utvecklat sin militära förmåga, både den långsträcktida förmågan och möjligheten att försvara den långa frontlinjen.

Herr talman! I dagens betänkande har Vänsterpartiet två tydliga förslag på vad vi skulle kunna göra annorlunda för att stärka det militära stödet till Ukraina.

Vänsterpartiet vill se att Sveriges vapenexport tydligare prioriteras till Ukrainas försvar. När ett land utkämpar ett existentiellt försvarskrig för sin frihet måste det få tillgång till den materiel som krävs. Nu ser vi resultatet av USA:s och Israels oansvariga krig mot Iran, som lett till ett undergrävande av folkrätten men framför allt till en enorm ökning av efterfrågan på militär materiel från Mellanöstern. Det är i sådana ögonblick som vår vilja verkligen avgörs. Klarar vi av att prioritera militärt stöd till Ukraina framför Gulfländerna och andra länder med större plånböcker än Ukrainas?

Samtidigt behöver vi minska Europas beroende av amerikansk krigsmateriel. Europas säkerhet måste i högre grad bygga på vår egen kapacitet och samarbete. Det stärker vår självständighet och vår uthållighet.

Sverige bidrar i dag till Ukrainas försvar genom ett omfattande militärt stöd. En del av detta sker genom det så kallade PURL-initiativet, som samordnas av Nato och som möjliggör tillgång till amerikansk försvarsmateriel finansierad av europeiska länder eller i praktiken nordeuropeiska länder.

Låt mig vara tydlig: Vänsterpartiet står bakom allt militärt stöd – alla 22 stödpaket – till Ukraina. Ukrainas rätt att försvara sig mot Rysslands aggression är självklar.

Men samtidigt måste vi våga diskutera riskerna i hur stödet är utformat. I dag finns en tydlig sårbarhet i att Europas länder i stor utsträckning lutar sig mot USA. Vi har sett hur amerikansk utrikes- och säkerhetspolitik kan vara både ombytlig och opålitlig. Donald Trump har redan nämnt att han kunde tänka sig att stoppa det här initiativet i samband med att andra länder inte backade upp hans krig mot Iran – som han har startat.

Med Donald Trump i Vita huset har det säkerhetspolitiska läget i Europa förvärrats ytterligare. Vi ser en president som agerar auktoritärt och som visar bristande respekt för folkrätten. Händelser som agerandet i Venezuela med gripandet av Maduro, stödet till Israels agerande i Gaza och kriget mot Iran är exempel som väcker allvarlig oro. Det gäller även hotet mot Grönland, som i praktiken riktade sig mot oss i Europa och EU.

Det här påverkar inte bara det övergripande säkerhetsläget. Det riskerar också att få direkta konsekvenser för stödet till Ukraina. USA anser helt enkelt att deras så kallade stöd till Ukraina är att Europa har rätt att köpa unika förmågor av dem till fullpris och att Europa sedan får skänka dem till Ukraina. Det är tyvärr inte långsiktigt hållbart.

Vänsterpartiets slutsats är tydlig: Europa måste ta ett större ansvar för sin egen säkerhet. Vi måste minska vårt beroende av USA. Det gäller både Sverige och Europa och för Ukraina.

Redan före Natomedlemskapet lyfte vi vikten av fördjupat samarbete med andra europeiska demokratier. I dag, efter Trumps återkomst, är det behovet större än någonsin. Europa måste stå på starkare egna ben. Det

gäller också Ukrainas situation på sikt. Landets beroende av amerikansk militär kapacitet behöver minska. Samtidigt behöver vi vara tydliga här och nu: Det är Ukrainas behov som måste styra. De måste få det som de behöver för att försvara sig. Därför måste köpen inom PURL tyvärr fortsätta, utifrån hur det ser ut just nu.

Men Sverige kan och bör arbeta för att EU i större utsträckning ska kunna erbjuda alternativ. Det gäller inte minst produktionen av ammunition och luftvärnsammunition, där möjligheterna till ett stärkt europeiskt samarbete är stora. För en vecka sedan besökte jag en ammunitionsfabrik hemma i Värmland som har gått från att bara producera för civilt ändamål till att nu också producera för militärt ändamål. Så ser omställningen i den svenska försvarsindustrin ut nu.

Sverige behöver driva på för att fler europeiska länder, inklusive Ukraina, ska minska sitt beroende av amerikansk krigsmateriel. Det handlar om vår säkerhet, vår handlingsfrihet och vår långsiktiga stabilitet.

Egentligen, herr talman, tror jag att vi är ganska överens om Vänsterpartiets två yrkanden. Men jag tror att det är lite svårt att säga det öppet och publikt.

Herr talman! Stödet till Ukraina handlar inte enbart om militär styrka. Det handlar också om vilken fred vi vill se. Vänsterpartiet är tydligt: En rättvis och hållbar fred kan aldrig dikteras av angriparen Putins Ryssland. Alla samtal om fred måste ske med Ukraina vid bordet och på Ukrainas villkor. Ukrainas framtid ska avgöras av Ukrainas folk – inte av Kreml. Sverige, EU och Europa måste vara en tydlig part i fredsförhandlingarna.

Jag tycker att det vore självklart, som Vänsterpartiet har föreslagit i en rad andra motioner, att EU utser ett särskilt sändebud till Ukraina i syfte att stödja Ukraina i fredsförhandlingarna. Oavsett om det är Merkel, Stubb eller Draghi – absolut inte Gerhard Schröder – behöver vi en erfaren politiker, som kan åka i skytteltrafik till Kiev och någon gång åka till Moskva utan att för den delen representera något specifikt lands regering.

Jag har lite svårt att förstå det motstånd som jag hör och som bland annat utrikesministern uttrycker kring detta. Jag tycker att det vore självklart med ett europeiskt sändebud till Ukraina.

När man bryter mot folkrätten måste det få konsekvenser. Det är därför vi står bakom sanktionerna mot Ryssland och vill skärpa dem ytterligare. Vi måste hålla Ryssland ansvarigt för sina krigsbrott. I nästa vecka fattar vi här i riksdagen beslut om två viktiga förslag om rättsligt ansvarsutkrävande av Ryssland.

Vi behöver sätta stopp för den ryska skuggflottan i Östersjön och täppa till de kryphål som fortfarande gör det möjligt att kringgå sanktionerna. Fler tillslag av Kustbevakningen behövs, och samarbetet behöver stärkas både nationellt och internationellt.

Vi i Vänsterpartiet vill också understryka att stödet till Ukraina inte får ske på bekostnad av världens fattigaste. Biståndet till Ukraina ska vara additionellt. Det ska inte tas från andra viktiga biståndsinsatser. Att ställa utsatta grupper mot varandra är inte en hållbar politik från högerregeringens sida, som vi nu ser.

Det finns en stark politisk enighet i Sverige om stödet till Ukraina. Det är mycket bra. Denna enighet är viktig både för Ukraina och för vår egen trovärdighet. Det finns ett stort engagemang i vårt civilsamhälle. Det finns ukrainare som dag för dag integreras i Sverige och som utgör en viktig bro

mellan våra länder. Men förhållandena för ukrainska flyktingar i Sverige måste fortfarande förbättras. Med den strama migrationspolitik som nu förs blir det aldrig verklighet.

Enighet innebär dock inte att vi ska sluta ställa krav, sluta utveckla politiken eller sluta diskutera hur stödet bäst utformas. Vi behöver inte ha exakt samma argument så länge vi når samma slutsats: att stödja Ukraina.

Vänsterpartiet vill se ett starkt, långsiktigt och rättvist svenskt stöd till Ukraina, ett stöd som bidrar till Ukrainas försvar här och nu men också till en rättvis fred på sikt.

När historien skrivs kommer den att döma dem som stod passiva och hedra dem som agerade. Sverige ska vara ett av de länder som står upp för folkrätten, för demokratin och för ett fritt Ukraina.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till reservation 2 om att minska beroendet av amerikansk krigsmateriel.

Anf. 75 ARON EMILSSON (SD):

Herr talman! I dag debatterar vi alltså försvarsutskottets betänkande om Sveriges militära stöd till Ukraina, kanske en av mandatperiodens sista debatter i det här viktiga ämnet.

För Sverigedemokraterna har stödet till Ukraina aldrig varit föremål för tvekan. Ukrainafrågan kom dessutom att bli särskilt betydelsefull för två av våra ledamöter som tragiskt nog har gått bort under den här mandatperioden – Sven-Olof Sällström och Lars Wistedt, båda vice ordförande i försvarsutskottet. Tillsammans med mig var de drivande i att lyfta frågan inom partiet.

Sverigedemokraterna föreslog tidigt att Sverige skulle bidra med tyngre militär materiel till Ukraina, samtidigt som vi menade att den dåvarande socialdemokratiska regeringen initialt agerade för långsamt. Några veckor efter den fullskaliga invasionen var däremot alla ombord, både här i kammaren och i Europaparlamentet. Sedan dess har enhälligheten i Sverige och hos samtliga våra partier varit en styrka. Till skillnad från en del andra parlament där man tävlar om vem som kan göra minst har vi snarare tävlat om vem som kan göra mest.

Redan i januari 2023 begärde Sverigedemokraterna att Sverige skulle skicka Leopardstridsvagnar till Ukraina för att stärka landets förmåga att återta förlorad terräng. Frågan följdes upp, och Sverige kom därefter att initialt leverera ett tiotal stridsvagnar som med facit i hand har presterat väldigt väl. Vi har sedan konsekvent i regeringssamarbetet presenterat leveranser av såväl Stridsfordon 90 som artillerisystemet Archer, Stridsbåt 90, Robotsystem 70 och flera andra svenska materielsystem som de facto har visat väldigt god effektivitet på slagfältet. Så sent som för några veckor sedan kunde några av oss här inne också beskåda hur de skyddar vital energiinfrastruktur i form av värmeverk och då också lyssna till de ukrainska soldater som beskrev förträffligheten i det svenska stödet.

Herr talman! Så sent som i förra veckan kunde vi, som flera redan har berört, glädjas åt beskedet att Sverige och Ukraina ingår en affär om leverans av 20 Jas 39 Gripen E. Sverige donerar också 16 plan av versionen C/D, vilket ytterligare kommer att stärka den ukrainska försvarsförmågan.

För några veckor sedan var jag på plats i Ukraina på Majdantorget och träffade en kvinna från Poltava som var flygplanstekniker. Det gick inte att ta miste på hennes eufori och förhoppning om att en dag kunna ta emot

Gripenplanen i Ukraina. På en ukrainsk flagga tecknade jag och några kollegor en liten hälsning om att Gripen är på väg, vilket kändes oerhört starkt. Det var med stor stolthet och som en blinkning till den världsunika ingenjörskonsten i Östergötland som vi kunde deklarera att det här faktiskt är på väg nu.

Frågan om avancerat militärt stöd aktualiserades förstås redan i samband med den fullskaliga invasionen men var långtifrån okomplicerad under 2023, vilket i hög grad var kopplat till Sveriges Natoansökan. Sverigedemokraterna valde att stödja alla förslag, inte minst mot bakgrund av de säkerhetsgarantier som också Sverige erhöll under processen.

Samtidigt kvarstod både då och nu en begränsad risk för att Ryssland expanderar kriget, trots att vi kan se ljusglimtar i form av att Ukraina faktiskt går ganska bra för stunden – tack och lov för det! Är det några slutsatser och insikter som vi beslutsfattare behöver ha med oss är det nämligen att en aktör som Ryssland agerar om den kan. Vi har också sett vad de är kapabla till.

Herr talman! Detta för mig in på en bredare problematik som Rysslands agerande speglar och något som alltför ofta förbises i debatten: Varför är det så viktigt att stödja Ukraina, både av solidariska och av rent säkerhetspolitiska skäl?

Efter Sovjetunionens fall möttes Ryssland av handelsavtal och betydande finansiellt stöd från väst i hopp om en fredlig och demokratisk utveckling. Tyvärr gick utvecklingen i motsatt riktning. År 1999 varnade Sverigedemokraterna i en artikel för det problem som Ryssland utgjorde och för behovet av en stark svensk försvarsmakt.

Om det är någon fråga som vi, till skillnad från många, konsekvent har drivit under våra år i riksdagen är det att vårt försvar måste dimensioneras utifrån det värsta tänkbara scenariot och inte efter hur omvärlden ser ut för stunden. Det har Ukraina fått erfara. Konsekvenserna och prislappen av tidigare underlåtenhet och en för sen upprustning är tydliga i dag. Det är inte huvudfrågan, men det måste finnas med som en fond.

Rysslands folkrättsvidriga annektering av Krim 2014 och den fullskaliga invasionen den 24 februari 2022 visar tydligt att landet i dag inte hör hemma i den europeiska gemenskapen. Det är ett land som genom historien förvisso har gett oss stora kulturella bidrag i form av tonsättare som Tjajkovskij och författare som Dostojevskij med flera. Men i dag har landet sjunkit till en politisk, moralisk och mänsklig bottennivå där krigsförbrytelser och terrordåd duggar tätt.

Herr talman! Sverigedemokraterna är ett socialkonservativt parti med nationens främsta för ögonen. Det innebär också en tydlig syn på nationalstatens betydelse och på vikten av ett folks traditioner och kultur men också på dess vilja till överlevnad. Den kamp som Ukraina för mot Ryssland är existentiell, likt den kamp som vårt broderfolk i Finland utkämpade under vinterkriget.

Vi menar att det är vår skyldighet att stötta Ukraina i den här kampen, för det hade kunnat vara vi, Sverige, som utsattes för ett liknande angrepp och begärde stöd av andra. Likasinnade stater med historiska band hjälper varandra, och numera är det faktiskt inte bara så att vi assisterar Ukraina – Ukraina assisterar också oss med sin erfarenhet, sin know-how och sin kunskap och kan faktiskt dela med sig till oss andra i våra förberedelser för ökad motståndskraft.

Prot. 2025/26:129
1 juni

*Sveriges militära
stöd till Ukraina*

Det står också allt tydligare att den enda typ av diplomati som Ryssland respekterar är militär styrka och avskräckning. Därför är det avgörande att det militära stödet till Ukraina inte bara upprätthålls utan också utvecklas och förstärks.

Sverige har visat att vi är en pålitlig partner som har stått vid Ukrainas sida sedan krigets början utan att vika en tum. Flera länder har lämnat olika initiativ medan vi fortsatt tillhör den grupp som, sett till vår storlek, har bidragit mest. NB8-kretsen är så kallade front runners i ett internationellt perspektiv.

Till skillnad från Vänsterpartiet anser vi att det försvarsindustriella samarbetet med USA är av fortsatt stor betydelse för såväl Ukrainas som Europas säkerhet. När den amerikanska försvarsindustrin mobiliserar vet vi att den också levererar. Försvarsmakten klarar av att skilja mellan det dagliga tekniska arbetet och samarbetet som sker på daglig basis å ena sidan och oförutsägbarheten i det politiska ledarskapet å andra sidan. Detta borde och måste också politiken klara av.

Herr talman! I det läge som vi befinner oss i finns det begränsat utrymme för politisk posering och symbolpolitik, menar vi. Jag vill ändå understryka det självklara som jag tror att vi alla här också kan enas om: Det är Ryssland som har startat kriget i Ukraina, och det är Ryssland som när som helst kan avsluta kriget genom att dra sig tillbaka från ockuperat ukrainskt territorium. Till dess kommer Sverige, Sverigedemokraterna och vi alla över partigränserna att fortsätta att verka för ett starkt försvar och ett uthålligt stöd till Ukrainas folk, för frihet och självbestämmande. Ukrainas sak är också vår.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 76 GUSTAF GÖTHBERG (M):

Herr talman! Vi behandlar i dag regeringens skrivelse om Sveriges militära stöd till Ukraina. Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Sedan den 24 februari 2022 har Ukraina kämpat för sin frihet, sin självständighet och sin rätt att existera som nation. Men man kämpar i grunden också för någonting större än så: för principen om att ett lands gränser inte ska kunna flyttas med våld, för principen om att demokratier alltid ska ha rätt att välja sin egen väg och för den europeiska säkerhetsordningen som byggts upp efter andra världskriget och som också det här landet har mycket att tacka för.

När de ukrainska soldaterna försvarar Charkiv, Cherson eller Mykolaïv försvarar de inte bara sina städer – med vapen i hand försvarar de också den europeiska säkerheten, som vi som sagt är så beroende av.

Herr talman! I skrivelsen redovisas det omfattande militära stöd som Sverige lämnat sedan invasionen. Vi har bidragit med materiel, utbildning, ammunition, luftförsvar, stridsfordon, ekonomiskt stöd, politiskt stöd och försvarsindustriellt stöd. Vårt land har lämnat 21 militära stödpaket omfattande 103 miljarder svenska kronor. Alla partier i riksdagen står bakom detta stöd. Det är en styrka för Sverige, och det är en styrka för Ukraina.

Stöden har utvecklats lite grann över tid, men den grundläggande insikten har varit densamma: Ukraina måste ges förutsättningar att vinna kriget och på så sätt säkra en rättvis och hållbar fred där Ukrainas naturliga plats i Europa också garanteras. Därför är Ukraina också den svenska rege-

ringens viktigaste utrikespolitiska prioritering. Det handlar inte bara om blågul solidaritet utan i grunden även om svenska säkerhetsintressen.

Som Aron Emilsson sa lär vi oss också. Det har noterats att Ukrainas drönare står för 85 procent av de ryska förlusterna vid frontavsnitten, och det är någonting som Sverige och våra allierade i Nato lär sig mycket av. När jag besökte Älvsborgs amfibieregemente Amf 4 hemma i Göteborg för ett par veckor sedan var det just detta budskap som skickades med, det vill säga vad den svenska försvarsmakten lär sig direkt från den ukrainska fronten.

Herr talman! Jag är stolt över mitt finlandssvenska ursprung. Som liten grabb fick jag på somrarna höra min morfar, som var född 1926, berätta om hur det var förr i tiden – om barndomens hyss och om fullskaligt krig.

Han berättade hur han från skolan i Grankulla såg hur det brann i Helsingfors den 30 november 1939, dagen då Ryssland invaderade Finland. Han berättade om byns skomakare och dennes dotter, som inte hann ut från stugan uppe på höjden när de ryska planen släppte lös elden. Han berättade om hur han som liten pojke fick speja från vaktorn i civilförsvaret efter de ryska bombplanen, som han beskrev som getingar som kunde höras på många kilometers håll.

Det har sagts att fåglarna tystnade i Ukraina när de ryska bombplanen, robotarna och attackhelikoptrarna plöjde genom landet våren 2022. Så kan ett vittnesmål från kriget lyda, men vid sidan av alla andra vittnesmål vet vi också vad Ryssland under de senaste hundra åren har varit kapabelt till i form av ondska, imperialism och revanschism mot sina grannländer. Finland och Ukraina påminner oss om det.

Herr talman! Ibland, inte minst i förra veckan då Zelenskyj besökte Sverige, hörs formuleringar där vi får tack. Även Aron Emilsson beskrev detta från när han var i Kiev. Alla vi som har varit i Ukraina har träffat ukrainare som verkligen vill tacka oss. Det känns alltid så märkligt att få höra det. Ja, vi har skickat vapen, vi har skickat pengar och vi har fattat beslut. Men det är ju faktiskt inte uteslutande svenska soldater som sitter i skyttegravarna, även om det finns ett par. Det är inte svenska familjer som varje natt vaknar av flyglarm. Det är inte svenska städer som bombas sönder.

Det är Ukraina som bär den tyngsta bördan. Därför är det inte Ukraina som ska tacka oss; det är vi som behöver tacka Ukraina för att de försvarar också vår frihet. Tack, alla ukrainare – också ni som har kommit till Sverige – för att ni med oerhört mod har stått emot en brutal angripare trots att många trodde att det skulle vara över på några dagar! Konvojen som stannade norr om Kiev, striderna om Hostomels flygplats – jag tror att många minns var de var de där dagarna i februari 2022, när vi inte visste om det skulle gå. Ukraina har dock hållit huvudstaden fri, och man har hållit sitt land fritt så gott man har kunnat.

Herr talman! Det är också värt att påminna sig om hur det såg ut här hemma i Sverige under de där dagarna 2022. När Sverige för första gången sedan vinterkriget beslutade att skicka vapen till ett land i krig var det ett parti som stod ensamt vid sidan av: Vänsterpartiet sa nej till att skicka pansarskott till Ukraina. SVT rapporterade då att regeringen hade ett brett stöd för vapenleveranserna men att Vänstern sa nej.

Efter massiv kritik, ledd av Jonas Sjöstedt, tvingades partiet till ett extra partistyrelsemöte och ändrade sin linje. Det är naturligtvis bättre att

ändra sig än att hålla fast vid ett dåligt beslut, herr talman. Men jag tycker också att det är viktigt, inte minst i valtider, att påminna sig om vilka slutsatser som olika partier här i Sverige drog när faran var nära. I dag står vi enade bakom Ukraina, och jag tror att det finns få så stora Ukrainavänner som Vänsterpartiets utrikesministerkandidat Håkan Svenneling. Det vill jag gärna ge honom. Men man ska också komma ihåg hur det har sett ut och vilka ryggmärgsreflexer som visade sig hos vissa partier.

Sverige har visat ledarskap. Sverige har skickat avancerade vapensystem, ammunition och ekonomiskt stöd. Vi har steg för steg höjt ambitionsnivån så fort situationen har krävt det. Regeringen har också fortsatt på den vägen, med tydlighet och beslutsamhet. Det senaste beslutet, att gå vidare med Gripensystemet, är ytterligare ett exempel på att Sverige inte bara uttalar sitt stöd för Ukraina utan också levererar i ord och handling. Vi kommer att skänka 16 Jas C/D, och Ukraina kommer att köpa 20 Jas Gripen E. Det ger direkt effekt i kriget för Ukrainas del.

Trots de historiska krumbukterna är vi som sagt eniga. Det är viktigt för Ukraina att Sverige står enigt – och det är viktigt för Sverige att Sverige står enigt – kring stödet till Ukraina. Det är också viktigt att vi håller i både det europeiska stödet och det transatlantiska stödet.

Herr talman! Avslutningsvis: Det ryska kriget fortsätter, och människor dödas alltjämt. Volodymyr Zelenskyj gick i går ut och varnade för att de ryska bombattackererna mot Ukraina enligt underrättelserapporter kommer att intensifieras kommande dagar. Tiotusentals barn deporteras alltjämt till Ryssland.

Samtidigt är det uppenbart att utgången av kriget kommer att få konsekvenser långt utanför Ukrainas gränser – också för oss. Om Ryssland lyckas sänder det nämligen signalen att aggression lönar sig. Om Ryssland lyckas kommer Ukraina att stå bortom hjälp och räddning under överskådlig tid. Det kommer inte heller att stanna i Ukraina även om det är i Ukraina som vi kan stoppa Putin.

Om Ukraina lyckas försvara sin frihet skickas däremot ett annat budskap, nämligen att demokratiska nationer faktiskt kan stå emot, att internationell rätt faktiskt betyder någonting och att tyranni inte vinner. Därför står vi med Ukraina – inte i dagar, veckor eller månader utan tills Ukraina vinner. Det är rätt, inte bara för Ukraina utan i grunden också för svensk säkerhet. Ukrainas sak är vår.

Anf. 77 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Herr talman! Jag hade inte planerat att begära replik i den här debatten, trots att det är lite av min favoritsysselsättning här i riksdagen, men jag kunde inte låta bli att begära replik på Gustaf Göthbergs anförande.

Jag har väl egentligen ingenting att invända i sak kring historieberivningen gällande vad som hände under de där dagarna då kriget började. Jag tror bara att det är viktigt att komma ihåg att det gick väldigt fort. Samma dag eller dagen innan stod jag själv i radio och debatterade emot militärt stöd. Jag såg inte riktigt framför mig att vi skulle stå här fyra år senare och ha beslutat om 22 militära stödpaket. Framför allt gjorde jag det utifrån det partiprogram som Vänsterpartiet hade vid den tiden och där det stod att vi var emot vapenexport, särskilt till krigförande länder.

Jag tror att man ska komma ihåg tidsaspekten och hur snabbt det första beslutet gick. Det var bra eftersom det innebar att Ukraina snabbt fick stöd,

men det gick lite för fort för att Vänsterpartiet skulle hinna med att göra en omsvängning. Jag satt inte i riksdagen vid den tidpunkten, men det handlade i praktiken om 24 timmar från det att man fick besked till att man skulle infinna sig i riksdagen, ha debatt och fatta beslut. Det är väldigt fort. Det är sällan det går så fort i politiken.

Vi ändrade oss dock snabbt – samma vecka. Det var lite kaos för egen del då jag låg på sjukhus efter en krock, men partiet löste ändå det där på ett bra sätt. Jag tror att det är viktigt att hålla ihop. Det var också mitt väldigt tydliga budskap till statsministern: Jag tyckte att man fick klanka på oss i ett år, och sedan tyckte jag att man fick sluta.

Jag tycker dock att det som är vår styrka, och det som är vår demokrati, är att vi nu har en debatt om vårt Ukrainastöd där vi diskuterar hur vi kan stärka det och vad vi kan göra bättre. Att det snarare är det som utgör politiska poänger, som Aron Emilsson var inne på tidigare, gör oss faktiskt starkare som land och i stödet till Ukraina. Vi behöver övertyga olika väljare, med lite olika argument, om varför vi ska fortsätta stödja Ukraina.

Anf. 78 GUSTAF GÖTHBERG (M) replik:
Herr talman! Jag instämmer.

Anf. 79 HÅKAN SVENNELING (V) replik:
Herr talman! Jag är nöjd.

Anf. 80 EMMA BERGINGER (MP):

Herr talman! För oss i Miljöpartiet är det självklart att Sverige ska bidra till Ukrainas kamp för självbestämmande och självförsvar. Miljöpartiet stöder att Sverige fortsatt hjälper Ukraina med såväl vapen som humanitärt bistånd samt med civilt och ekonomiskt stöd. Vi har stått bakom samtliga stödpaket till Ukraina som regeringen har lagt fram.

Jag är väldigt glad över att vi har en bred uppslutning i Sveriges riksdag till stöd för Ukraina. Detta är ett brutalt krig. Det är ett brott mot folkrätten. Att stödja Ukraina är viktigt både för att Ukraina ska kunna försvara sig mot den olagliga invasionen och för att stå upp för folkrätten. Att vi hjälper Ukraina att försvara sig mot angriparen Putin är viktigt för hela Europas säkerhet, demokrati och frihet. Huruvida Putins brott får löna sig har en avgörande betydelse för synen på folkrätten. Detta är något som riskerar att påverka många konflikter världen över. Därför måste regeringen fortsatt verka för att EU håller samman i stödet till Ukraina och sätta press på USA att återuppta sitt stöd.

Miljöpartiet har vid flera tillfällen understrukt vikten av långsiktighet när det gäller stödet till Ukraina. Vi vill att Sverige stöttar Ukraina såväl för att man ska vinna kriget som för att man ska vinna freden och bygga upp landet när kriget väl tar slut. Därför välkomnade vi den Ukrainaram som regeringen lade fram i budgetpropositionen för 2025. Det är dock viktigt att ramen förlängs så att den inte har ett bortre stopp.

Uthållighet i stödet till Ukraina är också en viktig politisk signal, inte minst till andra allierade och partner som bidrar till Ukraina. I Sverige finns alltså ett brett politiskt stöd och en tydlig opinion för att stötta Ukraina, men tyvärr är detta inte en självklarhet i andra länder i Europa. Det har nu gått mer än fyra år sedan Rysslands brutala fullskaliga invasion,

och det finns risk att fokus förflyttas. Därför behöver vi ständigt poängtera vikten av att uthålligt och långsiktigt stötta Ukraina.

Herr talman! Miljöpartiet vill att Sverige verkar för att Europa håller samman i stödet till Ukraina och sätter press på USA att bidra. Även om förutsättningarna för att få president Trump att ändra inställning är dåliga behöver signalerna till övriga delar av den amerikanska statsapparaten och befolkningen vara tydliga. Stöd till Ukraina är viktigt för såväl Ukrainas som Europas säkerhet, och vår gemensamma säkerhet ligger även i USA:s intresse.

Vi menar också att det är viktigt att Europa tar ett ökat ansvar för sin egen säkerhet och inte förlitar sig på amerikanskt stöd på det sätt som man har gjort tidigare. Samtidigt är det viktigt att vara medveten om att de beroenden som har byggts upp under lång tid inte går att ändra på i en handvändning. Amerikanska förmågor och materiel kommer alltså att vara viktiga under lång tid, både för Europa och för Ukraina.

Herr talman! Förra veckan presenterade regeringen stödpaket 22, som innebär att Ukraina får tillgång till Jas Gripen genom donation av upp till 16 Gripen C/D och försäljning av upp till 20 Gripen E/F. Jag hoppas att ”upp till” är mer av en formalitet. Detta blir ett viktigt tillskott till Ukrainas försvar, och det är någonting som även vi från Miljöpartiet har påpekat behovet av vid upprepade tillfällen under de här åren. Jag är särskilt glad att se att det nu blir verklighet.

Vapensystemen är viktiga, men jag vill också lyfta fram en del av stödet som ibland kanske är lite förbisedd, nämligen vårt stöd till utbildningsinsatser. Utöver att vi utbildar om den materiel som vi donerar utbildar vi också inom ramen för Eumam Ukraine, vilket står för European Union Military Assistance Mission in support of Ukraine. Vi bidrar vidare till den brittiskledda insatsen Operation Interflex, som ger grundläggande militär utbildning till ukrainska medborgare, Operation Intercharge, Task Force Legio och minröjningsutbildning i Litauen.

I dessa utbildningar möter personal från Försvarsmakten och hemvärnet ukrainare och hjälper dem att utveckla sin förmåga att försvara och överleva. Efter utbildningarna återvänder ukrainarna till riskfyllda poster ingar vid fronten. Det är tufft att vara den som utbildar någon som ska återvända till sin postering vid fronten och utkämpa ett krig där risken att dö är stor. Jag vill rikta ett stort tack till alla som med tid och engagemang bidrar till denna viktiga uppgift.

Herr talman! Vänsterpartiet har i detta ärende motionerat om att prioritera vapenexporten till Ukraina samt om att minska beroendet av amerikansk krigsmateriel. Även om det är vällovliga ansatser kan jag, som det står i betänkandet, konstatera att försvarsföretagen i Sverige är privatägda, vilket gör det svårt att påverka deras produktion och styra exporten mot enskilda länder. När det gäller amerikansk krigsmateriel framhåller utskottet att Europa behöver ta ett större ansvar för sin egen säkerhet och att en stark europeisk försvarsindustri är viktig. Samtidigt måste stödet till Ukraina utformas utifrån vad som är mest ändamålsenligt för att möta Ukrainas behov.

Avslutningsvis, herr talman: Även om det militära stödet, som vi debatterar här i dag, är viktigt måste vi fortsätta att skala upp ansträngningarna för att stoppa den skuggflotta som bidrar till Putins finansiering av kriget genom att göra det möjligt för Ryssland att exportera olja och gas.

Genom att minska beroendet av fossil energi minskar vi vår sårbarhet. Det är viktigt att vi långsiktigt och tydligt står upp för Ukrainas rätt att försvara sig. Miljöpartiet är en del av den breda enigheten i Sveriges riksdag.

Prot. 2025/26:129

1 juni

*Sveriges militära
stöd till Ukraina*

Anf. 81 ANDERS EKEGREN (L):

Herr talman! I dag ska vi diskutera Sveriges militära stöd till Ukraina. Detta är ett av våra viktigaste ärenden i riksdagen, även om det inte är ett traditionellt beslutsärende. Frågan handlar inte bara om Ukrainas säkerhet utan även om Sveriges och hela Europas säkerhet.

Det är glädjande att Sverige, de övriga nordiska länderna och de baltiska länderna är de största bidragsgivarna till Ukraina, om man tar hänsyn till ländernas storlek. Av betänkandet framgår att Sverige tidigare har beslutat om 21 stödpaket som uppgår till 103 miljarder kronor. Till detta ska läggas att andra delar av det offentliga och av civilsamhället bidrar med pengar och hjälp på olika sätt. Nyligen kom även ett 22:a paket, som innebär att vi ska ge och sälja Jasplan till Ukraina.

Detta ska sättas i ett perspektiv. De olyckliga och ibland rent destruktiva nedläggningarna av svenskt försvar, framför allt på 00-talet, ledde till att den strategiskt viktigaste delen av Sverige – Gotland – helt saknade försvar. Liberalerna stödde därför inte 2004 års försvarsbeslut. Sverige måste nu stödja Ukraina samtidigt som man bygger upp sitt eget försvar. Det har fungerat.

År 2014 intog Ryssland Krim och ockuperade delar av de fyra östliga länen i Ukraina. Ryssland nöjde sig inte med detta utan inledde en fullskalig intervention i februari 2022. Kriget har därefter pågått i över fyra år.

Ukraina har utkämpat ett heroiskt krig, och nu börjar vi se en vändning. Ryssland är inte så starkt som många tror, utan landet har betydande svårigheter på alla fronter. Det är fullt möjligt för Ukraina att vinna kriget. Det är därför viktigt att Sverige fortsätter att stödja Ukraina både militärt och civilt, speciellt med tanke på att det är svårt att veta vad USA vill. Trump är väldigt oberäknelig, som vi alla vet.

Europa måste därför fortsätta att rusta upp både det militära och civila försvaret. Europa måste jobba för att på sikt mer och mer stå på egna ben. Sveriges köp av franska fregatter är ett exempel på detta, och vad jag förstår saknar dessa fregatter helt och hållet materiel från USA.

Herr talman! Att Ukraina vinner är inte omöjligt. Rysslands ekonomi är ungefär lika stor som Italiens eller Spaniens eller de nordiska ländernas tillsammans, och Rysslands försvar och tekniska kunnande är övervärderat. Ukraina däremot är framgångsrikt inom många områden, såsom tillverkning av drönare och andra militära vapen, och den senaste Nato-övningen visade att Ukraina har mycket att lära även Natoländernas soldater. På sikt finns det också stora förutsättningar att Sverige och Ukraina gemensamt utvecklar vapensystem.

Det är oerhört viktigt att Europa fortsätter att stödja Ukraina. Många upprörs över hur många som dödas i Ukraina och över hur mycket som förstörs i landet. Det är en fullt naturlig indignation. Rysslands anfallskrig är aggressivt och innebär att man angriper civilbefolkning, infrastruktur och civila byggnader som bostäder, sjukhus, skolor, museer och kyrkor. Listan kan göras hur lång som helst.

Herr talman! Det måste bli en bra fred för Ukraina, för annars kommer Ryssland tillbaka och gör ett nytt försök att erövra hela landet. Vi ska inte

tro något annat. Ryssland anser att Ryssland, Belarus och Ukraina tillhör de viktigaste delarna av gamla Sovjetunionen. Ryssland har dessutom större ambitioner än så. Redan i Putins historiska tal i München den 10 oktober 2007 fick väst reda på Putins militära ambitioner.

Om Ryssland vinner kriget mot Ukraina kan det leda till att andra länder som en gång har tillhört Tsarryssland eller Sovjetunionen kommer att attackeras, och då kan delar av Sverige vara viktiga för Ryssland att kontrollera. Detta måste vi sätta stopp för, och det kan vi göra genom att fortsätta stödja Ukraina. Ukraina måste få en bra och hållbar fred.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 3 juni.)

§ 10 Signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet – en modern och ändamålsenlig lagstiftning

Försvarsutskottets betänkande 2025/26:FöU18

Signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet – en modern och ändamålsenlig lagstiftning (prop. 2025/26:179)
föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 3 juni.)

§ 11 Attraktiva platser – bredare genomslag för politiken för arkitektur, form och design

Kulturutskottets betänkande 2025/26:KrU9

Attraktiva platser – bredare genomslag för politiken för arkitektur, form och design (skr. 2025/26:163)
föredrogs.

Anf. 82 LOUISE THUNSTRÖM (S):

Herr talman! Så fint att få inleda mandatperiodens sista kulturpolitiska debatt!

Bakgrunden till regeringens skrivelse är propositionen från 2018 om politik för gestaltad livsmiljö. Då antog riksdagen ett nationellt mål om att arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle där alla människor ges goda förutsättningar att påverka sin gemensamma miljö. Målet ligger kvar, men skrivelsen anger en delvis ny inriktning. I flera delar är den rimlig, och på flera sätt är den bra. Vår kritik är snarast att regeringen inte tar ansvar för förutsättningarna.

Regeringen skriver att fler röster ska främjas, att det ska finnas ett delat ansvar och att det befintligas värden i högre grad ska lyftas fram. Det tycker jag är bra. Det är viktigt att vi inte bara tänker nytt utan också ser värdet i det som redan finns, alltså de miljöer som människor känner igen sig i och som bär på historia, gemenskap och lokal stolthet.

Om regeringen menar allvar med att lyfta fram det befintligas värden borde exempelvis Sveriges 15 världsarv vara självklara, för de är platser för bildning, utveckling, besöksnäring, glädje, stolthet och gemenskap. De är också konkreta exempel på just det man i skrivelsen säger sig vilja utveckla, nämligen historiska sammanhang, kulturturism, kulturmiljöer, platserns identitet och människors relation till sin omgivning. Men förutsättningarna för världsarven finns inte. Regeringen har här backat från sitt ansvar.

Det är alltså motsägelsefullt att tala trovärdigt om det befintligas värden och samtidigt inte ta ansvar för några av våra allra mest betydelsefulla befintliga kulturmiljöer.

Herr talman! I skrivelsen talar regeringen om platsutveckling, företagande och samverkan. I skrivelsen nämns också att villkoren för att bo, leva och verka på landsbygden ska stärkas. Ändå upphäver regeringen förordningen om kooperativ utveckling i Sverige och tar bort pengarna till Coompanion, den organisation som verkligen arbetar underifrån med just det skrivelsen talar om: lokal utveckling, samverkan, civilsamhälle och människors möjlighet att tillsammans påverka sin egen plats. Det kooperativa företagandet finns ofta nära denna plats och bygger på att människor ser ett gemensamt behov och organiserar sig för att lösa det. Det kan handla om service på landsbygden, bostadsbyggande, kulturverksamhet och lokalt företagande.

Det är motsägelsefullt att tala om fler röster och delat ansvar och samtidigt dra undan mattan för de aktörer som faktiskt arbetar med fler röster och delat ansvar i praktiken.

Herr talman! I skrivelsen talar regeringen om gemenskap, delaktighet och mötesplatser och om att de viktiga erfarenheterna görs på marken. Men viktiga mötesplatser finns ju i studieförbundens lokaler – för alla och över hela landet. Människor möts här, lär sig, organiserar sig, skapar, diskuterar och bygger tillit. Men här har regeringen och Sverigedemokraterna också skurit ned. Det statliga stödet har minskat med en tredjedel.

Återigen: Det blir motsägelsefullt att säga att man vill stärka människors delaktighet och samtidigt försvaga en av de strukturer som gör delaktighet möjlig.

Herr talman! Om vi vill att det också i framtiden ska finnas arkitekter, konstnärer, formgivare, designer och andra kulturskapare som kan bära arbetet vidare måste vi också tala om återväxten, och här är de estetiska ämnena i skolan centrala. För många börjar vägen in i form, kultur, design och arkitektur i skolans bildsal, musiksal eller slöjdsal – eller kanske i kulturskolan. De estetiska ämnena handlar om barns rätt till skapande och bildning, men de handlar också om framtida yrkesutövare.

Återigen: Det blir motsägelsefullt att tala om vikten av arkitektur, form och design och samtidigt inte värna vägarna in i dessa yrken.

Regeringen nämner i skrivelsen bebyggelsemiljöer, en ny egnahemsrörelse och ett ökat småhusbyggande. Men bostadsbyggandet har ju totalt stannat upp, och småhusbyggandet har inte varit så lågt på 100 år. 700 000 människor lever i trångboddhet, kommuner uppger att de saknar bostäder och unga människor kan inte flytta hemifrån. Det är alltså motsägelsefullt att tala om småhusbyggande och estetiskt tilltalande livsmiljöer och samtidigt driva en politik som inte ger några förutsättningar för ett ökat bostadsbyggande.

När jag läser regeringens skrivelse ser jag alltså flera saker som är rätt i ansatsen. Det är bra att lyfta det befintligas värden, det är bra att tala om fler röster och det är bra att se sambandet mellan arkitektur, form, design, kulturmiljöer och människors liv.

Hela infrastrukturen för det som man i skrivelsen säger är viktigt och ska främjas har ju satts i gungning av regeringen: Kultursamverkansmodellen pressas, studieförbunden har fått kraftiga nedskärningar, kooperativ utveckling försvagas, statlig närvaro på landsbygden urholkas, bostadsbyggandet har stannat upp och konst- och kulturskarpares villkor ges inte den tyngd de borde ha.

Jag instämmer med Vänsterpartiet och Miljöpartiet, som i sin reservation menar att skrivelsen är vag och luddig. Jag delar också Vänsterpartiets oro över risken för att näringslivet ges större makt genom sitt ekonomiska kapital. Jag saknar enprocentsregeln; den nämns inte ens i skrivelsen.

Jag instämmer dock med utskottet i att det finns fördelar med att inriktningen är övergripande och inte innehåller preciserande aktiviteter, dels för att det möjliggör anpassningar över tid och ger de berörda aktörerna utrymme att utforma åtgärder utifrån sina förutsättningar, dels för att politiken inom konst, arkitektur, form och design ska vara varsam. Jag hoppas att vagheten innebär att den konstnärliga friheten värnas och att professionerna ges stort mandat i det fortsatta arbetet för att nå målen för politikområdet.

Sammanfattningsvis: Om regeringen menar allvar med skrivelsen måste den också värna infrastrukturen. Det handlar såväl om ett starkt civilsamhälle som om en stark offentlig kulturpolitik som faktiskt ser kulturen som en del av välfärden.

I dag, herr talman och ledamöter, är det den 1 juni!

Var glad min själ åt vad du har
nu har du hundra sommardar
och detta är den första.
När solens lopp sin ände tar
då har du nittionio kvar
och någon blir den största.

Giv noga akt på var du står
i morgon blir med ens i går
det går så fort att vandra.
Lägg märke till att vad du får
är hundra sommardar per år
i morgon är den andra.

(Applåder)

Anf. 83 MATS BERGLUND (MP):
Herr talman! Tack, Louise, för dikten!

Regeringen har inkommit med skrivelsen *Attraktiva platser – bredare genomslag för politiken för arkitektur, form och design*, som ska vara en redovisning av det arbete som gjorts inom det här området och en presentation av inriktningen framåt.

Skrivelsen är påtagligt kort, bara 27 sidor. Min kritik ligger huvudsakligen inte där och gäller egentligen inte heller sakinnehållet utan snarare

att skrivelsen är närmast magiskt otydlig. Varenda mening tycks vara medvetet luddigt formulerad, och dispositionen är oklar. De inledande tre inriktningarna återkommer sedan på ett väldigt oklart sätt i skrivelsen. Det förekommer här och var några uttryckta viljeinriktningar men aldrig något om hur dessa inriktningar ska uppnås. Inga fötter sätts ned, och inga åtgärder presenteras.

Herr talman! Syftet med skrivelsen är ändå att ange en ny inriktning för statens arbete med det nationella målet för arkitektur, form och design. Det tidigare målet ligger kvar, och det är bra, tycker jag. Men vad syftet med den nya inriktningen är eller vad den verkligen innebär måste jag tyvärr säga att jag faktiskt inte riktigt begriper, trots att jag har läst de 27 sidorna ett antal gånger. Jag försöker mig ändå på en tolkning.

Det jag uppfattar att regeringen vill är att på något sätt flytta tyngdpunkten i det tidigare målet bort från att fokusera på kvalitet, hållbarhet, resurseffektivitet, den sociala bostadspolitiken, integrationsmålet och det folkbildande uppdraget om arkitektur och design till att handla mer om estetik, attraktivitet och ett starkare näringslivsfokus. Trädgårdsstäder nämns också.

I det gamla målet står att "alla ska ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön". Jag vet inte om det ska stärkas eller förändras genom begrepp som "breddat ägarskap" och "fler röster".

Om jag har missförstått detta får gärna någon från regeringssidan aningen begära replik eller kanske ännu hellre förklara det i de senare anförandena. I vilket fall som helst är min kritik mot den här produkten, som jag har försökt uttrycka i den följdmotion som jag har skrivit, att det framför allt är ett missat tillfälle att stärka och vidareutveckla politiken på det här området och faktiskt skapa en tydlig statlig arkitekturpolitik och en samlad politik för design och för samhälls- och stadsplanering.

Herr talman! Det var Miljöpartiet som i regeringsställning, genom våra tre ministrar för kultur, miljö och bostadsfrågor, initierade hela det här politikområdet under mandatperioden 2014–2018. Vi kallade det för gestaltad livsmiljö. Vi fastslog då en målformulering och sex väldigt tydliga och långtgående preciseringar av hur målen skulle uppfyllas. Två myndigheter, Boverket och Arkdes, fick ett starkt uppdrag i anslutning till politikområdet.

Jag har, i alla fall när jag pratat med sektorn och företrädare för den, uppfattat att det landade väldigt väl. De uppföljningar och utvärderingar som gjorts har huvudsakligen varit positiva. "Politiken är, även ur ett internationellt perspektiv, en av de mest ambitiösa inom sitt område", skrev till exempel Arkdes i en av de tidiga utvärderingarna.

Samtidigt finns självklart anledningar att utveckla politiken för gestaltad livsmiljö och inte minst att på något sätt revitalisera och stärka detta politikområde, efter att till exempel Arkdes har försvunnit som egen myndighet och medel dragits tillbaka från Boverket. Det är vad skrivelsen borde göra men inte gör.

Till skillnad från regeringen har Miljöpartiet de förslag som borde vara med här. De finns i våra motioner från allmänna motionstiden och hade kunnat lyftas in direkt i skrivelsen, så som de är formulerade.

Prot. 2025/26:129
1 juni

*Attraktiva platser –
bredare genomslag för
politiken för arkitektur,
form och design*

Herr talman! Det mest grundläggande och häpnadsväckande, som jag vill inleda med, är att barnperspektivet inte alls finns med i skrivelsen. Sedan gestaltad livsmiljö lanserades har FN:s konvention om barnets rättigheter, alltså barnkonventionen, inkorporerats i svensk lag. Enligt barnkonventionen ska barn och unga ha rätt att fullt ut delta i konst- och kulturlivet. Barn och unga ska också ha inflytande över frågor som berör dem.

Ett barnperspektiv på politiken för arkitektur och form hade tydliggjort och stärkt barnens inflytande över de miljöer de vistas i men också över utformningen av deras närmiljö, alltså de gestaltade livsmiljöerna. Det handlar om skolor och skolgårdar och inte minst skolvägar men också om fritidshem och fritidsgårdar, alltså där barn och unga vistas.

Det finns kommuner som har gått före här och som systematiskt arbetar med att öka barns delaktighet i utvecklingen av kulturupplevelser och livsmiljöer. Staten bör komma in med tydligare riktlinjer och stöd – en konkret vägledning, helt enkelt. Men det finns inte med här.

Herr talman! I skrivelsen nämns också Kulturrådets rapport om tillgången till musikscener, som kom 2024. Möjligheten till mer livekultur kunde och borde ha varit mycket bättre över hela landet. I rapporten identifierar Kulturrådet en rad hinder och orsaker till detta men också flera utvecklingsområden. Där finns också en del konkreta förslag, men inget av dessa finns med i regeringens skrivelse. Man noterar alltså ett problem men lämnar åtgärds paketet därhän.

Jag och Miljöpartiet gör på annat sätt. Vi tar med oss Kulturrådets rapport. I höstas väckte vi en motion med titeln *Kulturljudzoner och bättre villkor för livekulturen*, där vi tar ett brett grepp om hela problemet. Vi föreslår ett paket med en rad åtgärder: en statlig politik för kulturljudzoner, som har börjat implementeras i Malmö och Göteborg, stärkt stöd till arrangörer och lokalhållande organisationer samt kraftiga åtgärder mot överprissättningen vid andrahandsförsäljning av biljetter, något som vi måste komma bort från genom en statlig politik. Det handlar också om utbildningskedjan och självklart om återuppbyggnaden av infrastrukturen med replokaler, musikhus, studieförbundslokaler och annat över hela Sverige.

Regeringens strategi för kulturella och kreativa branscher nämns självklart också i skrivelsen. Också den kom som ett initiativ från Miljöpartiets tid på Kulturdepartementet.

När vi åker runt och pratar med de här företagen, med dataspelsbranschen och musiklivet, är det detta vi hör: Det är jättebra att den här strategin faktiskt har kommit, men den saknar ju innehåll.

Också här är skrivelsen ett missat tillfälle att fylla KKB-strategin med just innehåll.

Beredskap för krig och kriser och utmaningar i närområdet är också ett område i skrivelsen som borde ha åtföljts av ett konkret innehåll med åtgärder. Likadant är det med trygghetsfrågor. Miljöpartiet har förslagen här också, i våra motioner.

Begreppet säkerhet saknas i skrivelsen. Trygghet finns med. Trygghet är det upplevda; säkerhet är det faktiska, statistiken. De här begreppen måste hänga ihop i en sådan här skrivelse. Det gör de inte här. Och både analysen och åtgärderna saknas när det gäller hur våra offentliga rum kan bli både tryggare och säkrare platser.

Herr talman! Det här är några exempel på hur den här skrivelsen är en missad chans. Jag kunde ha gått vidare och pratat väldigt länge om hållbart byggande, klimat, miljö och resurseffektivitet. Också här har Miljöpartiet konkreta förslag från allmänna motionstiden i höstas, bland annat i en partimotion om cirkulär ekonomi.

Avslutningsvis vill jag säga att jag i en tidigare debatt ställde en replikfråga till ledamoten Kristina Axén Olin från Moderaterna som jag inte tyckte att jag fick något särskilt tydligt svar på då. Jag tänker att jag ställer frågan direkt nu i stället för att ta replik senare, så kanske vi sparar lite tid.

Det handlar om delen om att få in synpunkter från medborgarna. Jag tycker, och det nämnde också Louise, att det är otydligt hur det ska gå till. Vad betyder det egentligen, det som står i skrivelsen? Hur ska det gå till?

Handlar det om att man ska stärka de kommunala samråden så som vi gjorde efter almstriden på 70-talet, när vi gjorde om planprocessen så att samråden kom till? Jag tycker att det vore väldigt bra, för jag tycker att samråden delvis har tappat sin legitimitet. Eller handlar det om medborgaromröstningar om enskilda projekt och konstverk? Det har ju varit uppe i debatten. I så fall blir jag mer orolig.

Herr talman! Jag ser att min talartid har gått ut, men jag tänkte ändå passa på att ta ytterligare någon minut därför att det här är vår sista debatt i kulturutskottet den här mandatperioden och mitt sista anförande från den här talarstolen.

För egen del vill jag naturligtvis tacka för förtroendet och äran jag fått att vara en av de 349 ledamöterna. Men framför allt vill jag som ordförande för kulturutskottet tacka alla ledamöter och ersättare i utskottet för den här tiden. Ni har alla bidragit till den goda stämning som vi har i kulturutskottet. Tack för ert arbete för kulturpolitiken och för kulturen men också för idrotten och idrottslivet, föreningslivet och civilsamhället! Tack för goda samtal och debatter!

Jag vill också tacka kulturutskottets kansli – Helene som sitter här, vår kanslichef Carin naturligtvis och Charlotte, Bosse och Maria. Tack så mycket! Tack också till Ann, vår tidigare kanslichef, och Cecilia! De har båda lämnat utskottskansliet under mandatperioden. Utan er i utskottskansliet är vi politiker verkligen ingenting alls.

Tack till kammarkansliet! Tack till talmanspresidiet, som håller reda på oss!

Avslutningsvis det största tacket till alla er som sitter på läktaren och ändå försöker lyssna på vad vi säger! Jag tror faktiskt att det bara är kulturutskottet som drar fulla läktare vid sina budgetdebatter. Stort tack!

Jag yrkar bifall till reservationen.
(Applåder)

Anf. 84 ALEXANDER CHRISTIANSSON (SD):

Herr talman! Regeringens skrivelse heter *Attraktiva platser – bredare genomslag för politiken för arkitektur, form och design*. Ja, Mats, ”magiskt otydlig” var ett roligt uttryck.

Men i skrivelsen konstaterar regeringen att genomslaget för de arkitekturpolitiska målen inte har varit tillräckligt. Framför allt har näringslivet, civilsamhället och medborgarna involverats i alltför begränsad utsträckning. Det har hämmat möjligheten att nå målen, och det är något som vi sverigedemokrater har påpekat under lång tid.

*Attraktiva platser –
bredare genomslag för
politiken för arkitektur,
form och design*

Regeringen bedömer att kunskapsnivån i delar av branschen är otillräcklig och att allmänhetens deltagande i utformningen av våra livsmiljöer fortfarande är för svagt. Mot den bakgrunden presenterar regeringen en ny inriktning för det fortsatta arbetet. Fler röster ska inkluderas, och ansvaret för gestaltningen av våra livsmiljöer ska delas mellan offentliga aktörer, näringsliv och civilsamhälle.

Det är i grunden en rimlig slutsats. Om vi vill skapa attraktiva, hållbara och långsiktigt uppskattade miljöer kan ansvaret inte vila på ett fåtal aktörer. De miljöer som byggs i dag kommer att påverka människor under lång tid framöver, generationer framöver. Då är det också viktigt att få fler perspektiv på plats när den här sortens beslut fattas.

Herr talman! Regeringens initiativ är välkommet, men vi hade gärna sett att fler och mer kraftfulla åtgärder presenterades. Sverigedemokraterna kommer inte att sätta käppar i hjulet för insatser som innebär steg i rätt riktning. Samtidigt ser vi ett tydligt behov av ett större grepp om arkitekturpolitiken under nästa mandatperiod.

Arkitekturpolitiken har under lång tid hamnat i skymundan i den politiska debatten. Ofta diskuteras bostadsbyggande utifrån antalet bostäder, byggnadskostnader eller hyressättning. Det är naturligtvis också viktiga frågor, men alltför sällan diskuterar vi hur de miljöer vi bygger faktiskt upplevs av människor.

Det räcker inte att bygga mycket. Vi måste också bygga bra. Vi måste bygga miljöer som människor vill leva och vistas i och känner stolthet över. En trivsamt livsmiljö och behovet av attraktiva platser ska inte underskattas. Platser som upplevs som vackra, rena och väl förvaltade bidrar till trygghet och trivsel; det finns det många rapporter som visar.

Vi ser återkommande hur frågor om nybyggnationer eller gestaltning av offentliga miljöer börjar som lokala eller regionala debatter men till slut blir riksnyheter. Det finns en enkel anledning till detta: Människor bryr sig om de miljöer där de lever och verkar. Det är en viktig fråga för de flesta.

Det finns ofta en gemensam stolthet över de livsmiljöer vi delar. När förändringar upplevs som försämringar väcker det engagemang, och det är ett engagemang som vi politiker måste ta på allvar och vara lyhörda inför.

Många människor upplever ibland att beslut om nybyggnationer och stadsutveckling fattas över deras huvuden. Den uppfattningen måste vi ta på allvar, för om människor känner sig överkörda riskerar förtroendet för politiker och tjänstemän att minska.

Sverigedemokraterna har därför börjat lyfta fram tanken på en nationell arkitekturpolicy som kan vara vägledande vid nybyggnation. En sådan policy bör säkerställa att kulturhistoriska värden beaktas och att klassisk arkitektur ges större utrymme än i dag. Det handlar inte om att stoppa utvecklingen eller förbjuda moderna uttryck, absolut inte. Däremot handlar det om att skapa en bättre balans mellan det nya och det gamla, för Sverige har ett rikt kulturarv som bör tas tillvara och integreras i framtidens byggande. Nya byggnader ska självklart kunna uppföras, men de ska samspela med sin omgivning. Det är helt centralt.

Fru ålderspresident! Regeringen konstaterar i skrivelsen att medborgarna har involverats i arbetet endast i begränsad utsträckning. Det är ett betydande problem. Som jag tidigare framhållit spelar våra gemensamma livsmiljöer stor roll för människor. Regeringens ambition att inkludera fler aktörer är därför positiv, men det behövs också konkreta verktyg som

stärker medborgarnas inflytande över gestaltningen och utformningen av våra gemensamma miljöer.

I grunden är det en demokratifråga. Människor måste ges bättre möjlighet att påverka hur deras bostadsområden, stadskärnor och offentliga platser utvecklas. Ytterst handlar det om respekt för medborgarna. Den som ska leva med besluten bör också ges rimliga möjligheter att påverka dem.

Uppföljningen av de arkitekturpolitiska målen har hittills inte varit tillräcklig. Det finns därför skäl att överväga en ny arkitekturpolitisk utredning med uppdrag att ta fram uppdaterade och tydligare mål. En sådan utredning bör bland annat behandla den klyfta som ibland finns mellan professionens bedömningar och medborgarnas upplevelser. Den bör också undersöka hur ett större kulturhistoriskt ansvar kan säkerställas vid nybyggnation och stadsutveckling.

När det gäller regeringens skrivelse valde Mats beskrivningen magiskt otydligt; jag skulle säga att det är ett litet men välkommet steg i rätt riktning. Sverigedemokraterna kommer att fortsätta bevaka frågan och verka för att arkitekturpolitiken får en mer framträdande roll i framtiden.

Fru ålderspresident! Arkitektur är inte en fråga för en liten krets av experter. Den berör oss alla varje dag. Därför behöver arkitekturpolitiken lyftas upp i större utsträckning.

Med det vill jag yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

Jag vill också, kort, stämma in och tacka Mats Berglund, som varit ordförande för kulturutskottet under de här åren. Du tog över efter Amanda Lind, som också var en jättebra ordförande. Jag tycker att samspelet har fungerat väldigt bra mellan oss i utskottet, vilket jag är väldigt tacksam för.

Jag vill också tacka Malin Danielsson för de här åren i rollen som vice ordförande. Du tog över efter Robert Hannah, som det också fungerade väldigt bra med. Jag tycker att det har gått över i en fin, smidig fas och är tacksam för det.

Jag vill även tacka kanslipersonalen och övriga för de här åren. Jag ser fram emot en ny mandatperiod efter valet.

Anf. 85 VASILIKI TSOUPLAKI (V):

Fru ålderspresident! Arkitektur, form och design påverkar alla människor dagligen och handlar i grunden om livskvalitet. Vänsterpartiets målsättning är ett samhällsbygge som sätter människan i centrum och där alla medborgare ska få leva och bo i inkluderande, väl gestaltade och långsiktigt hållbara miljöer.

Funktionella livsmiljöer med framträdande estetiska och konstnärliga värden och beständiga material ökar trivseln och därmed människors livskvalitet. Livsmiljön, och särskilt boendet, har en grundläggande betydelse för människors hälsa och välbefinnande.

En känsla av tillhörighet och stolthet över den gemensamma miljön bidrar också till att bygga samhällen som håller ihop. Utformningen av våra livsmiljöer påverkar också hur vi kan leva tillsammans. När och hur kan vi träffas?

Vem är den offentliga miljön skapad för? Vänsterpartiet lyfter fram vikten av barnvänliga samhällen och universell design som möjliggör för alla, oavsett funktionalitet, att vistas på en plats. Gestaltningen av den

byggda miljön är därför en fråga om jämlikhet i samhället. Det kräver en omsorgsfull och långsiktig planering av städer och samhällen, sett både till den större helheten och till detaljerna. Det krävs hög kvalitet i varje enskild byggnad och plats som gestaltas.

För att synliggöra de här sambanden och få en politisk inriktning som väver ihop samhällsplanering och byggfrågor med estetik och form hjälptes kulturutskottet och civilutskottet 2018 åt att behandla propositionen *Politik för en gestaltad livsmiljö*. Jag tror att det var en av de första propositionerna jag var med och behandlade.

Kanske är det det delade ansvaret mellan utskotten som har gjort att vi i kulturutskottet har haft alldeles för lite fokus på de här frågorna. Jag välkomnar därför att regeringen har tagit fram en skrivelse på området. Mitt bekymmer är dock att skrivelsen inte riktigt tar sats i de mål som vi i riksdagen slagit fast och att det är väldigt svårt att se vad regeringens nya inriktning egentligen betyder, vilket flera talare före mig har belyst.

År 2023 tog regeringen bort uppföljningsuppdraget för politikområdet gestaltad livsmiljö från myndigheten Arkdes utan att lägga det någon annanstans. Vi har alltså inte fått några uppföljningar sedan dess. Och år 2025 tog man bort de 15 miljoner som en annan myndighet, Boverket, hade för att jobba med gestaltad livsmiljö.

Fram träder det för mig en bild av en regering som lite motvilligt förhåller sig till den lagda politiken men som kanske inte riktigt vill erkänna att den inte vill hålla på med de beslutade målen. När man skrapar lite på ytan känns det som att Tidöpartierna kanske snarare är intresserade av att politiskt vara inne i smakfrågorna.

Man kan ju tycka att det är lite udda att Boverket ska utreda hur det här Sverigehuset, som är ett typgodkänt småhus som Sverigedemokraterna föreslagit, kan bli verklighet och att man särskilt ska fokusera på trädgårdsstäder. Överfört till andra kulturområden skulle vi politiker i så fall förespråka en viss typ av film eller teater. Så brukar vi ju inte agera.

Fru ålderspresident! Vem som ska ha inflytande över utformningen av våra gemensamma miljöer är en komplex fråga. Jag instämmer i regeringens utgångspunkt: Det går att göra mer för att inkludera fler i utformningen av våra offentliga platser. Ofta är dagens samråd en angelägenhet för en liten, engagerad skara. Utifrån skrivelsen blir det dock oklart om man avser att det ska bli en maktförskjutning, från de folkvalda representanterna i till exempel kommunala nämnder till ökat inflytande för näringslivet där man får makt genom sitt ekonomiska kapital.

Jag saknar också en diskussion om professionens roll. Den särskilda kompetens som konstnären, arkitekten eller designern besitter behöver stärkas och lyftas upp för att vi ska nå målen för politikområdet. De kan inte ersättas av engagerade invånare, även om deras röst också är viktig.

Redan i dag jobbar många konstnärer medvetet för att involvera fler i processen med att ta fram exempelvis offentliga konstverk eller i utformningen av en plats. Det är något annat än att få agera smakdomare till redan färdiga verk.

Fru ålderspresident! Ett annat område som berörs i skrivelsen och som jag blir osäker på är innebörden av att det offentliga visar att man värdesätter det befintliga. Det låter bra i många delar, men med den kulturkonserverativa inriktning som Tidöpartierna uppvisat är jag orolig för att inriktningen kommer att bromsa förändringar i våra samhällen och försvåra för

till exempel förtätning och nybyggen i ett läge där vi har stora problem med bostadsbrist.

Vi måste faktiskt vara öppna för att utveckla platser för morgondagens sätt att leva. Dagens stadsmiljöer, som man vill bevara – vi hörde ett tydligt exempel från Sverigedemokraterna tidigare – är resultatet av nybyggnationer i många olika omgångar. Det är en blandning av stilar och trender vi har. Det kan vi inte säga nej till om vi i de framtida stadsmiljöerna ska ha också våra dagsfärska inslag.

Det var några exempel på oklarheter i skrivelsen. Jag går vidare till något som inte alls återfinns där: hur man tänker jobba med att förverkliga de mål som vi har slagit fast här i riksdagen. I målen står det bland annat: ”Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle.” I skrivelsen finns ordet segregation med en enda gång, och det är när man berättar att detta mål finns, med den lydelse jag precis läste upp.

Fru ålderspresident! De befintliga målen är kanske inte helt enkla att lyckas med i alla delar – det har jag förståelse för. Men det betyder inte att man kan strunta i dem. Vi har faktiskt beslutat här i riksdagen att det är detta som gäller. Om man vill göra något annat får man komma tillbaka med en ny proposition, med nya mål.

För mig blir det än en gång uppenbart att den här regeringen helt saknar vilja och intresse att bryta segregationen i Sverige. Jämlikhet kan få stå kvar på pappret, men det är inte något man jobbar för att uppnå. Snarare har de enorma skattesänkningarna den här mandatperioden främst gynnat höginkomsttagare.

För mig som vänsterpartist är det självklart att en medveten samhällsplanering måste kombineras med en politik för fler jobb, utjämnade inkomstskillnader, bättre utbildning och stopp för rasism och diskriminering. Vi behöver också sätta stopp för utförsäljningar och ombildningar i våra städer och bygga billigare hyresrätter i områden där det i dag finns få. Hyresgästerna behöver få mer inflytande över hyressättningen, inte mindre.

Klassklyftorna och segregationen är problematiska ur flera perspektiv. Dels begränsas människors frihet och möjlighet att förverkliga sina drömmar, dels hotas den sociala sammanhållningen och hållbarheten i samhället, vilket riskerar att skapa polarisering och misstroende mellan grupper.

Med det sagt är det ändå mycket viktigt att påpeka att man inte ska rucka på principer om arkitektonisk kvalitet för den stora grupp som efterfrågar billigare hyresrätter. Vackra, spännande och trygga miljöer som de boende fått inflytande över är extra viktiga i de områden som i dag utpekas som oattraktiva eller otrygga.

Fru ålderspresident! En stor del av fokuset kring gestaltad livsmiljö ligger på den yttre utformningen – och jag har ju själv pratat i nästan åtta minuter nu om just det yttre – medan vi sällan lyfter den inre utformningen i den offentliga debatten, trots att vi faktiskt har väldigt många offentliga inomhusmiljöer vars utformning bekostas av skattemedel och som används av våra invånare dagligen. Det handlar om skolor, bibliotek, sjukhus, idrottshallar och busstationer, för att ta några exempel.

Förutom att de utgör viktiga mötesplatser och arenor för oss invånare är de också stora arbetsplatser för kommun- och regionanställda, som ofta har tuffa arbetsvillkor. De behöver väl genomtänkta och vackra arbets-

miljöer. Här kan det offentliga gå i bräsch för hållbara materialval och genomtänkt design som skapar mervärde.

Fru ålderspresident! Jag vill avslutningsvis också passa på att lyfta en oro jag har för att sammanslagningen av Moderna museet, Arkdes och Statens konstråd gör att arbetet med gestaltad livsmiljö tappar fart. Alla olika områden måste ha en lika stark ställning även framgent, trots denna nya organisation.

Arkdes förvaltar en av Europas största arkitektursamlingar med över 4 miljoner museiföremål, och det är faktiskt numera det enda statliga museet som inte tar entréavgift för vuxna. Bara det är värt en applåd!

Statens konstråd har en helt annan roll och har inte haft någon museiverksamhet. Det kommer att bli viktigt att bevaka att deras viktiga roll som stöd för kommuner och andra aktörer inte försvagas framöver.

Det är centralt att en kommande regering ser till att denna sammanslagning, som kanske kan sänka statens kostnader, inte blir en anledning att dra ned på resurserna utan att man får behålla dessa, utöka verksamheten och skapa ett lyft för arbetet i hela landet.

Jag ska också yrka på någonting. Jag står bakom de förslag som Mats Berglund från Miljöpartiet redogjorde för i sitt anförande tidigare, så jag upprepar inte allt det bra han sa om barnperspektiv, livekultur och trygghetsfrågor utan yrkar bifall till vår gemensamma reservation.

Avslutningsvis vill jag tacka för det goda arbetet tillsammans i utskottet den här mandatperioden. Det här är också min sista riksdagsdebatt – kanske någonsin, vi får se – så jag vill säga att det har varit jättetrevligt att dela dessa fyra år med er andra i utskottet. Jag vill också rikta ett stort tack till kansliet.

(Applåder)

Anf. 86 KRISTINA AXÉN OLIN (M):

Fru ålderspresident och kära åhörare! När jag går på Hamngatan brukar jag verkligen fundera över hur man så sent som på 70-talet kunde riva fasader, riva hus och bygga nytt. Jag brukar som politiker fundera på vilka tokiga beslut vi fattar i dag som kommande generationer kommer att skaka på huvudet åt och undra hur vi politiker tänkte.

Jag är glad över den skrivelse som vi nu diskuterar och fattar beslut om. Få saker engagerar nämligen oss medborgare så mycket som när man bygger nya hus, när man river hus och när man gör olika former av konstinstallationer, och det är ju bra och glädjande.

Regeringens skrivelse om en ny inriktning för attraktiva platser och bredare genomslag för politiken för arkitektur, form och design har några huvudinriktningar. Den första – som jag tycker är viktigast – är just att vi ska främja röster och engagemang både från privatpersoner och från civilsamhället och näringslivet när vi gestaltar våra nya hus eller nya miljöer. Inriktningen är också att vi framför allt ska försöka bevara det som är värt att bevara och i stället vårda vår historia.

En annan punkt är att vi ska stärka den kreativa kärnan och den kreativa branschens möjligheter. De är så viktiga för attraktiva miljöer och skapar trygghet, gemenskap och det engagemang som gör att vi får attraktiva livsmiljöer där vi vill arbeta och bo.

Till skillnad från den tidigare skrivelsen skriver regeringen också om att det ska skapas nya former för att de statliga insatserna ska få en systematisk uppföljning av att målen efterlevs.

Vi vet, fru ålderspresident, att engagemang och delaktighet leder till ett större ansvar och bidrar till att vi alla tar ansvar för våra bostäder och våra boendemiljöer, vilket också leder till trygghet. Vi vet också att byggsektorn i dag står för 39 procent av Sveriges avfall. Av det farliga avfallet kommer 20 procent från byggsektorn, så det finns inte bara ett skäl till att vi borde bli mycket bättre på att vårda och bevara det vi har i stället för att riva och bygga nytt.

Förhoppningsvis kommer framtida generationer inte att titta på oss som är här i salen i dag och fundera på hur vi tänkte. Förhoppningsvis blir vi bättre och river i framtiden inte det som är så kärt för oss människor utan vårdar och bevarar det vi har.

Med det sagt, fru ålderspresident, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 87 MALIN DANIELSSON (L):

Fru ålderspresident! Arkitektur, form och design handlar om så mycket mer än byggnader, möbler och stadsmiljöer. Det handlar om hur vi formar de platser där människor lever sina liv, möts, arbetar och drömmer. Ur ett liberalt perspektiv är arkitektur och design viktigt för att skapa ett samhälle där individen kan utvecklas, känna sig hemma och leva ett rikt liv.

Vi är övertygade om att varje människa är unik och har rätt att forma sitt liv. Därför bör städer, bostäder och offentliga miljöer utformas med människan i centrum. God arkitektur handlar inte bara om funktion utan om att skapa miljöer som inspirerar, välkomnar och ger möjlighet att mötas.

Lyckad arkitektur gör världen vackrare. Man ska inte ta exempel, men jag gör det ändå. Gamla stan med sina smala gränder, färgglada fasader och historiska byggnader är en miljö som lockar människor från hela världen. Vi är glada att vi har låtit den stå kvar. Här visar arkitekturen hur skönhet och historia kan bevaras samtidigt som området fortsätter vara en levande del av staden där människor från alla världens hörn möts.

Fru ålderspresident! Arkitektur och design handlar inte bara om historiska miljöer, som tur är. Det formar våra liv varje dag och ofta utan att vi tänker på det. Det kan förvandla en grå, anonym plats till en miljö där människor vill vara. När städer investerar i väl utformade torg, promenadstråk, parker, konst i den offentliga miljön och grönområden får människor plats att umgås. Det stärker gemenskapen, motverkar segregationen och gör vardagen mer trivsamt.

Design handlar inte bara om estetik utan också om livskvalitet. Jag ska ta ytterligare ett exempel, den här gången från min hemkommun, som jag inte brukar lyfta fram så ofta. För många år sedan var jag ansvarig för ett lekplatsprogram i Huddinge, där jag var kommunalråd. Vi ville skapa lekplatser som stimulerade kreativiteten tillsammans med barnen. En sådan lekplats där kreativiteten flödade fritt var Lassemajaböckernas Valleby som byggdes upp i en lekpark i ett av våra utanförskapsområden. Det var en tom, trist, anonym och grå miljö som blev en plats som många vill besöka och som de som bor i området är stolta över. När man släpper kreativiteten, arkitekturen och konsten fri händer någonting i ett område.

*Attraktiva platser –
bredare genomslag för
politiken för arkitektur,
form och design*

Vi ser också hur modern arkitektur kan bidra till en vackrare och mer hållbar värld. Byggnader med naturligt ljus, energieffektiva lösningar och genomtänkta materialval visar att innovation och miljöhänsyn kan gå hand i hand. När arkitekter får frihet att tänka nytt kan de skapa lösningar som är både funktionella och estetiskt tilltalande. Östra gymnasiet – ytterligare ett exempel från min hemkommun – manifesterar detta väl. Ljuset, rymden och den konstnärliga utsmyckningen ger eleverna en skola att vara riktigt stolta över och en miljö att känna en stolthet i. Byggnaden används också som konsthall av den lokala konstföreningen. Det blir helt enkelt extra allt när man gör rätt från början.

Ur ett liberalt perspektiv är mångfald en styrka, även inom arkitekturen. Städer blir mer intressanta när olika idéer, stilar och uttryck ges frihet att existera sida vid sida. Kreativitet och innovation växer när människor ges frihet att skapa, experimentera och utveckla nya lösningar. Men samtidigt måste vi våga ställa krav på kvalitet. Det som byggs i dag kommer att påverka människors liv under lång tid framöver. Därför bör vi sträva efter arkitektur som inte bara är billig och praktisk utan också hållbar, vacker och mänsklig. Det är där vi behöver ha fler röster som hörs. Liberalerna välkomnar den nya inriktningen i arbetet för att nå målen med arkitektur, form och design. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Fru ålderspresident! I dag är det den sista debatten i kulturutskottet för den här mandatperioden, vilket flera av mina kollegor har varit inne på. Några av de saker jag som liberal är lite extra stolt över är att vi under den här mandatperioden har lyckats säkra finansieringen för public service de kommande åtta åren och göra en rejäl satsning på riktiga böcker – Lassemajaböcker och alla andra – i skolorna och införa bibliotek med skolbibliotekarier i alla skolor.

Nu finns det ett förslag på hur finansieringen av kulturen ska breddas, och jag hoppas verkligen att förslagen i utredningen som överlämnades förra veckan genomförs, oavsett vad som händer i valet. Någoting vi är väldigt eniga om i utskottet är nämligen att kulturen ska ha bättre förutsättningar och mer pengar. Det här skulle kunna vara en av nycklarna. Men det innebär också att offentliga aktörer – riksdagen och den kommande regeringen – måste satsa på kulturen. Det tror jag att vi får diskutera vidare i andra debattforum än just här i kammaren, för även om vi inte kommer att träffas mer i utskottet lär vi träffas på många andra ställen och diskutera kulturpolitik den närmaste tiden.

Jag vill också passa på att tacka för den här tiden. Jag kom in lite senare i utskottet och fick ett väldigt varmt välkomnande. Stort tack till kansliet, här representerat av Helene, som alltid ger oss fantastiska underlag och ser till att arbetet går framåt även när vi virrar till det, vilket vi ibland gör! Stort tack till Mats, som har lett utskottet på ett fantastiskt bra sätt och fått mig att känna mig väldigt välkommen, och till alla kollegor i utskottet! Det är ett av de härligaste utskotten i riksdagen, inte bara för att vi får syssla med kulturfrågor utan också för att det är härliga människor som sitter i utskottet. Med detta säger jag tack för den här mandatperioden och önskar er alla en trevlig liten sommar. Vi lär ses i fler debatter framöver.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 3 juni.)

Följande dokument anmälades och bordlades:

Skrivelse

2025/26:268 Sveriges strategi för ett fredligt, säkert och hållbart Arktis

Kammaren biföll talmannens förslag att behandlingen av ovanstående skrivelse skulle få skjutas upp till det första riksmötet i nästa valperiod.

Motion

2025/26:4194 av Annika Hirvonen m.fl. (MP) Övergångsregler för medborgarskap – en ny omröstning

Motionen väcktes med åberopande av 9 kap. 15 § riksdagsordningen med anledning av händelse av större vikt.

Motionen hade följande lydelse:

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen antar förslag till ikraftträdande- och övergångsbestämmelser som innebär att anmälningar och ansökningar om medborgarskap och överklaganden av sådana beslut bedöms utifrån nu gällande regler.

Motivering

Denna motion väcks med stöd av 9 kap. 15 § riksdagsordningen, med anledning av en händelse av större vikt. Bestämmelsen är avsedd för situationer som inte har kunnat förutses eller beaktas under den allmänna motionstiden eller annan motionstid. Sverigedemokraternas medvetna manipulerande av resultatet i riksdagens omröstning den 29 april 2026 om övergångsregler för medborgarskap är just en sådan situation.

När riksdagen röstade om övergångsbestämmelser vid ansökan om svenskt medborgarskap den 29 april manipulerades resultatet av omröstningen genom att Sverigedemokraterna bröt mot det avtal om kvittning som samtliga riksdagspartier undertecknat. Två utkvittade ledamöter från Sverigedemokraterna deltog i just den specifika omröstningen eftersom Sverigedemokraterna på förhand visste om att de skulle ha förlorat annars. Omröstningen slutade med 147 ja-röster mot 146 nej-röster. Hade Sverigedemokraterna respekterat kvittningsöverenskommelsen, eller om alla riksdagens ledamöter hade varit samlade, hade omröstningens resultat blivit det motsatta.

Sverigedemokraternas medvetna manipulation vid omröstningen den 29 april är en extraordinär händelse på flera sätt. För det första hade händelsen inte kunnat förutses. Kvittningsöverenskommelsen en helt och hållet tillitsbaserad överenskommelse som slutits mellan partiernas gruppledare. Systemet har funnits för att riksdagens majoritetsförhållanden inte ska påverkas av att en ledamot till exempel är sjuk, ska gå på en begravning, delta i internationella uppdrag eller är fast i tågtrafiken. Över tid har utformningen av överenskommelsen varierat liksom vilka partier som varit delaktiga i den. Fram till omröstningen den 29 april gällde överenskommelsen mellan alla riksdagspartier. Under kvittningssystemets över hundra år långa historia har riksdagens partier kunnat vara oense om politiska för-

slag, men ändå respekterat den gemensamma spelregler som syftar till att bevara majoritetsförhållandena i kammaren oberoende av oförutsedda händelser som t.ex. en ledamots sjukdom. Inget parti har under kvittningens historia någonsin brutit mot överenskommelsen för att manipulera ett resultat i en omröstning. Mot den bakgrunden fanns det ingen anledning att anta eller möjlighet att förutse att kvittningssystemet skulle manipuleras just vid detta tillfälle.

För det andra påverkade Sverigedemokraternas agerande slutresultatet i omröstningen om övergångsbestämmelser. Partiets två röster avgjorde utfallet. Om Sverigedemokraterna följt kvittningsöverenskommelsen, eller om samtliga riksdagsledamöter hade röstat, hade riksdagen beslutat om att införa övergångsbestämmelser för alla dem människor som redan ansökt om svenskt medborgarskap. Att partiets agerande får så långtgående konsekvenser för resultatet av omröstningen är extraordinärt i sig, men också utifrån vilka konsekvenser det får för enskilda. Resultatet av omröstningen påverkar direkt de rättigheter för över 100 000 personer som väntar på besked om medborgarskap. Att en så viktig och avgörande fråga har avgjorts genom ett medvetet fusk med kvittningssystemet, kan inte accepteras utan att det i sig får negativa följder för förtroendet för riksdagen och demokratin.

Mot bakgrund av de skäl vi anger ovan, måste denna fråga få tas upp enligt 9 kap. 15 § riksdagsordningen. Det finns inget annat rimligt sätt att återupprätta legitimiteten i beslutet. Att låta utfallet för omröstningen den 29 april ligga fast vore att acceptera att en omröstning som annars hade fått motsatt resultat får rättsverkan därför att ett parti valde att manipulera riksdagens majoritetsförhållanden. Det skulle undergräva förtroendet för riksdagens demokratiska beslutsfattande. En ny omröstning innebär att kammarens faktiska majoritet kan få genomslag på ett legitimt sätt.

Med anledning av att omröstningen manipulerades på ett sätt som inte kunnat förutspås vill vi att omröstningen tas upp på nytt, med alla riksdagens ledamöter närvarande.

Förslag på övergångsbestämmelser

Regeringens proposition 2025/26:175 *Skärpta krav för svenskt medborgarskap* innebär omfattande förändringar i regelverket. Kraven på hemvist skärps, högre krav ställs på hederligt levnadssätt, ett försörjningskrav införs och krav på kunskaper i svenska och om det svenska samhället införs. Lagändringarna börjar gälla från och med 6 juni 2026.

Oavsett inställningen till propositionen är det uppenbart att avsaknaden av övergångsbestämmelser avseende anmälningar och ansökningar om medborgarskap och överklaganden av sådana beslut är särskilt anmärkningsvärt, särskilt mot bakgrund av att regeringen föreslår mycket omfattande lagändringar som ska träda i kraft med mycket kort framförhållning. I en rättsstat som Sverige borde det vara självklart att alla de människor som ansökt om svenskt medborgarskap eller överklagat ett sådant beslut, bör få sina ansökningar bedömda utifrån de regler som gällde när de lämnade in sin ansökan.

Båda de utredningar som ligger till grund för lagstiftningen lämnade förslag på övergångsbestämmelser, och även om regeringen remitterat en kompletterande promemoria utan förslag på övergångsbestämmelser, så har remissinstanserna i princip inte fått möjlighet att uttala sig om frågan.

Lagrådet har riktat skarp kritik mot regeringens hantering. Regeringen har uppgett att ny lagstiftning som utgångspunkt ska tillämpas direkt, men som Lagrådet har påpekat är detta just en utgångspunkt, inte en huvudregel. Hänsyn måste tas till effekterna av en direkt tillämpning för de som berörs, samtidigt som en direkt tillämpning måste uppfylla rimliga krav på rättssäkerhet och förutsägbarhet.

Regeringen uppger att krav på rättssäkerhet, förutsebarhet och likabehandling inte frångås bara för att ny lagstiftning kan påverka prövningen, och avfärdar behovet av övergångsbestämmelser utifrån den slutsatsen. Vi noterar däremot att regeringen inte gör någon analys av skälen som talar för att lagstiftningen tillämpas omedelbart, förhåller sig till skäl som talar för att ineliggande ärenden och överklaganden bör avgöras enligt nuvarande reglering. Regeringen har alltså inte tillräckligt utrett frågan om övergångsbestämmelser, vilket riskerar att få stora konsekvenser för inte bara alla de människor som berörs, utan också leda till ökad belastning på Migrationsverket och migrationsdomstolarna och längre handläggningstider.

Miljöpartiet delar Lagrådets kritik. Den som lämnat in en ansökan om svenskt medborgarskap ska inte under pågående handläggning få förutsättningarna avsevärt förändrade till sin nackdel. För att ny lagstiftning ska vara rättssäker och förutsägbar krävs att äldre föreskrifter ska gälla för redan inledda ärenden och för överklaganden.

Riksdagen bör därför anta övergångsbestämmelser i enlighet med de förslag som lämnas i SOU 2025:1 Skärpta krav för svenskt medborgarskap. Dessa bör träda i kraft så snart som möjligt.

Det innebär att riksdagen bör anta punkt 2, 3 och 4 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna och att punkterna bör formuleras enligt följande:

2. Äldre föreskrifter gäller för ärenden enligt 7, 9 och 11 §§ som har inletts före ikraftträdandet.
3. Äldre föreskrifter gäller för ärenden enligt punkt 4 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna i lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap som har inletts före ikraftträdandet.
4. Äldre föreskrifter gäller vid överklagande av beslut som har meddelats före ikraftträdandet.

Annika Hirvonen (MP)

Mats Berglund (MP)

Jan Riise (MP)

Ulrika Westerlund (MP)

Leila Ali Elmi (MP)

Mohamed Yassin (MP)

Linus Lakso (MP)

Janine Alm Ericson (MP)

Camilla Hansén (MP)

Nils Seye Larsen (MP)

Jacob Risberg (MP)

Emma Berginger (MP)

Amanda Palmstierna (MP)

Katarina Luhr (MP)

§ 13 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 29 maj

2025/26:522 Styrningen av Vattenfall

av *Tobias Andersson* (SD)

till finansminister Elisabeth Svantesson (M)

2025/26:523 Varsel inom pappersindustrin

av *Jim Svensk Larm* (S)

till arbetsmarknadsminister och vikarierande klimat- och miljöminister
Johan Britz (L)

2025/26:524 Förändrad a-kassa

av *Jim Svensk Larm* (S)

till arbetsmarknadsminister och vikarierande klimat- och miljöminister
Johan Britz (L)

2025/26:525 Regeringens arbete i ILO

av *Adrian Magnusson* (S)

till arbetsmarknadsminister och vikarierande klimat- och miljöminister
Johan Britz (L)

2025/26:526 Ett reformerat utjämningsystem för en jämlik välfärd

av *Eva Lindh* (S)

till civilminister Erik Slottnér (KD)

2025/26:527 Skydd för småföretagare vid bankbedrägerier

av *Eva Lindh* (S)

till finansmarknadsminister Niklas Wykman (M)

2025/26:528 Ökad transparens och bankernas ansvar vid bedrägerier

av *Eva Lindh* (S)

till finansmarknadsminister Niklas Wykman (M)

**2025/26:529 Regeringens åtgärder efter rapportering om aktieaffärer
och jäv**

av *Eva Lindh* (S)

till statsminister Ulf Kristersson (M)

2025/26:530 Dubbelspår på Ostkustbanan

av *Linnéa Wickman* (S)

till infrastruktur- och bostadsminister Andreas Carlson (KD)

§ 14 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 29 maj

2025/26:858 Förbud mot pälsdjursfarmning

av *Kajsa Fredholm* (V)

till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

2025/26:859 Fastighetsägares ansvar för säkerhet
av *Roger Hedlund* (SD)
till infrastruktur- och bostadsminister Andreas Carlson (KD)

Prot. 2025/26:129
1 juni

2025/26:860 Apoteksmarknaden
av *Agneta Nilsson* (S)
till socialminister Jakob Forssmed (KD)

§ 15 Kammaren åtskildes kl. 16.25.

Sammanträdet leddes
av förste vice talmannen från dess början till och med § 5 anf. 35 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med § 7 anf. 62 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med § 11 anf. 84 (delvis) och
av tjänstgörande ålderspresidenten Margareta Cederfelt därefter till dess
slut.

Vid protokollet

ANNA BLOMDAHL

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Meddelande om frågestund	1
§ 2 Anmälan om fördröjt svar på interpellation	1
§ 3 Ärende för hänvisning till utskott	1
§ 4 Ett förstärkt samhällsskydd och tydligare reaktioner vid återfall i brott	2
Justitieutskottets betänkande 2025/26:JuU38.....	2
Anf. 1 MATTIAS VEPSÄ (S)	2
Anf. 2 ULRIKA WESTERLUND (MP)	3
Anf. 3 ADAM MARTTINEN (SD)	4
Anf. 4 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik	6
Anf. 5 ADAM MARTTINEN (SD) replik	7
Anf. 6 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik	7
Anf. 7 ADAM MARTTINEN (SD) replik	8
Anf. 8 LUDVIG CEIMERTZ (M)	8
Anf. 9 ULRIKA LILJEBERG (C)	10
Anf. 10 TORSTEN ELOFSSON (KD)	11
Anf. 11 MARTIN MELIN (L)	13
(Beslut skulle fattas den 3 juni.)	14
§ 5 Tillfällig verkställighet av svenska fängelsestraff utomlands	14
Justitieutskottets betänkande 2025/26:JuU35.....	14
Anf. 12 LARS ISACSSON (S)	14
Anf. 13 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik	15
Anf. 14 LARS ISACSSON (S) replik	16
Anf. 15 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik	16
Anf. 16 LARS ISACSSON (S) replik	16
Anf. 17 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V)	17
Anf. 18 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD)	19
Anf. 19 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik	20
Anf. 20 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik	20
Anf. 21 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik	21
Anf. 22 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik	21
Anf. 23 ULRIKA WESTERLUND (MP)	21
Anf. 24 MIKAEL DAMSGAARD (M)	23
Anf. 25 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik	25
Anf. 26 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik	26
Anf. 27 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik	26
Anf. 28 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik	27
Anf. 29 ULRIKA LILJEBERG (C)	27
Anf. 30 TORSTEN ELOFSSON (KD)	29
Anf. 31 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik	30
Anf. 32 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik	30
Anf. 33 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik	31

Anf. 34	TORSTEN ELOFSSON (KD) replik	31
Anf. 35	MARTIN MELIN (L)	32
Anf. 36	SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik	32
Anf. 37	MARTIN MELIN (L) replik	33
Anf. 38	SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik	33
Anf. 39	MARTIN MELIN (L) replik	34
	(Beslut skulle fattas den 3 juni.)	34
§ 6	Verksamheten i Nato 2025	34
	Utrikesutskottets betänkande 2025/26:UU19	34
Anf. 40	ARON EMILSSON (SD)	34
Anf. 41	HÅKAN SVENNELING (V)	37
Anf. 42	MORGAN JOHANSSON (S)	39
Anf. 43	JACOB RISBERG (MP)	42
Anf. 44	KARIN ENSTRÖM (M)	44
Anf. 45	MORGAN JOHANSSON (S) replik	47
Anf. 46	KARIN ENSTRÖM (M) replik	48
Anf. 47	MORGAN JOHANSSON (S) replik	48
Anf. 48	KARIN ENSTRÖM (M) replik	49
	(Beslut skulle fattas den 3 juni.)	49
§ 7	Ersättningsregler med brottsoffret i fokus	49
	Civilutskottets betänkande 2025/26:CU38	49
Anf. 49	RASHID FARIVAR (SD)	49
Anf. 50	SANNA BACKESKOG (S)	51
Anf. 51	RASHID FARIVAR (SD) replik	53
Anf. 52	SANNA BACKESKOG (S) replik	54
Anf. 53	RASHID FARIVAR (SD) replik	54
Anf. 54	SANNA BACKESKOG (S) replik	55
Anf. 55	LUDVIG CEIMERTZ (M)	55
Anf. 56	SANNA BACKESKOG (S) replik	58
Anf. 57	LUDVIG CEIMERTZ (M) replik	59
Anf. 58	SANNA BACKESKOG (S) replik	59
Anf. 59	LUDVIG CEIMERTZ (M) replik	60
Anf. 60	GUDRUN NORDBORG (V) replik	60
Anf. 61	LUDVIG CEIMERTZ (M) replik	61
Anf. 62	GUDRUN NORDBORG (V) replik	62
Anf. 63	LUDVIG CEIMERTZ (M) replik	62
Anf. 64	GUDRUN NORDBORG (V)	62
Anf. 65	LARRY SÖDER (KD)	64
Anf. 66	ULRIKA LILJEBERG (C)	65
Anf. 67	MARTIN MELIN (L)	67
Anf. 68	SANNA BACKESKOG (S) replik	68
Anf. 69	MARTIN MELIN (L) replik	68
Anf. 70	SANNA BACKESKOG (S) replik	69
Anf. 71	MARTIN MELIN (L) replik	69
Anf. 72	ULRIKA WESTERLUND (MP)	70
	(Beslut skulle fattas den 3 juni.)	71
§ 8	Ändrade regler om tillstånd och tillsyn för Totalförsvarets forskningsinstitut	72
	Försvarsutskottets betänkande 2025/26:FöU16	72
	(Beslut skulle fattas den 3 juni.)	72

§ 9 Sveriges militära stöd till Ukraina	72
Försvarsutskottets betänkande 2025/26:FöU17	72
Anf. 73 JOHAN ANDERSSON (S).....	72
Anf. 74 HÅKAN SVENNELING (V)	73
Anf. 75 ARON EMILSSON (SD).....	76
Anf. 76 GUSTAF GÖTHBERG (M)	78
Anf. 77 HÅKAN SVENNELING (V) replik	80
Anf. 78 GUSTAF GÖTHBERG (M) replik	81
Anf. 79 HÅKAN SVENNELING (V) replik	81
Anf. 80 EMMA BERGINGER (MP).....	81
Anf. 81 ANDERS EKEGREN (L).....	83
(Beslut skulle fattas den 3 juni.).....	84
§ 10 Signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet – en modern och ändamålsenlig lagstiftning	84
Försvarsutskottets betänkande 2025/26:FöU18	84
(Beslut skulle fattas den 3 juni.).....	84
§ 11 Attraktiva platser – bredare genomslag för politiken för arkitektur, form och design	84
Kulturutskottets betänkande 2025/26:KrU9.....	84
Anf. 82 LOUISE THUNSTRÖM (S).....	84
Anf. 83 MATS BERGLUND (MP)	86
Anf. 84 ALEXANDER CHRISTIANSSON (SD)	89
Anf. 85 VASILIKI TSOUPAKI (V).....	91
Anf. 86 KRISTINA AXÉN OLIN (M)	94
Anf. 87 MALIN DANIELSSON (L)	95
(Beslut skulle fattas den 3 juni.).....	96
§ 12 Bordläggning och beslut om uppskjuten behandling	97
§ 13 Anmälan om interpellationer	100
§ 14 Anmälan om frågor för skriftliga svar	100
§ 15 Kammaren åtskildes kl. 16.25.	101